

PLANINSKI VESTNIK 5

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVI 1976

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Franček Vogelnik	Gozdovi na Slovenskem	225
Marko Štremfelj	Tri dni do sonca	227
Viki Grošelj	Razpoka	231
Jože Humer	Dobri človek z Biokova	232
Erna Meško	Ljubila sem jih – in učila ljubiti planine	235
Janez Bizjak	Biancograt – Crast'alva ali legenda Bernine	241
Zvone Andrejčič	Severna stena Les Droites	246
Janez Šušteršič	Aiguille Verte	247
Ing. Matija Tuma	Piz Tuma	249
Nada Kostanjevič	Nočni zimski vzpon na Snežnik	253
Dr. Alojzij Vadnal	Mišja pravda pod Ortlerjem	255
Dušan Weber	Dva zimska sprehoda z Goreljka	258
Ing. Božo Jordan	Pregled slovenskih veznih poti – transverzal	259
	Društvene novice	261
	Alpinistične novice	267
	Varstvo narave	268
	Iz planinske literature	269
	Razgled po svetu	271

Naslovna stran:

Pomlad na Srednjem vrhu
 Foto Jože Dolničar

Notranja priloga:

- 1 Razgled s Polhograjske Grmade – Foto ing. Albert Sušnik
- 2 Pod Obirjem – Foto Ernest Preglav

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojim, ing. Albert Sušnik, dr. Tone Vraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

**K prazniku dela
 iskreno čestita
 vsem delovnim ljudem**

**KOMUNALNI SKLAD
 OBČINE**

RAVNE NA KOROŠKEM

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

76. LETNIK

5 1976

GOZDOVI NA SLOVENSKEM

FRANČEK VOGELNIK

Čisto tiho, brez vsiljivega reklamnega hrupa so tekle priprave in na lepem je pri založbi Borec v sodelovanju s Poslovnim združenjem gozdnogospodarskih organizacij izšla izjemno lepa, razkošna publikacija, posvečena gozdu na naših tleh. Za zametek bi morda lahko šteli poleg posameznih člankov vsebinsko bogata zbornika »Gozd in okolje« in »Gozd in živalski svet« (Posebna odtisa iz Gozdarskega vestnika 1970, št. 1–4 in 1974, št. 2–4), za posnemanja vredne vzore pa številne tuje knjige, ki smo jih v zadnjih letih srečevali na policah uvoznih oddelkov naših knjigarn. Gradivo je zbral in uredil dipl. ing. Ciril Remic.

Izšla je ne samo v času, ko so si naši gozdarski strokovnjaki v sto letih nabrali veliko dobrih in slabih izkušenj in dovolj nepogrešljivega znanja, ampak še posebej v času, ko so se prebivalci naših mest začeli kot nedeljski izletniki in turisti množično zatekati iz zoprnih betonskih in asfaltnih kletk, iz usužnenosti strojem in papirjem, iz mrzlične tekme z drvečim časom v Naravo – na morje, v gore, na deželo, v gozdove. Ne samo domačini, tudi neskončne reke tujcev se v vsaki sezoni zgrinjajo k nam ter preplavljajo vsak mirni kotiček ne samo s svojo telesno navzočnostjo, ampak – žal – predvsem s svojimi navadami in razvadami in »konjički«, opremljeni z vsemi nepogrešljivimi pridobitvami civilizacije. Tam, kjer se je še pred ne grozno davnimi leti posamezen ljubitelj narave nemoteno zleknil po tleh in se brezplačno prepustil njenim dobrodejnim vplivom, se zdaj bohotijo moderna žarišča svetovljanskega turizma in prodajajo rekreacijo po dnevnih cenah.

Medtem ko že lahko na svoje oči vidimo, kaj počenjajo objestni turisti z našim morjem, narašča v srcu slehernega ljubitelja živega sveta skrb, kaj bo z našimi gozdovi, če se začno vanje zgrinjati takšne množice. Vsaka kaplja morske vode je svet zase, in na vsakem kvadratnem milimetru gozdnih tal, v vsakem drobcu prsti teče neusmiljen boj za obstanek – zapletena veriga življenja, temelji mogočne piramide, ki smo jo komaj začeli spoznavati, pa smo jo že s slepo nebrzdanostjo in pohlepom v nekaj tisočletjih hudo nevarno spodkopali. Ves živi svet je kakor tehtnica izredno občutljiv na vsak zunanji vpliv, na vsak poseg reagira z vidnimi spremembami, včasih se sprožijo usodni procesi, ki se končajo s katastrofo.

Človek je doslej na našem planetu – na edinem tovrstnem domovanju daleč naokrog – zagrešil toliko nepopravljive škode, da je vrsta uglednih učenjakov začela svariti pred katastrofo. Od odnosa slehernega posameznika do Narave – posebej do gozda, katerega obseg se je nevarno skrčil – je odvisna prihodnost človeštva. Dolžnost vseh je ravnati z Naravo kot z edino in največjo dobrotnico, dolžnost tistih, ki so spoznali njene zakonitosti, da vzgajajo neuke, dolžnost vseh, ki uživajo njene sadove, da ji v dobro bodočih rodov izkazujejo hvaležnost.

Uvodni takt »Gozdov« je Avčinov. Z brezobzirno odkritostjo se znani temperamentni pisec številnih ostrih, dognanih, z dokazi podprtih razmišljanj o tisočeriš škodljivih posegih v Naravo posebejla z »Gozdom, otrokom Narave« ter poskuša zabitemu dvonožcu, ki si je samovšečno vzdal ime »modri« (Homo sapiens), predočiti vse, kar je v svoji »zgodovini« zagrešil nad svojim največjim dobrotnikom, ter ga ogorčeno in srhljivo opominja: »Zapomni pa si: Dokler bom jaz, boš lahko tudi ti. Če pa me uničiš, boš uničil tudi sebe, to pot za vselej. Jaz se bom že kako popravil, kot že večkrat, tebe pa ne bo več nazaj, razvoj bo dokončno izbrisal svojo zavoženo ‚mojstrovino‘.«

Drugo poglavje (inž. Franjo Sevnik: Zgodovina naših gozdov in gozdarstva) je zgoščen povzetek razvoja naših gozdov in gozdarjenja od pradavnine do dandanes. Najpomembnejši je seveda razvoj gozdov po zadnji ledeni dobi, o čemer imamo po zaslugi palinoloških raziskav precej natančno podobo. Človek je začel krčiti gozdove, ko je postal živinorejec in poljedelec, zlasti pa v industrijski dobi. Prva skrb gozdarjev je bila od vsega začetka, kako obvarovati gozdove pred nepopravljivimi posledicami sečnje, upoštevaje dognanja najuglednejših strokovnjakov ob nenehni krepitvi gozdarske službe. V povojnem obdobju se je Slovenija uvrstila med gozdarsko najnaprednejše dežele.

Tretje poglavje je med najbolj zanimivimi (dr. Vera Gregorič, inž. Janko Kalan, dr. Živko Košir: Geološka in gozdnovegetacijska podoba). Natančni označitvi odločilnih dejavnikov (geološka podoba, gozdna tla, podnebje) sledi podroben opis peštre gozdne vegetacije, kakor se je razvila na relativno majhnem prostoru med Jadranom in Panonskim nižavjem. Poljudni opis vseh poglavitnih gozdnih združb na slovenskem ozemlju, fitoklimatsko razdeljenem na pet območij, bo gotovo odprl oči marsikateremu ljubitelju rastlin, saj se v zavetju pičlega števila vodilnih drevesnih vrst po zakonitostih združevanja in v odvisnosti od vseh dejavnikov srečujemo v bolj ali manj bujni podrasti s tipičnimi spremljevalkami, med katerimi se nam bodo nekatere sčasoma gotovo posebno priljubile. Kakor hitro se bomo na svoje oči prepričali, da rastlinska odeja ni blodnjak slepih naključij, marveč da srečujemo posamezne rastlinske vrste vedno v podobnih okoliščinah in v »izbrani družbi«, bodo naši izleti in sprehodi, združeni z opazovanjem narave, dobili veliko globlji pomen.

Podobno tudi živalstvo ni slepo raztreseno naokrog vsaka živalska vrsta je navezana na določeno hrano, in če je le-ta rastlinska, jo srečujemo v določenem okolju. V naravi vlada zapleten sistem vezi in živali nikakor niso tako svobodne živeča bitja, kakor si radi mislimo. – Zelo zanimivo poglavje Prosto živeče živalstvo je napisal inž. Anton Simonič.

V nadaljevanju je inž. Milana Ciglarja tehtno poglavje Gozdovi in naravno ravnotežje. »Prostor, v katerem živimo, so že v davni izoblikovali naravni dejavniki. Ti imajo v zamotanem spletu vseh vplivov na okolje še vedno glavni in odločujoči pomen. Ob vse večjem tehničnem napredku in sodobnem načinu življenja se naravni dejavniki na videz umikajo v ozadje. Medtem ko si človek umišlja, da si je kot gospodar narave podredil tudi že njene zakone, se ti naenkrat uveljavijo v vsej svoji silovitosti in včasih tudi grozovitosti.« Sedanja tehnična civilizacija bi propadla »veliko hitreje in s hujšimi posledicami kot tedaj, ko so razpadale zgodovinske civilizacije in kulture, saj so sedanje notranje napetosti med naravnimi in gospodarskimi zakonitostmi večje in nevarnejše, kot so bile nekoč.« Slovenska krajina je v glavnem še vedno »baročna«, takšna, kakršno so ustvarili naši predniki v 17. in v prvi polovici 18. stoletja. »V tem času se je večinoma utrdilo razmerje med gozdom in kmetijskimi zemljišči, izoblikovala so se naselja po svoji razporejenosti in po slogu.« Kjer je vpliv človeka prenehal, se že kažejo kvarne posledice. »Gozd je sam po sebi najvišja oblika rastlinske skupnosti in hkrati najpopolnejši primer naravne uravnoteženosti. Vse njegove sestavine, živalski in rastlinski svet, nad tlemi in v njih, so v medsebojni harmonični povezanosti odsev podnebnih, kamninskotalnih in goropisnih dejavnikov... Zato uredjalci prostora ne smejo upoštevati gozdov le kot okras, ampak tudi kot pomemben, največkrat odločujoč dejavnik pri vzdrževanju zdravega stanja v prostoru... Malokje so naravne razmere uspevanju gozdov tako naklonjene kot v Sloveniji. Dovolj vlažno in toplo podnebje v času, ko uspeva rastje, ne preveč izraziti gorski svet in manjši ravninski delež so odločili, da je Slovenija izrazito gozdnata dežela.« In vendar »nam grozi nevarnost degradacijskih procesov in razpad kulturne krajine«. Pisec natančno osvetljuje pomen gozdov nasploh in posebej pri nas; nedvomno je najbolj osupljiv podatek, da se je gozdna površina v obdobju 1896–1971 povečala kar za 23 % (1896 je bilo pri nas 820.000 ha gozdov, 1971 pa že 1.050.000 ha); to seveda ne pomeni, da gozdovi v Sloveniji povsod tako razveseljivo priraščajo, in tudi ne, da se je gozdarjem končno odvalil kamen s srca, prav nasprotno! Pri izkoriščanju gozdov je treba upoštevati njihov mnogoterni pomen; v dobi hitrega tehničnega razvoja in naglega širjenja mest je lahko vsaka nepremišljenost usodna. Gozdno gospodarstvo dandanes ne sme biti več hermetično zaprto vase, marveč mora upoštevati interese celotne družbe. V dobi množičnega turizma moramo odpreti tudi gozdove, vendar ne na ravni motoriziranega nedeljskega izletništva s čevapčičarjenjem in poležavanjem, marveč je treba ljudi navaditi, da bodo veliko več hodili, »nenehna vzgoja in pouk o estetskih, kulturnih, znanstvenih in gospodarskih vrednotah narave« pa naj pripomoreta, da bo obnašanje imelo čedalje manj škodljivih posledic.

Poglavje o naravovarstvenih vprašanjih (Varstvo narave in gozdarstvo) je prispeval Stane Peterlin. Vodilni gozdarji so bili med pobudniki gibanja za ohranitev narave. Prvi pragozdni kompleksi – nad 300 ha – so bili na Kočevskem izločeni iz gospodarjenja že l. 1888! Organizirano naravovarstveno prizadevanje se je pri nas začelo po

prvi svetovni vojni, za začetnika lahko štejemo F. Seidla. Nosilec prizadevanja med vojnama je bil gozdarski inž. Anton Šivic, v povojnem obdobju pa dr. Angela Piskernik. V nadaljevanju pisec našteva in kratko označuje 11 pravno zavarovanih ostankov pragozda na Slovenskem.

V najtesnejši zvezi z varstvom narave je poglavje Vpliv gozdov na vodni režim in erozijske procese (inž. France Rainer in inž. Marjan Zemljič). »Hidrološka vloga gozdov, ki se kaže z blagodejnim zaviranjem in izravnovanjem odtokajoče vode iz zlivnih območij, je nenadomestljiva. Potrebe po vodi v gospodarstvu vse bolj naraščajo, zato je ta izravnalni učinek temeljnega pomena za vodno oskrbo.« Kljub vsemu prizadevanju strokovnjakov se pri nas na leto sprošča okrog 5 300 000 m³ plodnih tal in erozijskega drobirja. Škoda je seveda dvojna v erozijskih žariščih in na območjih, kjer velike vode odlagajo material. Avtorja podrobno razčlenijeta vsa vprašanja erozije in sklepata svoja izvajanja z vzklikom: »V gozdu je rešitev, blaginja!«

Sledijo poglavja, v katerih pisci z vseh vidikov pretresajo strokovna vprašanja – gojenje, izkoriščanje gozdov, urejeno gospodarjenje, proizvodno zmogljivost. Podrobno so obdelana tudi vsa gozdnogospodarska območja (14 jih je). Ob koncu so poglavja Gozd in vojna (Tone Svetina), Gozd v slovenski umetnosti (inž. Marko Kmecl) in Vode in ribe (inž. Ivo Puncer).

Vsa poglavja so, kjerkoli je to potrebno, opremljena s številnimi nazornimi zemljevidi, skicami in diagrami. Uredniku in vsem pobudnikom te odlične monografije pa je treba izreči še posebno priznanje: knjigo krasijo številne črno-bele in barvne priloge. Fotografije so prave mojstrovine, reprodukcije so tehnično dovršene.

»Gozdovi na Slovenskem« bodo nedvomno opravili svojo pomembno vzgojno nalogo: odprli bodo oči in poslušali za vrednote narave, s katero smo Slovenci še vedno zelo bogati.

TRI DNI DO SONCA

MARKO ŠTREMFEJ

*Človek zapušča svet civilizacije
in se vrača v naravo,
da bi se naužil samote
in okusil vonj pustolovščine.*

Rezko škrtanje kovine ob kovino. Telo je zanihalo skozi zrak, se zavrtelo in trdo udarilo v previse pod mojim stojiščem. Zamolkel stok mi da vedeti, da nihaj ni bil ravno najbolj prijeten. Uhh! Tole je bilo pa trdo, mi pritruje Andrej in telovadi s prižemami proti meni. Res ni prijetno, takole preleteti prečnico. Toda če drugače ne gre, mora biti tudi to dobro.

Andrej se baše po neznatni, povrhu vsega še nemarno ledeni polici poleg mene in se privezuje v kline. Ozrem se navzgor in debelo pogoltnem slino. Navzgor drži navpična, grdo krušljiva rumenordeča zajeda. Že poleti ni bila lahka. K sreči sneg v tej vertikali nima obstanka, tako da je zajeda skoraj kopna.

Prižeme zlete pod steno, kjer jih bo prevzel Jozl, ki ima danes na skrbi veliko transportno vrečo z opremo. Medtem ko Jozl rjove eno izmed pesmi iz svojega programa in rešuje svoje probleme, se zaženem v zajedo.

Toliko časa sem stal brez dela na tej polički, da vem na pamet že za vsak stop in oprimek v zajedi. Nekaj metrov nad stojiščem za vsak primer zabijem. Najprej si pomagam s široko razkreko. Veselo zatulim in vpnem star klin, ki sicer ni ne vem kakšnega zaupanja vreden. Je pa klin, pa še zabiti je povrhu vsega. Danes mi gre mnogo bolj kot poleti. Pri izstopu iz zajede mi veselje zagreni kup pršiča, ki se je ujel v njeno dno. Rijem kot krt, kolnem, stokam in nazadnje prav neslavno končam na trebuhu in kolenih vrh zajede. Tisti trije metri položnejšega in solidno krušljivega sveta nad zajedo so kar prelepo zaliti s pršičem. Pod njim spet iščem stope in oprimek, zabijam kline, na katere še slike ne bi obesil, podiram gore kamenja in prečim v levo. Plezam nekaj metrov navzgor v krušljiv previs in se hvaležno vpnem v star klin, ki obeta kolikor-toliko varnost. Previsno zajedo nad njim prerobantim malo peš, malo s klini in dosežem star stojiščni klin.

Krušljivi svet mi komaj dovoli še dva dobra klina. Stojišče je naravnost čudovito. Z eno nogo na polici, z drugo v stremenu. Še bolj sem vesel, ko iz živahnega pogo-

vora med Andrejem in Jozlom ugotovim, da se je v prvem raztežaju strgala transportna vreča. Jozl zdaj na ozki polici spet spravlja opremo v nahrbtnike. Debeli ura mine, preden je to nerodno delo opravljeno. Andrej je dva nahrbtnika potegnil na stojišče in zdaj pridno pleza. Spotoma mi poroča o težavah izza roba. Na stojišču imava spet gnečo. Še vrv naj se nama zavozla in smola bo popolna. Z izrazom neskončne dobrote na obrazu mi Andrej potisne v roke stiropor, se uživaško ziblje v enem od stojiščnih klinov in glasno razmišlja o kvaliteti prvega klina nad stojiščem, ki je že poleti veselo šklopotal po špranji.

Zdaj kolneva v duetu. Andrej težave v previsih in prečnicah nad mojo glavo, jaz pa stojišče in razbolele, zaspane noge. Veseli me edino to, da mi vrv hitro teče skozi dlani in nekje zgoraj izginja levo za rob. Pod steno nam kličevo prijatelji. Da, vse je v redu! Kar dobro nam gre!

Uro za tem mi je krepko žal za te besede. Vlečem na stojišče nahrbtnik, ki se poleg tega, da je težak kot svinec, še zatika. Vse robove, kar jih je in kar jih ni, ubere, preden ga imam pri sebi. Roke me bolijo, kot da niso moje. Sem in tja me hoče zagrabititi tudi krč. Vrh vsega pa se je drugi nahrbtnik tako mojstrsko zagodil v previs vrh zavjeda, da ga ne premaknem niti za milimeter. Spuščam ga navzdol, vlečem ga navzgor, on pa se vztrajno zatika. Počivam, pa spet vlečem in spet počivam. Znoj se mi zliva raz čela, v ustih se je posušila še zadnja slina.

Dve uri potrebujem, da sta oba nahrbtnika pri meni. Občutek imam, da so se mi roke raztegnile prav do kolen. Tretji nahrbtnik bo na stojišče potegnil Jozl, ki se s prižemami poteguje po pritrjeni vrvi in izbija kline. Iz enega od nahrbtnikov smrdi po plinu. Bog vedi, kaj se je zgodilo.

Naslednji raztežaj plezam kot v sanjah. Ves čas je treba prečiti levo navzgor. Tu mi tudi Andrej z vrvo je more pomagati. Prste, ki se oklepajo drobnih oprimkov, drži skupaj le še volja. Hitim na vso moč. Mrači se, do prve police, na kateri bomo lahko bivakirali, pa nas loči še cel raztežaj.

Tudi tokrat je samo stojišče v stremenih. Hitro pritrdim vrv za Jozla in se namestim na stojišče. Andrej pleza prek gladkih plati navzgor v težaven kamin, ki ga bo pripeljal v lažji svet. Tam je polica, ne nekajcentimtrska polička ali stojišče v stremenih, marveč prava polica, na kateri se da sedeti, ne da bi ti noge bingljale v zrak. Trda tema je že, ko mi Andrej zavpije, da je na stojišču. Spet vlačim nahrbtnike. Tokrat se vsaj ne zatikajo, saj vise prosto v zraku. Težki pa so še ravno tako kot prej. Tema je že. Pripravljam se na naslednji raztežaj. Svetilka je v enem od nahrbtnikov. Bom kar brez nje.

Jozl nekje pod menoj glasno ugotavlja, da je plezanje s prižemami le za ljudi dobrih živcev. Ker sem vse kline v spodnjem raztežaju izbil ali izpel, zdaj Jozl daleč stran od previsne stene meri zrak v dvajsetmetrskih nihajih. Hvali temo, da ne vidi preveč, kaj se dogaja z njim, in glasno izraža upanje, da so klini, na katerih je pritrjena vrv, dobri.

Sam se filozofsko ukvarjam z gladkimi platmi. Oči so se privadile na temo. Nekaj oprimkov vidim, druge otipam. Kmalu sem pri zagozdi, ki je tu ostala še od poletja. Svet nad njo je nekoliko lažji, čeprav je previsen. Razčlemb ni premalo in še tisto, kar je bilo poleti majavega, je danes trdno primrznjeno. Spotoma izbijam kline in dosežem vrh kamina. Položnejši svet je bogato zadelan s prhkim pršičem. Vse je treba odkopati. Andrej stoji na majhni polički tik nad kaminom. Plezam še nekaj metrov navzgor na polico, kjer nameravamo bivakirati. Razočaran sem. Polica bo verjetno precej manjša, kot sem računal. Zabijem nekaj slabih klinov in se privežem. Nato z Andrejem potegneva nahrbtnika. V dvoje gre precej laže in hitreje.

Pojavijo pa se novi problemi. Za Jozla je treba zabiti vsaj en soliden klin, razpoke pa nobene. Nič ne pomaga. S težkim srcem vzamem sveder in začnem vrtati. Kmalu ugotovim, da imam za kaj takega veliko premalo potrpljenja. Jezno vržem sveder v nahrbtnik in zabijem v plitve razpoke kar osem klinov, ki tiče v skali le nekaj centimetrov. Vse to povežem skupaj in fiksiram Jozlovo vrv, in glej čudo, držalo je kot zabetonirano. Tudi en sam klin se ni premaknil.

Pozno v noč si kopljemo prostor na polici. Čeprav je majhna, nam uspe nanjo postaviti šotor. Okrog enajstih že sedimo na toplem, jemo in pijemo. Najtežji del smeri je za nami. Jutri bomo nahrbtnike nosili, sklenemo na sestanku šotorskega sveta. Teže bo, toda raje tako, kot pa vlačiti vso to težo za seboj. Priti moramo vsaj na vrh stebra, kajti šele tam je dovolj prostora za kolikor toliko udoben bivak. Zvezdnato nebo nam obeta še en lep dan.

Jutro je. Kobacamo po šotoru, iščemo čevlje, kose opreme, hrano. Kruh sem našel v Andrejevem čevlju, čelada je bila tista reč, ki me je celo noč žulila v hrbet. Bašemo se z arašidi, figami, kruhom in sirom. Na majhni ploščadi pred izhodom brni gorilnik, na katerem Jozl pripravlja nekaj toplega.

Andrej je našel čevlje. Zdaj cokla nevarno blizu gorilnika in ugotavlja, da bo treba začeti. Nato se loti zmede klinov in vrvic na včerašnjem stojišču. Sneg v posodi se je stopil. Iz tople vode je nastala limonada, ki je v naslednjem trenutku že otekla po

naših grlih v nenasitne želodce. Pogled na šotor od zunaj je prav zabaven. Dobre pol metra ga je na polici, drugo visi nad praznino. Odtod pada pogled neovirano na sneg pod steno. Zaradi previsnosti vstopa ne vidimo. Le naše včerajšnje stopinje kažejo pot k njemu. Sunki vetra se poigravajo s šotorom.

Na vrhove okrog nas se je ujelo jutranje sonce s svojimi škrlatnimi žarki in omehčalo njihove, v jutranji sivini tako stroge poteze. Le stena nad nami je mrzla in temačna. Toži se mi po toplem soncu, ki pa ga danes še ne bom deležen, kajti sonce je le na vrhu, vrh pa je daleč.

Andrej mi za vrat podira kupe pršiča, Jozl tlači kramo v nahrbtnika, ki postajata vedno zajetnejša. Preden grem s stojišča tudi sam, pomagam Jozlu zložiti šotor. Polica postane pusta in neprijazna. Zapuščam jo.

Že po prvih nekaj metrih sem občutil, da bo boj za vsak meter višine ravno tako trd kot včeraj, če ne še trši. Nahrbtnik je težak, stopi in oprimki so pokriti s snegom. Najhuje je na policah, kjer se mi udara globoko čez kolena. Trudim se, da bi plezal čim hitreje. Kljub vsemu pa mine precej časa, preden stojim na stojišču poleg Andreja. Hvaležno se znebiti mrcine s hrpta. S skupnimi močmi ga obesiva na klin. Oprtam si lažji nahrbtnik, ki je namenjen srečnežu, prvemu v navezi.

Kar plavam proti levi po strmi, s pršičem pokriti vesini, ometam sneg z oprimkov, se zibljem na majhnih stopih, ki jih le čutim pod snegom. Črn previs, trije klini, pod vrhom, prečnica desno v ploščo. Po zasneženem žlebiču navzgor. Z rokami rijem po pršiču, za dober občutek sem ter tja zabijem kratek klin.

Konec vrvi! Dva klina za varovanje in eden za nahrbtnik. Varujem! Že res, varujem, toda prej mora do Andreja priti še Jozl. Vidim ga, kako se vzpenja nekje daleč pod menoj, velik živ nahrbtnik, ki so mu zrasle roke in noge. Do sem slišim njegove kletvice. Razumem ga. Vem, kako je, če jezdi tako težak nahrbtnik. Zaprem oči, pozabim na mraz in sneg okrog sebe in pomislim na bližnjo novoletno noč, na toplo peč in veselo pesem.

Glasi vzdih presenečenja me zdrami iz sanjarjenja. Jozl drži za vlečno vrv in kot okamnel sredi giba nleda za svojim nahrbtnikom, ki leti navzdol, udari ob palico, kjer smo bivakirali in kot senca izgine za robom. Moreča tišina in zamolkel pok pod steno. Dvajset kilogramov opreme imamo manj. Vponka na vlečni vrvi se je odpela. Ni imela matice. Kar je, je. Nam bo pa zdaj hitreje šlo.

Andrej pleza naprej. Pravkar je njegov nahrbtnik izginil levo za rob. Stenarjeva senca je zdrsnila prek bivaka daleč pod nami. Ura je ena popoldne. Tone in Matjaž sestopata s Križa in se dereta kot dva prava planinska vriskača. Jozl jima naroči, naj pod steno pobereta nahrbtnik. Mi smo O. K. Vrv trza gor pa spet dol. Andrej za robom očitno nima lahkega dela. Dvakrat ali trikrat slišim zamolkle udarce kladi, ki odmevajo izza roba. Pri vsakem si nekoliko oddahnem. Le še par metrov vrvi je pri meni. Andrej zabija stojiščni klin.

Spet mi teče vrv skozi roke, tokrat Jozlova. Hitro in enakomerno. Le v previsu se nekoliko ustavi. Hladnokrven pa je tale najin žlahtnik. Mirno mi našteje, kaj vse se je z nahrbtnikom preselilo pod steno. Postrani gledam veliko rdečo mrcino, ki preti da bo stlačila mojo že po naravi majhno postavo.

Veter z vrha stebra nosi drobne plaziče pršiča, ki mi leze za rokave, v nos in za vrat. Privoščljiv Andrejev smeh mi požene kri v glavo. Ura me priganja. Trudim se, da bi plezal hitro. Stena se upira, me sili ven iz vertikale. Noge nesigurno prestopajo s stopa na stop. Neslavno je plezanje drugega v navezi, neslavno a koristno, kajti njegov dobiček je dragocen kot suho zlato, njegov dobiček je – čas.

Prečnica v levo je težka. Tokrat nimam nahrbtnika. Potegnili ju bomo. Začetek je pokrit s pršičem. Stope bolj slutim kot vidim. Takoj za robom zabijem. Na nobeno stvar ne mislim več. Plezam kot stroj, prepričan, da me nič ne more ustaviti. Pod seboj, daleč nekje, slišim klice, nerazločne. Ne vem, ali je res, ali se mi samo zdi. Z rokami podiram balkončke pršiča, pod njim grabim za oprimki. Pred krušljivim prestopom se mi ustavi. Že od poletja ne vem, kako široka razkreka je tu potrebna, še se spomnim stopa na drugi strani, ki se trese kot žolca. Zabil bi rad. Deset metrov me loči od zadnjega klina. Po nekaj neuspešnih poizkusih se v navalu besa kar naenkrat najdem v previsni zajedi na drugi strani. Klin, previs, lesena zagozda, previs, še en klin zajeda se nekoliko položi. Spet sem v kupu pršiča, skozi katerega priplavam na poličko v škrbini.

Jozl da vse od sebe. Za njim potegniva po žičnici oba nahrbtnika. Andrej izbija kline, tudi njemu se mudi. Dan lovimo za rep, do prostora za bivak pa imamo še dva raztežaja. Bratec ihtavo telovadi po previsu nad nama. V trenutku je pozabil, da ga zebe v roke. O delu v zgornjem nadstropju nama odslej priča le sneg, ki leti mimo stojišča in izginja v večerni mrč pod nama. Z nahrbtnikom je pod steno sfrčala tudi čelna svetilka. Samo dve imamo še. Ena je pri Andreju, druga pri meni.

Za Andrejem plezam pri zadnjih vzdihljajih dneva. Nekam neresnično se mi zdi vse. Grabim po snegu, pa ne čutim mraza. Na stojišču se ne menjava kot ponavadi. Mogoče bo za naslednji raztežaj še dovolj svetlobe. Čas je skopo odmerjen. Večerno

tišino motijo le udarci kladiava, sikanje kamenja skozi zrak in mrmrajoče kletvice. V steni nad menoj tik pod robom stebra zasveti svetla kresnička. Kmalu za tem na robu zagledam črno silhueto.

Tokrat Jožl že v popolni temi pleza brez svetilke in se nespodobno izraža o temi, snegu in nočnem plezanju. Še ta raztežaj, ki je pred nama. Tam bomo prebili noč. Prepusti mi čelno svetilko, čeprav ve, kaj ga čaka v trdi temi in navpični krušljivi steni z drobnimi oprimki.

Vrh stebra kopljemo luknjo za bivak. Mrzel veter brije okrog naših nosov. Brez vetrnih vreč in šotora bo mraz. Zakopali se bomo v sneg. Ker ga je premalo, zidamo steno, ki nas bo zaščitila pred mrzlim gospodarjem zasneženega Rušja. K sreči nam je vsaj puh ostal. Imamo še škatlo piškotov, dve pomaranči, in zmrznjeno konzervo hrenovk v omaki. Piškoti so slaba hrana za suha usta. Dokončno jih zapaca tablica čokolade. Jožl trmasto gloda popolnoma zmrznjeno hrenovko in naju ljubeznivo vabi k sodelovanju. Hvala! Na pol dremajoč pojemo nekaj krljjev pomaranče.

Stiskamo se drug k drugemu in dremljemo. Andrej glasno smrči. Hladne zvezde nemo opazujejo tri človeške črve v snežni ogradi. Mraz me ščiplje v podplate. Dremljem in se prebujam. Čas teče počasi, kot bi zamrznil. Zdaj smrči eden, zdaj spet drugi. Nehote se nasmehnem. Kot pri plezanju se menjavamo celo v spanju. Veter še vedno piha.

Jutro! S premrlimi rokami si natikam čevlje in zavezujem vezalke. Jožl tlači nahrbtnik in veselo prepeva. Najhujše je za nami. Urejamo vrvi in izbijamo kline na stojščih. Dve postavi se vzpenjata navzgor proti Stenarskim vratem. Le kdo je? Vemo, da sta prijatelja z odseka, toda po glasu ju ne spoznamo. Počakala nas bosta na vrhu. Toplo mi postane pri srcu. Kako lepo je prijateljstvo! Kljub samoti nismo sami. Dve uri kasneje hkrati napredujemo po snežnih vesinah Prevčeve smeri proti grebenu. Tam nas obsije sonce. Svetlo sonce. Toplo sonce. Prvo sonce po treh dneh.

Raztežaj lažjega grebena nas privede na vrh, kjer nas čakata Peter in Frenk. Razbita je monotonija treh glasov. Trden stisk roke na vrhu in slepeče belo sonce nad Triglavom sta plačilo za ure v senci stene.

Steklenica s toplim čajem kroži iz rok v roke. Mleko, hrana, dobrote. To ni vrh, to so nebesa. Tri dni smo se pogovarjali, kako bomo vpili in vriskali na vrhu. Zdaj pa smo tihi. Le s Petrom in Frenkom klepetamo.

Pot proti bivaku se mi še nikdar ni zdela tako lepa. Ob mraku smo bili v Mojstrani.

Anceļjnova smer v SS Stenarja. Višina stene 400 m, ocena V-VI. Plezali Joža Habič, Andrej in Marko Štremfelj v dneh od 28-30. 12. 1975. Plezali smo 22 ur. To je bila zimska prvenstvena in hkrati četrta ponovitev te smeri. Vsi AO Kranj.

NAROČNIKOM IN BRALCEM PLANINSKEGA VESTNIKA

Uprava in uredništvo našega planinskega glasila se čutita dolžna, da pojasni, zakaj smo se v prvih številkah PV 1976 zatekali k najdrobnejšim črkam in to ne samo pri novičarskem delu, tudi nekaj člankov je izšlo v zelo zbitem, gostem in utrudljivem tisku. V letu 1975 so močno narasle cene papirja, tiska, poštnine in drugih stvari, od katerih je odvisen proračun glasila. Poleg tega je zaradi jubileja PV (80 let) v primeri z letnikom 1974 obseg narastel za eno tretjino, naročnina pa je ostala ista, prav tako družbena finančna podpora. Primanjkljaj je Planinska zveza Slovenije s pomočjo republiške kulturne skupnosti sicer pokrila, vendar smo morali kljub temu poseči po ukrepih, s katerimi bi radi v letu 1976 stabilizirali finance PV. Ker je v svincu ostalo precej gradiva iz leta 1975, smo zaradi varčevanja s papirjem posegli tudi po drobnem tisku, da bi zaostanke čimprej objavili. S št. 4 smo to opravili.

Sporočamo planinski javnosti, da bomo od 5. št. dalje uvedli spet v glavnem prejšnjo grafično podobo lista. Drobni tisk bomo uporabili po potrebi le pri rubrikah, torej na zadnjih straneh glasila.

Prosimo vse naročnike in bralce, da z razumevanjem spremljate ta naša prizadevanja in nam s tem omogočite nadaljnje delo za obstanek in napredek slovenskega planinskega glasila, ki nastopa svoje deveto desetletje. Vaša naklonjenost in dobrohotnost sta za nas največja spodbuda.

Uprava in uredništvo

RAZPOKA

VIKI GROŠELJ

Poleti leta 1973 sem prvič obiskal Francoske Alpe. Bil sem mlad, zagnan plezalec, vendar brez pravih izkušenj. Z Zoranom Bešlinom sva preplezala severno steno Les Courtes. Tega ostinja do tedaj Jugoslovani še niso obiskali. Stena spada s svojimi 900 metri med zelo težke ledne ture. Kljub viharju, ki naju je ujel nekje na dveh tretjinah smeri, sva srečno prišla na vrh.

Vendar vse to niti ni bistveno. Rad bi spregovoril o neverjetni sreči, ki včasih spremlja alpinista, pa tudi o psihozi, ki je značilna skoraj za vsakega plezalca. Ko prideš na vrh, naj bi bilo vseh težav konec. Napetost in zbranost popustita, nehote se predaš občutku brezskrbnosti, ki pa je lahko silno nevarna. Ko sva stala na vrhu Les Courtes, sva bila prepričana, da sva »velika kapeljna«. Že nekaj ur kasneje pa naju je gora grozljivo opomnila. S slavo in uspehi okinčana »junaka« je prelevila v drobcena, neboljena in preplašena človečka.

Na ledenem hrbtu mi je zdrsnilo.

Zakričal sem, se skušal ujeti, vendar me je že vrglo čez rob. Z glavo naprej sem letel v temno razpoko. Sledil je top udarec, ko sem udaril v led, potem pa je bilo vsega konec...

Sijalo je sonce in zrak je prevevala čudovita toplota. Stala je pred menoj, neskončno lepi so bili njeni lasje. Smehljala se je, kot se je smehljalo sonce in cvetje okoli naju. Stegnil sem roko, da bi jo pobožal po valovitih kodrih. Izmaknila se je, kličeč moje ime se je vse bolj oddaljevala. Sonce je zašlo in cvetje je povsilo glave. Zmrzilo me je. Hotel sem za njo, a je izginila. Klci pa so postajali vse glasnejši. Viki, Viki! Mukoma sem dvignil glavo. Toda to ni bila ona. To je bil Zoranov glas.

Zavedel sem se, da ležim na ozki ledeni polički kakih deset metrov pod prijateljem. Tenak curek krvi mi je polzel nekje izpod čela čez oko in se mešal z debelimi dežnimi kapljami, ki so me zalivale v naletih vetra. Kaj se pravzaprav dogaja? Ne, nisem pri njej. Ležim v ledeniški razpoki, izgubljen v pošastnem labirintu Mer de Glace. Drgetam, noč je in dež me pere...

Med snežinkami, ki jih je vrtnčil veter, sva sestopala v dolino. Slutila sva nastajajoči večer, vendar naju ni skrbelo. Da sva le iz stene. Dvesto metrov nad dolino sva predrla meglen strop. Pokrajina pod nama je bila turbna. Sneg je bil teman, vseokrog le mokrota in sivina. Na komaj vidni stezici med ledeniški potočki sva se razvezala in snela dereze.

Še predno sva prišla do Couvercla, se je ulil dež. Nič zato. Čez nekaj ur bova v Chamonixu. Tam doli naju je čakal suh šotor. Misel na toploto spalne vreče je bila mamljiva. Na Leschauxu sva prižgala čelne svetilke. Kljub utrujenosti sva hitela kot za stavo. Plezanje v varljivem snegu, strah pred plazovi in slabim vremenom, vse je bilo že preteklost. Še malo in pustolovščina bo končana.

Dež pa je še vedno nalival in zdelo se mi je, da se oblačni strop vse bolj niža. Prestopila sva na ledenik Mer de Glace. Daleč spodaj sva opazila luči Montenversa. Samo še malo!

Kompaktni ledenik pa se je začel spreminjati. Čedalje več razpok je bilo videti. Baterije so slabe. Potem nama je pot zaprla prečna ledeniška razpoka. Daleč na desni sva jo obšla, že po nekaj minutah pa se je pojavila druga. Poskušala sva najti prehod na levi. Nič. Vrnila sva se. Da bi naju to zadržalo? Nikakor. Z zaletom sva drug za drugim preskočila režečo globino, se nekako ujela in nadaljevala pot. Razočaranje. Tretja razpoka je bila preširoka za preskok. Kot nož ostra rez jo je delila na dva dela. Nenavezana in brez derez sva plezala drug za drugim. Dejanje, ki je mejilo na norost, se nama je zdelo čisto normalno. Na drugi strani sem sedel in odsotno zrl v prijatelja. Dvakrat je zdrsnil, se nekako ujel in končno le prišel do mene.

Sij čelnih svetilk nama je razkril pošasten svet serakov in razpok. Kje naj iščeva pot naprej? Drživa se leve. Bateriji ugašata. Dežuje močneje in oblaki zakrijejo luči Montenversa. Labirint stolpov in globeli naju obrača levo in desno. Med brezplodnim beganjem nama niti enkrat ne pride na misel, da bi nataknila dereze ali vsaj vzela cepin v roke. Kameniti drobir, ki je pokrival kot kost trdi led, nama je, po najinem mišljenju, dajal zadostno oporo. In potem se je zgodilo...

Vidim, da me je ustavila ledena stopnica, ki je po nekem srečnem naključju nastala prav tu. Posvetim čez rob. Sij ne seže do dna. Med bliski in grmenjem poslušam, kako klokota voda globoko, globoko spodaj. Če bi mi zdrsnilo meter prej ali dva kasneje, ne bi nikoli več preiščeval, kakšna tepca sva bila.

Strah me je, silno strah, ko s tresočimi rokami zavezujem dereze. Polašča se me panika. Ven, ven hočem iz te preklete razpoke! Besno kričim Zoranu, naj mi vrže vrv. Dopove mi, da jo imam sam v nahrbtniku. Stena nad mano je navpična, na desni pa bi se po strmi rampi morda le dalo priti na rob. Ihtavo se zaženem v to rešilno bilko, ki mi jo ponuja narava. Led je trd kot kost, konico cepina z vso močjo zapičim vanj, vendar mi zdrsne. Krik mi zamre v grlu, ko le z derezami zadnji hip ujamem ravnotežje. Cepin me pušča na cedilu. Le z oklom vsaj malo lovim ravnotežje. Živalska sila me žene naprej. Ven, samo ven hočem. Še dva koraka, še korak. Zunaj sem! Zrušim se. Nekaj v meni se trga. Ne vem, ali se jokam ali smejem. Zoran je pri meni. Bolj kot jaz sam je vesel, da sem prišel ven. Nenadoma opazim, zakaj konica cepina ni prišla. Pozabil sem sneti plastično zaščitno kapico.

Teža dogodkov se zgrne name. V glavi mi razbija. Pozabim, kje sem, vse se mi megli. Jokam se pa zopet smejem. Zorana ne poznam več. Tulim mu, da je bedak, da sem tod hodil že stokrat, da bom sam našel pot, ker je on navadna reva.

Nejasno se spominjam, kako sva še dve uri blodila proti levi, kako našla pot, pa jo zopet zgubila. Nekaj čez polnoč sva prišla na Monteners. Menda nisem hotel v dolino. Sedel sem in topo buljil predse. Nazadnje sem jo udrl navzdol. Mučnega sestopa se nisem zavedal.

Nagrajeno v natečaju PV 1975

DOBRI ČLOVEK Z BOKOVA

JOZE HUMER

(Ta spomin, ki mi ni hotel zbledeti, posvečam njemu.)

Na nevrjalgični točki med brezmejno zemljo in brezdanjim morjem, na večno spreminjasti ločnici, tam kjer kopnina v nepotešljivi sli kar naprej izgublja nedolžnost pod poljubi in objemi večnega ljubimca, večnega snubca in večnega samca hkrati – tam naj bi po poletni turistični logiki človek našel mir počitniških dni.

Lepa misel.

Za pravi mir pa je bilo tisto leto, sedemdesetdeseto, preveč iskalcev miru na Makarski rivieri.

Pa še nekaj. Brž ko sem si med njimi utrl pot v vodo, se je vselej oglasil Vožac, beli sosed z roba Bokova. Tam me je čakal kot otrok čaka murna pred luknjo, zmeraj na preži. Namesto s slamico me je ta veliki otročaj drezal s svojim večnim: kdaj prideš, a?

Z dnevi je postajalo vse bolj jasno, da je moj mir na njegovem vrhu. Sin je strigel z ušesi; bilo mu je dobrih pet let in ni bil več vajen, da bi ga ob takem puščal doma. Ko sem nekega večera pred šotorom oznanil, da naslednje jutro pojdem, se je izgubil pod platno kot polit kužek, s pogledom plamenečim od bridkosti. Oče za njim: da je svet neznan, dnevi vroči, pot strma in pusta, prave opreme ni in naj razume...

»Saj razumem, očka. Mi ne zaupaš.«

Noč je spirala in ometala. Jutro se je zamudilo, a potem si je bilo močno všeč. Skozi Makarsko sva marširala po sredi ceste, še trg ob cerkvi se je komaj dodobra zdramil, lastovke pod stolpom pa še ne. Prejšnji dan sem jo na trgu dobil od domačina kar dobro po nosu: kaj pa tako čudno sprašuješ, ali je dom na Biokovem oskrbovan? Meniš, da jih znate samo Slovenci oskrbovati?

Magistrala je seveda že utripala. Ob vsaki uri drve po njej, nemirno iščoč tisti svoj mir. Kaj me briga!

Morje, ki je bilo slabo spalo, se je zdaj umirjalo. Tu in tam je že zabrazdala vanj zaupljiva jadrnica, zataval čolnič.

Po cesti do Velikega Brda sva izvedela vse o tej cesti in o tej vasi in o tem, kako so cesto gradili, iz prve roke, od žene predsednika gradbenega odbora. Njej se nisva zdela zgodnja, saj se je že vračala z zeljem in papriko za svoje ognjišče pa v svoj kozji in oslovski hlevček. Bila pa je židane volje kot jutro samo in ni je bilo treba prositi, naj še kaj pove.

Kaj je tisto na desni? O, nič. Pravi ona. Jaz pravim: posušeno, razpleteno orlovsko gnezdo prav pod stenami in še na vrhu strmine, le da že zdavnaj brez orlov in brez orličev. Makar. Ta nič je dal današnjemu vsemu svoje ime; Makarska je bila le Makarska luka! Takrat...

Da naj potrka, kadar se bova vračala, ko že zdaj nič ne utegneva. Rad bi vedel, kdaj bo to »ko se bova vračala«. A si zdaj s tem ne delam skrbi. Ko je zmanjkalo tistega malo hišic in hlevcev Velega Brda, je jela kmalu tudi zelenju pohajati sapa, ob vsej njegovi žilavosti, krčevitosti in trnini. Razbohotalo se je kamenje in razpalilo se je sonce, ko da mora nadomestiti zamudo, a morje je v tej globalni delitvi vplivnih območij kajpak terjalo svojo tretjino. Terjalo in imelo. Znabiti, da bi se kot drobceno stičišče tega mogočnega triumvirata temeljito zafilozofiral, ko bi bil sam. Ker pa je bil z mano sin, tudi sama nisva bila. Bile so rože in trave (ne rečem da ravno zelene) in tudi travni in bila nobena sama, vsaka je imela svojega skakavčka in cvrčavčka in škripavčka in med njimi ni bilo niti enega takega, ki bi ga bilo s sinove perspektive mogoče kar zanemariti. Za marsikaterega pa bi bila tudi krivica, ko bi ga sin ne pokazal očetu. Pa še nič težko jih ni bilo najti, ko jih je sonce naganjalo k petju, in ne loviti, ko pred sinom niso bile plašne, nazadnje pa ena, zelena z rdečkastimi stegni in rjavkastimi krilci sploh ni več hotela od njega, nastanila se je na njegovi majici in se odpravila z nama.

Zares, kolikor bolj je pritisaklo sonce in so se mi kavbojke lepile nad koleni, potni podplati pa plavali v obavnih sandalih, toliko več je bilo cvrčanja okrog naju in tistega čebļjavega »aneo-ČKA« in »glejo-ČKA« za meno.

Ko je bil vendarle čas za južino, sva si izbrala skalni zob, s katerega sva kot iz lože za častne goste opazovala, kako lep je svet in kako prostran. Videla sva, da je obala pod Biokovom kar lepo zelena in da je zaliv Makarske njen ponos, dragulj, ki ga ljubeče čuva. In da je še vse premalo, ko pravimo Jadranu plavi Jadran; treba bo zanj izumiti še vse bolj plavo besedo. In da je potniška ladja, ko vleče svoje temno krilce čezenj, in s iskriva misel v spokojnih očeh.

Človek se začuti bogat in s takim čustvom se zmeraj pomeša kaj strahu za lastno bogatijo. Kar ljubo mi je bilo, ko se je kdaj pa kdaj vračal avion, prehitvajoč oblak svojega hrupa, prav od blizu pogledat, ali ni pozabil prešteti še kakšnega novčiča v naši zakladnici, pregledati še kakšne pedi tega našega raja.

Za ovčice, ki se zbirajo na nebu, ni nikjer rečeno, da pomenijo tudi tu doli tako vremensko napoved kot na Kranjskem. Za vsak primer pa le pojdiva, sine...

In se nisva ustavila vse do mogočne krošnje, pravega naravnega presenečenja, pravega spomenika življenja. Presenetil je nemara še tistega, ki ga je bil nekoč zasadil, pa mu je pobožno zgradil podstavek kot oltarček in najbrž se popotnik zelo in preveč pregreši, če se vsaj ne oprha s to senco, ko se že ne utegne zlekniti in okopati v nji, preden s potjo vred v mogočem loku ne zavije okrog drevesa in reče Vožcu zdravo – kajti tam nekje se lepo napetih, golih mladeniških prsi vzpne nad skupno družinsko okrilje on sam, prav tisto dreznjalo, ki se je hotelo prejšnje dni kar naprej z mano kopati. S tako gladko kožo, pa s tako krepkimi mišicami bi se noben Julijec ne pozabil ponašati. Za nameček naju prav tu preseneti še nekakšen rešetast gozdič, ko da je tega skalnega mladeniča puhasti brk ali brada.

Že vidim, ne bomo rili prav nanj, temveč bomo desno od njega prekobalili do doma. Že dosežava višavje, sosednji vrhovi so se razodeli in tu je kar precej zeleno, v zelenju pa se lepo riše najina steza.

Zbiranje nebesnih ovčk pa, kot kaže, tudi tu ne pomeni nič drugega kot na Kranjskem. Spet oblaki hrupa, toda tokrat kar brez avionov. Tesnoba se nabira v zraku pa v prsih tudi. Nekdo je ovčicam belo volno postrigel, zdaj se jim pa temni goli trebuh napenjajo.

»Očka, kako nastane strela?«

»Kaj, očka? Ali res tako, da trčita oblaka?«

(Kajti če je tako, tedaj si ne bom upal niti pogledati pod nebo, ko je vendar toliko teh oblakov iznenada in lahko vsak hip zgrmijo vsi na kup. Da ne zmeraj? Da samo, kadar trčita tak in tak oblak? To me pa prav malo potolaži: kako naj človek le ve, kateri oblak je tak in kateri tak pri vsem tem, kar se zdajle podi prav nizko nad najinima glavama? In kako naj prestrezam te oblake in njih nakane, ko pa je treba hiteti čez to čistino, kjer sva vsem zlim silam na dlani, tja naprej proti vrtači, v kateri naju, če le ni zgolj privid, čaka koča in rešitev. Ah, roko bom dal očetu; morda pa takih, ki se držijo očeta, ne zadene.)

Sprva sem upal, da ni zgolj privid (ne bi bilo prvič, da sem v stiski prifantaziral kočo), potlej sem zmeraj bolj upal, da je vendarle privid, ko se mi je velika, čisto zaresna koča vse bolj neizpodbitno prikazovala – brez strehe!

Ne, nisem bil zadovoljen s svojim moralnim stanjem, ko sva slednjič ugotovila, da je dom zares razvalina. Nisem prepričan ne sebe ne sina, da se bo v prostoru brez vrat, brez toplote, a ne brez drekov, dalo kar lepo vedriti in da nama bo toplo, če le najdeva nepodrekan kot in se v njem stisneva drug k drugemu. Da se je moral sin lotiti ljubeznivih laži očetu v tolažbo in oporo, tega si res ne štejem v čast. A tako je bilo. In še tako je bilo, da je zdaj začel dež. Ni prišumel, ni privršal; prilomastil je.

»Heeej, heeeee, ovamoooo!«

Nekje za robom vrtače potuhnjena pastirska staja, pred njo nekdo krili z rokami in vpije in vabi. Jaz bi se nemara prej še uščipnil, toda sin že teče čez nekakšno divjo nujivo nekakšnega divjega zelja, če se sploh prav spominjam, in tudi vpije in krili med potjo: »Glej, očka, glej!«

Sivolas, sivodlak, z drobnimi pa še napol zastrtimi očmi, iz njih pa, v zadregi zaradi samega sebe, sije in lije dobroti. Samoumevna, pohlevna pa zmeraj zaposlena, kakor se pač taki vrsti dobrote dogaja. Ni pastir in tudi nima kaj pasti, iz Makarske se v najhujših dneh vročine umakne sem gor, da se naspri in si odpočije srce in da se na teh pašnikih napase sam – za zelišči stika, mahove nabira, jame pregleduje in vstopi nekoč nenadoma v takole planinsko zgodbo, da poskrbi za srečen konec.

Ogrnil naju je, da se posušiva. Čepeča in zgrbljena sva bila kot kupček puhteče olajšanosti. K ognjišču naju je postavil in sva boljčala v plamenčke. Koj za ognjičem pa je med podboji odprtih vrat razpenjala nevihta neprebojno zaveso dežja, pretkana z debelimi curki, ki so se cedili od krova. Mlaka pred pragom je kar poskakovala.

Na gosto je treskalo, takrat je vselej vzvalovala tudi deževna zavesa in zašelestela še bolj. V stajo si pa nevihta ni upala in sin se tudi strel ni več bal; vedel je, da so ukazom iz gospodarjevih spokojnih oči tudi naravne sile pokorne.

Gospodar je odrezal pol pedi hlebca in ga skrbno zavrnil. To bom naslednja dva dni potreboval, se je opravičil. Kar ostane, bomo nadrobili na ocvrta jajca in pojedli po bratsko. Potem bo postregel še s svojim vinom, napravi ga z vinskim kisom in sladkorjem: »Tak je kot pravo vino, le nevaren ni in to je dobro.«

Tri ure smo vedrili. Sin je z očmi obrnil sleherni stvar v staji, pa je še utegnil malce zadremati. Gospodar je modroval o tem, kaj pomeni Biokovo Makarski rivieri in kaj njegovemu zdravju. Zraven je hvalil Slovence, da sem zardeval, in pripovedoval o gozdarskem inženirju Orašu, ki da je pred desetletji tod okrog učil pogozdovanja in pripovedoval, da se tudi v tem skalovju da priklicati zelenje in kaj vse da pride z zelenjem. V svoji trmi in ihti je šel tudi sem gor, v to goličavo pogozdit kos sveta, za vzorec. Samo naj dež poneha, pa mi bo pokazal...

Dež je res prenehal, pretegnili smo se na prostem in zajeli tako opojno svež zrak, da se nisem nič več čudil gospodarjevi sli po teh samotah.

Na vrh nas je pospremil. 1421 metrov (nič in koliko je 1421 metrov?). Da sva se mogla še bolj načuditi temu prostranemu visokemu kraškemu svetu z drugimi, še višjimi vrhovi, s katerega bi vendarle lahko skočil (ali pa vsaj pljunil) naravnost v morje. A morje je bilo dobre volje, po njem je z rahlo srebrno perutjo križaril vetrac in ali je sploh kaj slutilo o naši ujmi?

Oraševa oaza? Na las kot Hudičev boršt! Dokaz, ki ga je res težko izpoditi.

Nak, tisto kar raste po temenu Vožca, niso brusnice, vsaj take ne, kot jih poznamo pri nas. To je gospodarja rahlo užalostilo: obljubil je bil pošiljko brusnic nekim znancom v Kranj, na, zdaj pa... Toda midva sva jih vseeno veselo zobala, čeprav še niti zrele niso bile.

Ob slovesu je sin hudo resno obljubil gospodarju, da bo med potjo nabral poln žep žajbljevega listja, ko je tako zelo zdravilen. In zdaj bi se lahko nebo preklalo nad nama, pa ga ne bi odvrnilo od spolnitve te moške besede. Še posebej, ko je gospodar rekel, da bo tudi mamica tega gotovo zelo vesela.

Mamica je bila pa tisti čas zelo v skrbeh. In ko sva s sončnim zahodom privrskala med šotore, je bila mamica zelo huda, midva pa zelo ozmerjana. A dobri človek z Biokova je imel vendarle prav, nazadnje je bila mamica le zelo vesela. Žajblja in naju.

Pred nekaj leti je pritaval v mojo pisarno lepo urejen možakar, pod pazduho je nosil omotan grafikon, na njem se je ničkako zgovorno videlo, kakšno bogastvo sonca užije naša srednja Dalmacija sleherni leto, poleti pa še posebej. Saj ne da bi prodajal, bog ne daj, le za svet vpraša, kako bi to pokazal ljudem. Razvnel se je. Jaz tudi. Še posebej za Makarsko riviero. In še prav posebej za Biokovo. Sredi stavka je pa nekaj šinilo vame in vanj hkrati, zdrznila sva se, si pogledala v oči in si planila v čvrst objem. Dobri človek z Biokova!

LJUBILA SEM JIH IN UČILA LJUBITI – PLANINE

ERNA MEŠKO

Sedim v brzovlaku Stuttgart–Gradec in uživam ob Avčinovi knjigi »Kjer tišina šepeta«. Mimo mene drsi vsa raznolikost človeškega okolja, bodisi lepota narave, bodisi ustvarjalnost modrega duha. Čudim se, hočem razširiti svoje obzorje, vendar čutim, da je to tujina, ki mi nikakor ne more odtehtati užitka, ki bi ga izgubila, če knjigo odložim.

Vse življenje me čas prehiteva, ali ne bi bilo škoda, da bi šestnajst ur, ki ga imam na razpolago v vlaku, preden se pripeljem v Ivanjkoce, izgubila. Zato se od časa do časa zazrem skozi okno, da ujamem kako pomembno zanimivost, ki je ne kaže prezreti, nato se znova zatopim v Avčinovo izpoved in primerjam življenjsko pot skromne planinke z vsestranskimi dosežki velegornika, ki ga cenim enako kot Kugyja. Tudi njegova dela vedno z največjim hrepenenjem in veseljem jemljem v roke in jih s hvaležnostjo in zadovoljstvom v srcu odlagam. Če prečitam eno takih knjig, mi je pri duši enako kakor takrat, če doživim čudovit dan, ki se poslovi od mene z mogočno večerno zarjo. Ta odseva še dolgo, dolgo potem, ko je sonce zatonilo.

Bilo je pred 50 leti, ko sem se kot 14-letna deklica vpisala v Podravsko podružnico SPD Ruše. Tako sem imela uradno dokazano, da spadam k veliki družini ljubiteljev gora, kar sem čutila že od takrat, kar se sama sebe zavedam.

Moje prvo in najplodovitejše planinsko torišče je bilo v glavnem zeleno Pohorje. Da – zeleno! Njegovi neskončni gozdovi! Že kot otroka so me očarale visoke, vitke jelke, ki so kipele v nebo. V soncu se smejoče bukke so hranile pod svojimi krošnjami preproge borovnic, pohorske frate so bile radodarne z malinami in robidnicami, na višjih legah smo nabirali dragocene brusnice, v nižjih legah ni manjkalo dišečih jagod. Gobarji in nabiralci zdravilnih zelišč so v pohorskih gozdovih in na jasadah našli neizčrpne zaloge. V čarobni »Ravbarski pečici« so lahkoverni iskali skriti zaklad... in še in še... Pozimi pa smuk čez Pohorje, prek njegovih kopastih vrhov in planot – ena sama osrečujoča opojnost! O, kolikokrat sem sama drsela po svežih smučinah skozi planinski raj in tihoto, le kaka preplašena srnica mi je boječ preskočila stezo in me zdramila iz zasanjanosti. Ko sem prispela na katerega izmed sončnih vrhov in zagledala pod seboj neskončno megleno morje, ki je običajno segalo do 1000 m nadmorske višine in so iz njega štrleli kot otoki nešteti vrhovi in gorstva, so se mi oči zasolzile od blaženosti in zadovoljstva! Kdo bi mogel toliko srečo uživati sam? Ni mi bilo vzdržati, ne da bi razširila krog svoje planinske dejavnosti.

V družini nas je bilo osem otrok, med njimi sem bila najstarejša. 16. 1. 1934 smo osnovali svoje SPD »Turist« (do danes še ne registrirano), kar bi naj pomenilo Sadravca Petra Družina. Med okupacijo smo se prepisali na Zadravec. Moja sestra Olga, ki je v tujini študirala, je namreč očeta prepričala, da mi nismo Sadravci, četudi smo živeli ob Dravi ob hrvatski meji. Ker smo Slovenci, smo Zadravci. To svojo trditev je utemeljevala, češ gotovo je bil v davnih časih matičar kak bolj germansko misleči človek, ki je naš slovenski Z zamenjal z nemškim S. In tako je tudi najbrž bilo. S spreminjanjem imena nismo imeli težav.

Člani SPD »Turist« smo bili sami mladi, kar je pomenilo, da smo bili brez denarja, ne pa brez volje in sposobnosti. Med svojimi starejšimi prijatelji smo nabrali nekaj podpornih članov in tiste, ki so se posebno izkazali, imenovali za častne člane. Imeli smo tudi svoj pevski zbor, v katerem smo vadili največ narodne pesmi. Bili smo sploh zelo narodno zavedni in iz simpatije do naše izgubljene Koroške smo se vpisali v Mežiško podružnico SPD Peca in dostikrat obiskovali Uršljo in Peco. Rada se spominjam našega prvga izleta na Peco. Pismo smo se obrnila na SPD Mežico s prošnjo, da bi nam dobili prenočišče pri kakem kmetu na senu. Dobili smo pozitiven odgovor in pri avtobusu nas je pričakal sam načelnik SPD, kar nas je takoj spravilo v dobro voljo. V pozdrav smo zapeli »Oj le šumi gozd zeleni« in želi navdušeno priznanje. Prenočišče je bilo odlično in čudili smo se, da je vse gospodarstvo imelo že tistikrat električno razsvetlavo. Zgodaj smo se vzdignili. Sonce nas je pozdravilo že na pobočjih Pece. Posedli smo, si na špiritnem kahalniku skuhalo dober zajtrk in tako okrepani nadaljevali vzpon čez Rischberg. Pot teče nekaj časa po avstrijskem ozemlju. Z graničarji smo se prav prijazno pogovorili in se napotili do Uletove koč, kjer se nam je počitek zelo priljeval. Ogleдали smo si še iz lipovega

lesa izrezljani spomenik Kralju Matjažu, se vzpeli še na Kordeževo glavo (2114 m) ter šli pogledat še na onstran meje Pliberško kočo, ki je prav zanimiva. Po kratkem oddihu smo se vrnili v Uletovo kočo prenočevat. Naslednje jutro smo se odpravili proti Uršlji gori (1792 m). Pot navzdol proti Žerjavu je bila čudovita. Lahen vetrič se je poigraval z zamašnim, dehtečim avriklijem v družbi nežnega svišča, sonce je poljubljalo ogromne blazine rožnatordječega sleča, temnozeleno ruševje je kljubujoče zaljšalo goličavo, koder se je, ljubko pozvanjajoč, pasel trop ovac. To je bila paša za oči in srce!

Pozno popoldne smo prišli na vrh »Urške«. Če pravimo, da je Peca mogočna, lahko rečemo, da je Uršlja gora ljubka. Za nas je bila vselej privlačna. Takrat so v stari cerkvično ravno polagali novi tlak iz pokončnih lesenih kosov v obliki šesterokotnikov, da je bilo videti kot satovje. Zelo lepo in trpežno.

Ko smo se drugi dan spuščali v dolino, smo spotoma obiskali še našega rojaka in strica, slovenskega pisatelja Fr. Ks. Meška. Zelo ljubeznivo nas je sprejel in odteščal. Razkazal nam je še svojo cerkvico, nakar smo se solzni poslovili. Še dolgo smo se ozirali, on pa nam je zamišljen vihtel v slovo, dokler mu nismo izginili izpred oči. Ker smo imeli v načrtu še »predelati« Pohorje, smo se iz Slovenj Gradca odpeljali z vlakom do Mislinja in se zagnali do Ribniške koče, kjer smo tudi prenočili. Šestletna sestra Stanka je komaj čakala postelje. Popoldne je namreč začelo deževati in v kočo smo prišli do kože premočeni. Kako dobro de, če najdeš prijazno oskrbovano planinsko postojanko, kjer se čutiš kot doma. Mi smo to srečo imeli. Drugi dan smo se napotili proti Roglji (1517 m). Prebresti smo morali narasle hudournike – še vedno je deževalo – in končno poiskati zavetje v priljubljeni Koči na Pesku. Oskrbnica Dvoršakova, Peskova mama smo jo klicali, nas je s pravo materinsko skrbnostjo oskrbela z vsem potrebnim. Zlezli smo na veliko krušno peč in uživali – saj smo bili najbolj potrebni toplote. Svoja mokra oblačila smo razobesili, nekaj tudi v kuhinji na vrv, razčeto nad štedilnikom. Joj – ne smem se spomniti, kakšna nesreča bi se bila lahko zgodila. Ponoči se je namreč perilo nad štedilnikom začelo smoditi in zaradi pomanjkanja zraka tleti. Ko je oskrbnica zjutraj odprla vrata kuhinje, je ta bila polna dima. Vendar ji je uspelo požar preprečiti. Srečni, da je šla nesreča mimo, smo se tudi mi poslovili in jo mahnili prek Klopnega vrha na Smolnik, kjer je v »Hlebovem domu« gospodarila vsem planincem dobro znana Tončka. Postregla nam je z gobovo juho in pečenimi postrvmi ter nas razvedrila s svojo pohorsko šegavostjo. Naša zadnja postojanka je bila v Rušah. Oglasili smo se na pošti, ki jo je opravljala naša teta Jerica. Prav je, če ji tu izrečem zahvalo za njeno prisrčno razumevanje mladih. Kadar smo se pri njej oglasili, se je potrudila, da nas je razveselila. Še danes, po 50 letih, se spominjam, kako je nam otrokom z enako skrbnostjo pogrnila mizo kot odraslim, ni se bala za najboljši porcelan niti za kristal.

Tako so se vrstili naši izleti. Se enega zvestega prijatelja naj se hvaležno spomnim. To je bil naš špiritni kuhar, ki smo ga prejeli v dar od naše plemenite podporne članice Jožice. Mnogo počitkov nam je pomagal obogatiti.

Čas teče, tudi otroštvo, mladost se mora umakniti zrelosti. Slednja razumljivo prinaša velike spremembe, kajti življenje terja od vsakega obdobja svoje... Naš »Turist« je opravil svoje vzgojno poslanstvo, člani so se razkropili, eni na višje šolanje, drugi na službena mesta, nekaj si jih je ustvarilo svoje družine in v teh skušalo nadaljevati svoje planinsko udejstvovanje.

Ko sem se poročila, sva šla z možem na ženitovanjsko potovanje v planine. Začela sva s Peco, od tu sva krenila čez Koprivno, Olševo v Solčavo, se ustavila v Logarski dolini, potem pa čez Črničev – z avtobusom seveda – do Kamnika, tokrat mimo dragih mi Savinjskih. V duhu in pobožni želji sem romala kot nekoč na moji prvi visokogorski turi: Jezersko–Češka koča–Grintovec–Veliki podi–Skuta–Rinka–Kotlič–Turska gora–Branja–Kamniškosedlo–Planjava–Korošica–Ojstrica–Dedec–Konj–Kamniška Bistrica. Na Korošici mi je stari oskrbnik Dežman prijazno dejal: »Nič se ne bojte Ojstrice, jaz ženem vsak dan gor svojo kravo past.« Vodil nas je skromni prof. Janez Žurga, ki nam je bil kakor odprta knjiga. Takrat sem prvič spoznala saksifrago – kamenokreč. 200 vrst jih baje je. To je res čudo narave: zel in kamen. Kako ljubeče sožitje skozi burjo in viharje, v soncu in toploti.

Obiskala sva še Višarje. Ker je bilo konec maja, ni bilo nobeno gostišče odprto. Šla sva po ključ k mežnarju v Zabnici. Zagotovil nama je, da pride za nama. Dobra slovenska duša! Res je prišel in nama pripravil večerjo – odlično paštašuto. Drugo jutro se nama je nasmejal čudovit dan. Sonce je ožarjalo lepi Viš (2666 m) in veličastni Poliški Špik (2752 m). Desno od njega 2089 m visoki Poludnik, s katerega so v prvi svetovni vojni razstrelili Višarje. Na skrajni levi pa naju je prijazno vabil nazobčani, 2071 m visoki Lovca (Cacciatore). Pogledala sva še v ljubko cerkvico, ki jo je umetniško poslikal Tone Kralj. Na severni strani zidu je bilo še več metrov

visokega snega, na južni pa je bila prava cvetoča pomlad in iz te pomladi sva šla na Lovce, kjer je ležalo domala meter svežega snega, iz katerega so tu in tam štrlele potrgane, zarjavele vrvi. Težko se je bilo splaziti tam čez, vendar sva s pomočjo cepina uspela. Ko sva sestopila, sva obiskala še Belopeška jezera, od tam pa se napotila v Belo peč, se vzpela kar po suhem hudourniku na Pungrat za Kočo na tromeji. Pet minut pred najinim ciljem naju je čakala nesreča. Markacije nisva našla, izgubila sva orientacijo. Z lišajem obraščena drevesa so nama kazala severno stran neba in približno sva zaslutila smer za »Dreiländerhütte«. Mračilo se je in kot da je zrasel iz zemlje, stopi pred naju italijanski karabinjer. Legitimiral naju je in ko je ugotovil, da sva Slovenca, začel z nama slovensko govoriti, česar sva se zelo razveselila. Povedal nama je, da imava do kočice še tričetrt ure in da gre on isto smer, da lahko gremo skupaj. Toda »poturica loši od Turčina« se je tudi tokrat uresničilo. Sram me je še danes, ker je bil Slovenec, a izdajalec. Privedel naju je naravnost do italijanske karavle, pred katero je ob ognju čepelo šest graničarjev. Sprva so bili zelo prijazni, nama celo ponujali chianti, a ko sva hotela nadaljevati svojo pot, so nama pojasnili, da je kočica sicer samo še pet minut, toda ker nisva imela potnih listov, ampak samo planinske legitimacije, potrjene za obmejni promet, ne smeva prekoračiti meje iz Italije v Avstrijo. Lahko greva iz Jugoslavije v Italijo in iz Jugoslavije v Avstrijo, iz Italije v Avstrijo pa ne smeva... Šale je bilo konec. Nobena prošnja in dokazovanje nista zalega. Tudi moje solze ne... Pa saj sem lahko jokala. Zjutraj sva se namučila na Lovcu. Pa tudi tisto pozabavanje skozi ruševje ob sestopu ni bilo zabavno. Na Višarjih sva se sicer nekoliko oddahnila, a morala sva hitro naprej, če sva hotela priti pred nočjo do tromeje. Sedaj pa, ko sva takorekoč bila že tam, pa taka smola! Dva italijanska graničarja sta naju spremljala do stražarnice v Podpeči. Ta, ki je spremljal mene, je bil tako pozoren, da mi je ob vsakem težjem mestu skrbno svetil z baterijo, da sem lahko varno stopala. Ob desetih zvečer smo prišli v kasarno. Vprašali so naju, če sva poročena, nakar so nama postlali presenetljivo čisto posteljo v veži. Zjutraj so nama prav gosposko postregli, toda oddaljiti se nisva smela. Sledilo je zasliševanje. Prav ogorčena sva bila, da ti obmejni organi niso bili večji nobenega tujega jezika. Na srečo je bil pri roki neki španski častnik, ki je govoril dobro francoski. No, pa je le bilo koristno, da sem se štiri leta mučila s francoščino, ki mi sicer ni bila pri srcu. Zdaj mi je presneto prav prišla. Povedati sem jim morala ves rodovnik do pradedov in babic in ko sem jim pojasnila, da sva po poklicu kmeta – se je spet zataknilo. Niso mogli verjeti, da ima Jugoslavija take kmete, ki znajo francosko. Osumili so naju, da sva vohuna. S prvim vlakom so naju pospremili do italijanske obmejne komande v Trbižu, kjer sva morala čakati na »obsodbo«. Čez dobre pol ure nama komandant izroči legitimacije rekoč (v italijanščini seveda): »Hvala, lahko se vrnete, na svidenje.« Izgubila sva dva dni, ki sva ju nameravala prebiti na Koroškem. Morala sva domov. Ko sva stopala po naši dolinici mimo hiše, ki je bila last okrajnega policijskega načelnika v Mariboru, se je ta mudil na domu in naju je opazil. Že od daleč naju je pozdravil in vprašal, kako se nama je godilo v Italiji. Sklenila sva bila, da nikomur ne bova povedala, kaj se nam je pripetilo, sedaj pa prvi domači človek, ki ga vidiva, že ve, da sva bila v Italiji. Smejoč se nama je razložil, kako je Italijane potolažil, da nisva vohuna. Telefonski so se informirali, kdo sva.

Še par lepih izletov v letu 1936, potem so pa nastopile za mene materinske dolžnosti, kar je pomenilo, da sem bila priklenjena na dom. Mož je zbral okoli sebe mladince naše vasi in jih uvajal v planinstvo. Veselila sem se z njimi in jih v duhu vedno spremljala. S kako radostjo sem pripravljala možu nahrbtnik, uživala sem, ko sem jih iz verande opazovala, kako so zgodaj v jutru nasmejani, glasni, z nahrbtniki oprtani odhajali. In pozno v noč sem prisluškovala, dokler nisem zaslišala na en km oddaljeni Kamenci trde korake gojzeric na poškodovani cesti. Še malo in planinci so bili doma. Utrujeni, a zadovoljni. In mož mi je vselej prinesel pozdrav z gora, nežno cvetko, kamenček – če drugega ne, zeleno vejico pa prav gotovo.

Otroci so odrasčali v osrčju narave in jo vzljubili. Na dvorišču je rasla najmanj 200 let stara murva. Deblo je bilo mogočno, nagnjeno, spodnje veje debele in vodovrne. Ni bilo dneva, da ne bi petletna Benjamina, štiriletna Marija in triletna Erna plezale nanjo. Kot da jim je plezanje v krvi. Ko sva ob nedeljskih popoldnevih z možem šla z otroci na ogled po posestvu, so vsako strmino uporabile za tekmovanje. Potem so se zvrstili trije fantje, Maksimiljan, Ciril, Zvonko. To so bili možki. Oni so svoj plezalski talent utirili drugače. V gozdu Vukečjaku so odkrili triglavsko severno steno. Skoraj navpično, iz čiste ilovice in laporja ustvarjeno. Tod so nadelali

svojo smer. V primernih razdaljah so namestili lesene kline in se varovali z vrvo. Ure in ure so prebili v gozdu. In ko je privekala na svet še Majda, je kmalu začela kobacati za njimi. Dobro so se izurili. Postavljali so si šotore; ko je proti koncu zime začel postajati sneg južen, so si iz sneženih blokov »sezidali« iglu, ki je zdržal dolgo v pomlad. Ko so bili že vsi šolarji, sva se domenila z možem, da bo enkrat za spremembo on doma gospodaril in gospodinjal in bom šla jaz z vsemi otroki na Pohorje. To se je ponovilo parkrat. Kakšno veselje! Mož mi ga je privoščil, saj je vedel, kako obožujem Pohorje, in ni mi bilo prav, kadar je znal reči: »... že, že, toda Pohorje je le malo prenizko.« Pa naj mu bo! Vendar bi o teh pohorskih poteh in ljudeh lahko pripovedovala v nedogled. Častno mesto zavzemajo v kamrici mojega srca.

Najčastnejše gotovo pohorski pesnik prof. Janko Glazer iz našega rodu – rodu kovačev. Zame je bil vedno praznik, če sem vstopila v njegov prijazen dom, tam čisto pod Pohorjem, kjer se je razlivala, penila in šumela Lobnica, če sem vstopila v njegovo čudovito knjižnico, kjer so bile vse štiri stene od tal do stropa obdane z bogastvom vzorno urejenih knjig.

Lani, konec avgusta, sem s tremi vnuki zopet zavila h Glazerjevim. Bilo je pred 80-letnico pesnikove žene Marije, ki mu je bila zvesta spremljevalka vse življenje, gibalo njegovega umetniškega ustvarjanja. Vedra, skromna, sama skrb in ljubezen je je. Takrat smo srečni posedli za mizo na dvorišču in se tudi slikali. Vprašala sem strica, ali še kaj pesni, pa mi je z zagonetnim smehljajem odgovoril: »Danes zjutraj sem eno napisal.« Nisem slutila, da se nikoli več ne bova pogovarjala. Letos konec januarja ga nisem več našla, ležal je v slovenjegraški bolnici. Domači so mi povedali, da si tako silno želi domov, ko je bil vedno tako otroško navezan nanj. Pripeljali so ga in čez teden je umrl. Izpolnilo se mu je njegovo prerokovanje, kajti pospremili smo ga na njegovo tratico tam na ruškem pokopališču, kjer so na spomeniku vklesane njegove besede:

Ločitve kraj – združitve kraj
tu pod to tratico zeleno
vsi bomo skupaj bomo eno
v prabit se vrnemo nazaj.

Ne bo sam. Počival bo ob sinu, ki je mlad padel kot dragocena žrtev osvobodilnega boja.

Odšel je dober, skromen človek, njegov véliki duh pa bo med nami vedno navzoč. Po pohorskih fratah bo spet zacvetel cipruš – »... kot da iz rane speče pokaže se rdeča kri« (Janko Glazer: Cipruš).

Življenje teče kakor reka – včasih bistra, plitva, drugič umazana, narasla, nesoča s seboj vse, kar doseže njena srditost. Pa tu ni mesta za to jadikovanje. Sredi kmečke zmede se je rodil naš Peterček, ki je kmalu zaradi težkega poroda umrl. Štiriletna Majda je takoj uganila, češ saj mali bratec ni mogel živeti, ker so mu bili vsi nevoščljivi kruha. Kmečki otrok je bil, ni imel pravice do miloščine in tako se je raje umaknil... Težka bolečina je legla na nas, ki smo ga z ljubeznijo pričakovali.

Preden so ga položili v krsto, je prišel mož k moji postelji in sočutno dejal: Če ne boš jokala, ti bom prinesel Peterčka, da se poslovíš od njega. Trpko sem prikimala. Prinesel mi ga je. V nemi bolesti sem prekrizala ljubo dete, ki mi ga je tako kruto iztrgala smrt iz naročja. Bila je pomlad, polna cvetja in ptičjega petja, ko so ga pospremili do groba. Kako je bilo hudo! Za njim je po štirih letih boječe prikukala na svet še postružka, korajžna Tanja. V bolnici me je negovalka vprašala: »Kako da vaša punčka tako pridno pije pri prsih, ko imamo pri večini s tem take težave?« Rekla sem ji: »Ja, to je pa kmečki otrok. To se pravi: Delaj ali pa te bo zmanjkalo.« Vsem nam je bila v veselje. S sedmimi meseci je že postala članica planinskega društva. Mož si je želel, naj bi vsaj toliko časa živel, da bi svojo najmlajšo vodil na Triglav.

Čas hitro mine. Otroci so naglo doraščali. Sedaj so z očetom že kolesarili do podvznožja Kalnika, Ivanjščice, Ravne gore, Donačke, Boča, na Goričko itd. Vsako leto v avgustu so pa naredili osemdnevno turo po Alpah. Vse leto so spravljali dinarčke, da je bilo za vlak in prenočišče, hrano pa, kar se je le dalo, so si večji del nesli z doma. Marsikaj lepega in hudega se je na teh turah pripetilo, pa tudi žalostno smešnega. Na primer, ko je Benjamini zdrsnil z vrha Prisojnika v zamegleno globočino nahrbtnik in še ura je bila v njem. Nikoli ga ni našla. Ali ko so pozabili Erno v Planinskem domu v Logarski dolini. Spali so na skupnem prenočišču. Zelo zgodaj so morali na avtobus. Na srečo je imel zamudo. Ko so čakali, ugotovijo,

da eden manjka. Ne vem več, kdo je bil zadolžen, da gre pogledat v dom za pogrešanim. In res je našel malo Erno spečo na skupnem ležišču.

In še to ne bo šlo nikoli v pozabo, ko so se leta 1966 napotili z Zvonkovim »spačkom« proti Vratom, da bi se vzpeli na Triglav, kjer bi naj slovesno proslavili uspešno opravljeno maturo našega varovanca Vinka. Vse je bilo skrbno pripravljeno, vozilo brezhibno, razpoloženje odlično. Šofirala je Marija, za vođiča je bil oče Makso, sopotnika pa Vinko in prijatelj Janko. Toda nesreča nikoli ne počiva. Ponoči je deževalo, ceste so bile vlažne. Na ovinkasti in strmi cesti na Prelogah je Marija začela zavirati, medtem pa jo je prehitel težki tovornjak s prikolico. Vozil je nafto. Izza ovinka je privozil težki tovornjak, ki je vozil 20 ton kisikovih bomb. Škarje! Spačka je zmečkalo in zasukalo za 180°, ker ga je nasproti vozeči tovornjak potegnil za seboj. Motor je še delal, tudi zavorne luči so še gorele, drugače pa je bilo vse razbito. Ko je oče prosil »pomagajte mi ven«, mu je Vinko smeje se dejal: »Saj lahko kar zadaj izstopite.« Na srečo ni bil nobeden težje poškodovan in so se po opravljenih nezgodnih formalnostih po treh urah lahko napotili domov. »Pogreb« avta pa je stal takrat 50.000 starih din. Medtem sem jaz doma ves čas v duhu spremljala njihovo vzpenjanje na Triglav in sem kar ostrmela, ko sem ob šestih zvečer zagledala naše planince, kako so se klavni vračali. Nobena nesreča ni tako huda, da ne bi mogla biti še hujša! Vsi smo bili veseli, da je šlo brez človeških žrtev, le Zvonko ni mogel prikriti svoje žalosti zaradi izgubljenega »spačka«. Marija je sprejela tudi materialno breme na svoja ramena. Če ostane življenje, se vse preboli.

Bilo je avgusta 1959, ko smo se odpravili v Julijske Alpe. Prišel je tisti slovesni trenutek, ko je petletna Tanja šla prvič na Triglav. Kako je bilo, hoče menda napisati sama. Ker nisem zaupala, da bo vse brez težav, sem šla tudi jaz zraven. Dom so nam čuvali večji otroci. Tako sem po 25 letih bila ponovno na Triglavu. Prvi dan smo prišli iz Prlekije do Aljaževega doma v Vratih. Naslednje jutro smo se napotili čez Prag na Kredarico. Nismo se še začeli vzpenjati, ko vpraša Tanja, ali je še daleč na Triglav. Ubogi otrok! Toda šla je in še danes mi je žal, da nisem spravila njenih čevljev za spomin. Na njih se je videlo, kaj so prestali.

Na Kredarici smo se ustavili in prenočili. Tanjo je mučila višinska bolezen. Drugi dan na vrhu Triglava je bila še vedno molčeča, ko smo se pa začeli spuščati proti Doliču, so vse težave prešle. Še nečakinja Metka, ki je bila tudi prvič na Triglavu, ni nič tožila, čeprav je imela pošteno obdrgnjene roke, vse do ramen. Nosila je bluzo brez rokavov; na snežišču ne daleč pod vrhom ji je spodrsnilo in dričala se je dobrih 50 m po trdem srenu, da ji je pošteno pobralo kožo. Iz Doliča smo krenili po mulatini v Trento. Koliko cvetja smo videli spotoma!

V planinski koči »Zlatorog« v Trenti smo našli prijeten dom in prepotrebni počitek. Tu smo se srečali s prijaznim hribovcem Tonetom Ažbejem. Ko smo mu povedali, da smo Prleki, je takoj veselo dejal: »Pa ne da ste Meški?« Takoj smo postali prijatelji. Nič več nismo bili utrujeni, beseda je tekla, kot da bi se poznali že bogve od kdaj. Pravi planinci smo res ena sama velika družina. Marsikaj zanimivega nam je pripovedoval iz svojega življenja v gorah, najbolj pri srcu pa mu je ostalo Zavetišče »Špička« pod Jalovcem. Pomagal jo je graditi.

Drugo jutro smo šli proti izviru Soče. Spotoma smo se ustavili v cerkvi in na pokopališču pri Sv. Mariji v Trenti. Stara ženica nam je tolmačila zanimivosti, pojamrala, da so skoraj vse leto brez sonca, v taki globači so, da sončni žarki ne sežejo do njih. Ogleдали smo si še planinski park »Juliana« in pozdravili julijskega pevca dr. Kugyja, ki je v pelerino odet zamišljen zrl proti Jalovcu. Spremljalo nas je bučanje bistre Soče in vzhičeni smo se povzpeli do njenega izvira. Nazajgrede smo se okrepčali z odličnim kislim mlekom in nadaljevali pot preko Vršiča do Mihovega doma, kjer smo prenočili. Ves čas smo imeli čudovito vreme. Od vseh strani so nas pozdravljali od sonca ožarjeni skalnati vrhovi, iz Prisojnika pa se je od časa do časa odkrhnila skala in zamolklo zbobnela v globočino...

Vstali smo ob treh in šli na kolodvor v Kranjsko goro. Še od prejšnjega dne smo bili precej utrujeni in počitek v vlaku nam je prijal. Vožnja je bila dolga, vendar ne dolgočasna. V poznih večernih urah smo zadovoljni prestopili domači prag. Upravičeno ponosna je bila mala Tanja, bila je na Triglavu. Z njo je tudi deseti član naše družine užil lepote Zlatorogovega kraljestva. Pravzaprav enajsti. Kajti Tanja je nosila seboj tudi svojo lepo punčko.

Se in še smo križarili po prelestnem planinskem svetu. Rekord je vsekakor dosegel moj mož, ki je obiskal Triglav 40-krat. Po preživetih prometnih nesrečah ni zmogel več težjega napora. Triglavovo mesto je prevzel Mangart. Vsako leto ga je najmanj 2-krat »naskočil« z mopedom. Vsako leto je tudi obiskal Osankarico, kjer je junaško končal Pohorski bataljon z legendarnim Šarhom na čelu. In ko je omahnil za vedno, smo v naši kmečki izbi uredili »atekov kot«. Tu so njegove ljubljene knjige, tu je zbirka neštetihi kamenčkov, živih spominov iz vseh vrhov, ki jih je kdaj obiskoval; tu sta diplomi z zlato značko Planinske zveze Jugoslavije in srebrnim znakom Plan. zveze Slovenije. Na tega slednjega je bil najbolj ponosen. Tu je njegov zvesti cepin iz Fulp-

mesa, na ročaju se skromno svetlika obrabljena svetinjica, tu je njegova slika, iz katere nenehno zre na sveži šopek planinskega zelenja ali cvetja naših travnikov in gozdov. Nad vsem pa kraljuje pod lesenim stropom pritrjeni venec pšeničnega klasja – simbol njegovega stanu. Bil je kmet. Sem romamo vsi, ki smo bili njegovi, tu je še vedno med nami.

Ko je ležal na mrtvaškem odru, so mu otroci na skrivaj odrezali pramen las, spravili v škatljico, jo zanesli na Mangrt in jo shranili pod primerno skalo. Vsako leto jo gredo obiskat, da poljubijo to svetinjo na prsih gorã.

Naj bo dovolj. Poslavljam se. Nebo žari, sonce zahaja. Tam v dalji se oglašã večerni zvon. Slišite? Počivat zvoni...

Nagrajeno v natečaju PV 1975

MELANHOLIJA

RINALDO STEINER

Nocoj mi ni do tega, da bi pisal.

Počiva misel.

Veñ, da v gorah nekje

sama blódi, sama hodi

in išče drzno gaz v navpični raz,

ki pod nebo kipi.

Pero ob praznem, belem listu spi.

A iznenada mrak, ki me obdaja, me objema

raznežen in mehak,

pred ognjem dveh oči,

pred žarom svetlih zvezd zbeži,

se v nič razblini, zgine,

prej pa pero med prste še porine

in veli:

Ne lenuhari, piši,

napiši, kar ti misel prede, spleta,

kar duh poraja,

kar žlahtnega srce obdaja,

kar se razcveta v očeh,

ki slutijo, kaj kujejo,

naj narekujejo,

kar misli snujejo,

kar z njih kriči,

kar v njih kot vrela kri kipi.

In kot privid,

ki se pojavi,

odide godrnjavi zagrenjenec

in kot v zasmeh

ugasne ogenj v očeh.

Opojno tih molči dremavi mrak.

Pero iz roke vzame

in na popisan list ga odloži.

In z mislijo se pesem je razšla

kot žalost in kot bolečina.

In vsako uro me zbudi iz sna,

dokler je noč v tišino svojo ne vtopi

na dno srca.

BIANCOGRAT – CRAS'TALVA ALI LEGENDA BERNINE

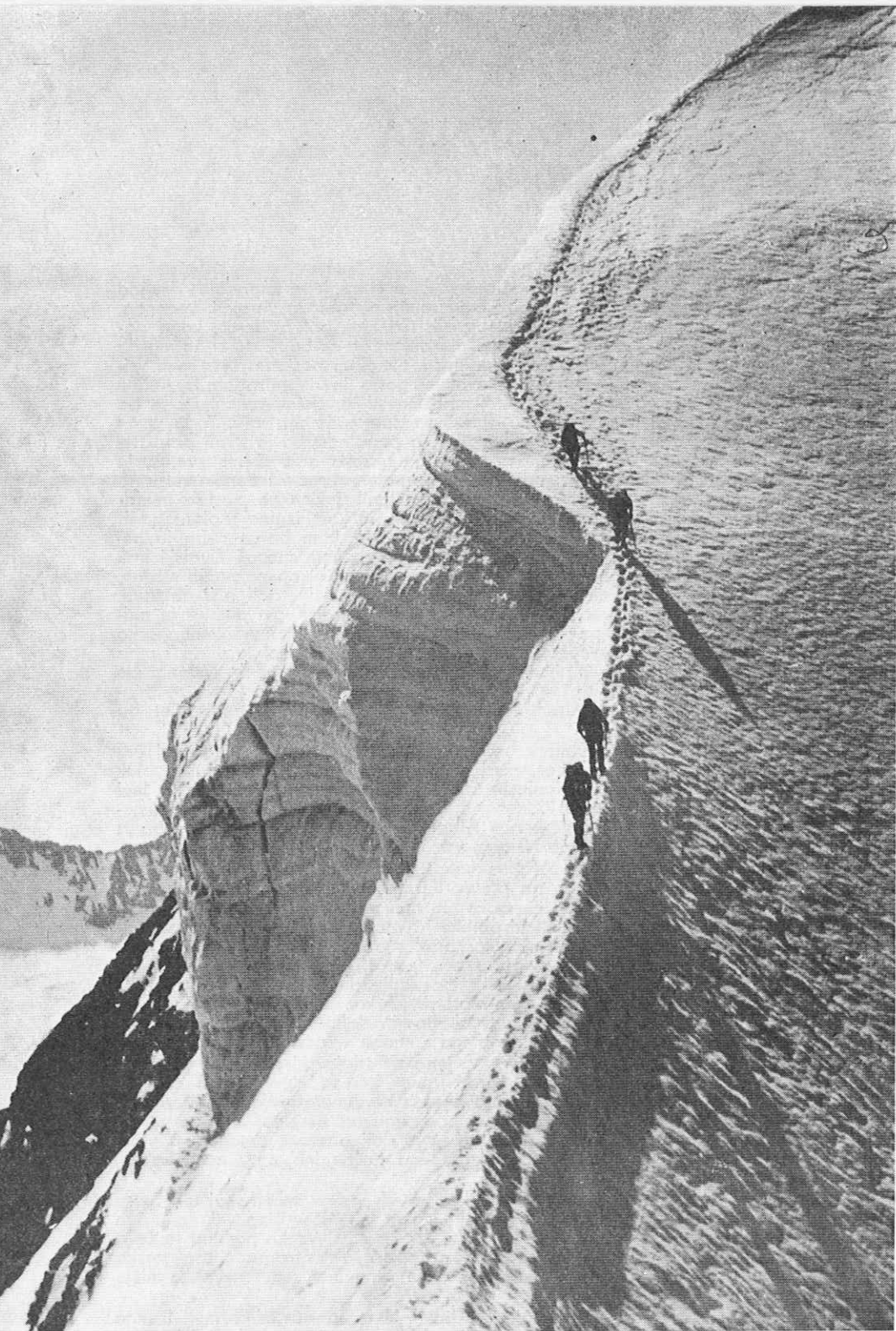
JANEZ BIZJAK

Po domače mu pravijo Cras'tAlva. V starožitnem jeziku Gorenjega Engadina; drugod ga poznamo pod imenom Bianco, ta nepozabni greben na obrazu Bernine. Legenda, ki blesti tako kot drugi rezervati lepote. Nekje slišiš o njej, potem bereš, koga pobašaš, si jo zaželiš, nazadnje moraš priti, med plezanjem pa se bojiš, da si že morda med zadnjimi, ki mu je doživetje dano v popolnosti. Nemiren postaneš, ker se ti vsiljuje motiv prihodnosti, ko bo veriga obiskovalcev gosta in nepretrgana iz doline do vrha in nazaj pa bo v zanosu, oprostite, množičnosti že čisto vseeno, če se bo k tej gneči še kdo spomnil in po grebenu obesil gondole prijetnih barv. Toda vrata nihajočih kabin zapirajo tudi popolnost doživetja. Ta popolnost pa je strah pred neznanu turo, nerazpoloženje in vstajanje opolnoči, je mraz v soju čelnih svetilk, je tesnoba pred prvim raztežajem, so premle roke in prepoten obraz v ledenem vetru na grebenu. Kako boš v zaprtem vozilu, obešenem na debelih jeklenkah, zaslišal melodijo praznine, kadar pogledaš čez rob na drugo stran, in kam izgine toplota prvih žarkov, kam svetloba mrzlih kristalov, kam hitrost viharja, kam barva neba in nemirna podoba obzorja? In solze izčrpanosti, nemoč v globokem snegu? Živalski krik na vrhu stene oznanja konec napetosti; potem divjanje navzdol po neznanih sledih, tekma z nočjo in končno počitek na zeleni, neskončno zeleni in topli ruši ob vodi, ki po vseh gorah enako poje; trenutek, ki ga je najbolje opisal Kugy: počitek je najlepši v gorah, je rekel. Bral sem o načrtih, da bodo Mont Blanc utrdili z žičnico visoko nad Gôûter, morda celo do zavetišča Vallot. Tokrat bodo planinci turo na streho Evrope opravili v dveh urah, za malico bi rekli, tako rekoč mimogrede. Mimogrede česa? Kaj bo tistikrat merilo za doživetje? Ne vemo! Zdi se nam, da vemo za danes. Toda vse znane ture v Alpah so na poti razvrednotenja. Koliko let bo Cras'tAlva še legenda Bernine?

Nekoliko smo bili pozni, skozi Ljubljano smo se peljali, ko je kazalo že precej čez poldne. Namesto priločnika z opisom smeri smo s seboj imeli le barvni posnetek Bernine z naslovne strani nemške planinske revije. Pod srebrnim grebenom na levi strani fotografije je pisalo, da je to Biancograt, »der berühmteste Eisgrat in den gesamten Alpen«, naslavnejši ledeni greben v Alpah torej. Kako utrujajoča je vožnja po avtocesti od Trsta mimo Benetk do Milana, vedo vsi, ki zahajajo v Zahodne Alpe. Zaspane oči se malo odpomorejo od asfaltne monotonije šele pri Bergamu, ko je treba obrniti na desno proti švicarski meji na prelaz Bernina. Ob desetih zvečer smo se pripeljali pod vrh tega prelaza; tu nekje mora biti tudi naša Bernina, si človek misli, ko postavlja šotor na zatišni jasi ter skozi oblake išče vrhove, njihovo obliko pa primerja z ono na fotografiji. Pa ni bila nobena špica podobna Bernini. Gora je daleč stran od prelaza z istim imenom; če si prvič tam, tega še ne moreš vedeti. Ko smo se zjutraj čez prelaz spustili proti Pontresini, smo zagledali svoj cilj: Bernina se je leno slačila iz meglenih odej nad ledenikom Morteratsch kot desni rob zavese iz ledenih vrhov tja do Piz Palüja. Ti čudežni zatrep alpskih dolin: ozko grlo ob izteku, za njim amfiteatralno naraščanje do elegantnega zamaha vršacev na koncu privida. Nikoli ne vemo, kje je lepše: ali pogled z Dovjega na triglavski sen ali s Kranjske gore na igrivo špikanje neba nad Krnico, morda Tamar, kdo ve, če ne zatrep Zajzere. Ko prideš na Montenvers in odprtih ust požiraš neverjetne dimenzije tja proti Jorasses, spet ne veš; seznam najlepših se podaljša, ko prvič ugledaš Bernino. Z druge strani jo vidiš nekoliko naprej v Pontresini, ko zaslužiš novo dolino, njeno omamno privlačnost navdihuje podoba, ki se vleče od Bianco grebena na Bernino, z nje na Scerscen, nato na Piz Roseg.

Prav to zadnjo paleto ledenih velikanov sem kot privid nosil v sebi nekaj let. Stara želja je bila to, rojena neko poletje v Vratih, ko mi je Miheličev Tina ves navdušen opisoval vzpon čez Bianco: Nobel stvar, ne bo ti žal, če greš! Vsako pomlad je želja postajala močnejša, dokler se nismo pripeljali do izhodišča, v Pontresino. Stara gorska vas se je zmodernizirala v turistično mesto, ki se uspa v senci nekoliko nižje ležečega in bolj znanega St. Moritza.

Pot k cilju drži levo od železniške postaje po dolini, ki je zaprta za promet. Dolina je zelo podobna obličinu Vrat, neha pa pri ledeniku Tschierva. Hoje do ledenika je za dve uri, kot piše na tabli, vožnja z avtomobili je prepovedana, furmani vozijo s kolesji vsake dve uri. Predolga bi bila zgodba o zapravljučku, ki nas je popeljal do ledu. Sprva smo se obotavljali, hoteli smo peš, toda kredence na hrbljih so le nekaj odtehtale; dve uri potenja po ravnem je pravzaprav nepotrebno tratenje moči. In smo

Legenda Bernine

Foto ing. Janez Bizjak

se naložili, plačali pa brž ugotovili po sopotnikih, da so kočije namenjene očarljivim damam, ki jim vsak napor škoduje. Hribovci se niso vozili, množično smo jih srečevali, kako so hodili kar peš, celo preHITEVALI so nas.

Zelena dolina se konča v širokem ravnem zatrepu; sončna alpska ruša je prepletena z mrzlimi vodami, ki izvirajo v ogromni čelni moreni ledenika Tschierva. Steza se izogne strmemu gruhu, ki ga je narinil ledeniški jezik in se v ostrih štrinah položno zvije do kočje Tschierva. Koča in ledenik enakega imena predstavljata vrata v kraljestvo Bernine. Pravi jo ji kraljica Gorenjega Engadina; Engadin je dežela alpskih staroselcev, domovina Retoromanov, njihovi bližnji sosede so Ladinci; pokrajina skoraj pozabljenih jezikov, katerih izgovarjava včasih izzove čudno podobnost s slovenščino. Kar domače zvene imena vrhov okoli Bernine: Morteratsch, Piz Roges, Piz Scerscen, Piz Surlej, Lej da la Pisch, Lejs; spominjajo na arhaična imena iz naše Rezije onkraj Kanina in Muzcev: Tam na Sart, Tam nad Zormi itd.

Kočja Tschierva hrani še nekaj stare očarljivosti, o kateri so znali pripovedovati klasiki planinskih potopisov. Pogrešal sem le najbolj značilni kotiček starih postojank v Centralnih Alpah; mislim na veliko podolgovato skupno mizo, ožgano in zavazano, razrezano, polito in popackano z voskom, naloženo s konzervami z vsega sveta pa brnečih kuhalnikov, sveč in obtočenih piskrov z vročim čajem; nad vso to ropotijo pa so razpredali svoje misli neobrtni obrzi utrujenih plezalcev. Takšni so, denimo, bili nepozabni prizori na Couverclu pod Zeleno Iglo. Sicer pa, četudi bi bila v kočji ta vabljiva kamra, ne bi dobili prostora. V nabiti kočji smo si morali čaj kuhati kar ob pogradih na postrehi. Berninsko kraljestvo je ta večer potonilo v črne, mokre oblake. Pa smo le vstali, Bernina se je v temi nepričakovano slekla iz težke črnine. Oskrbnik nas je zbudil okrog poldruga ponoči; zavidali smo onim, ki so lahko še spali. Ob poldveh vrže pokonci samo obiskovalce za Bianco in Piz Roseg, druge zbudi šele ob štirih. Ti zadnji so pravzaprav najštevilnejši, vodniki jih bodo uredili v procesijo ter jih popeljali na Piz Morteratsch; odondod bodo v dan na toplem soncu opazovali alpiniste, ki se vzpenjajo po grebenu Bianco. Najbolj veličastni pogledi na Crast'Alvo se odkrijejo prav z vrha Morteratscha. Švicarski koledarji so polni teh motivov, najdete jih še na številnih razkošnih ovitkih knjig, vodičev, monografij ipd. Zelo znani posnetek, ki ga ne moreš zgrešiti: srebrna nebeška lestev je na dosegu, kot bi pozimi z Gamzovca zrla na Bambergovo pot. Nebeška lestev, to je priljubljeno ime za Bianco; kako so znali nekdanj nepozabne ture. Dve besedi, polni topline, spoštovanja, pričakovanja, vabljivosti, sproščenosti: nebeška lestev ni edina; božanski smehljaj Monte Rose, je zapisal Kugy, police bogov, prečnica bogov, Zlatorogove police, orlovsko počivališče, kdo bi vedel za vse.

Vzpon po »nebeški lestvi« ali čez Bianco greben je sestavljen iz različnih delov. Najprej je treba čez kratko spodnjo ledeno steno do škrbine Fuorcla Prievlusa, po naše Nevarna škrbina; z nje prestopiš v granitni greben (nekaj raztežajev), ki preide na zelo izraziti ravni in razsneženi rami v ledni greben. Ta pomeni klasični grizljaj ture, konča pa se na vrhu Piz Bianco. Ko si prepričan, da si turo opravil, se prične plezanje po zelo izpostavljenem hrbtu, pravijo mu berninski zob, na glavni vrh Piz Bernine. Sestop po običajni poti na laški strani nazaj v švicarsko Pontresino se zgublja v težko preglednem trebuhu zloglasnega ledenika Morteratsch.

Iz kočje Tschierva smo odšli med zadnjimi. Dolga vrsta čelnih svetilk, ki so se zgubljale v temi, je napovedovala pisano družbo na grebenu. Te naveze smo ujeli že pod vstopno ledeno steno. Tamkaj se začne namreč navezovanje in prvo čakanje. Uvodni ledeni skok je lahkoten, ne preveč strm, nalašč za rano ogrevanje z derezami. Položna plat drži dalje do glavne spodnje stene. Nagib ledu, okoli 45°, je zelo pripraven za začetnike v lednem plezanju, vendar se, ne vem zakaj, po nepotrebnem steni vsi izogibajo na levo stran, kjer smo potem z derezami nerodno škrtali po granitnih plateh. Začetni del Bianca neha na Nevarni škrbini; na tej Fuorcli ni druge nevarnosti razen omamnega brezna na drugi strani. Začutiš ga z mrzlim vetrom brž, ko stopiš na škrbino. Spodaj zija praznina in na njenem dnu labirint razpok in serakov, tako je prvo srečanje s podobo ledenika Morteratsch. Na škrbini so nas ujeli prvi sončni snopi v rojstvu rosno čistega jutra. Zavidam tistim, ki jim v gorah ni težko, če morajo vstati sredi noči. Drugi smo prikrajšani, ker največkrat prespimo najlepše: preležimo porod dimenzije, ki ji pravimo svetloba. In vendar se vsak tako rad spomni, ko je premražen bedel ob nastajanju svetlobe, ob izbruhu barv, ki obližejo vrhove. Šte se kdaj vprašali, zakaj gore zjutraj zažare v barvah, ki zajemajo neizčrpne variante od vijolične, rdeče in oranžne do rumene? Zakaj niso tedaj, postavimo, modre ali zelene? In zakaj je nebo kmalu nad 4000 m močno črno?

Ker je bila pred nami spet kopna plezarija, smo si sneli dereze. Kadar je več skupin za Bianco, je treba na Nevarni škrbini dolgo čakati, vrstni red, ki ga ujameš, obdržiš do vrha Bernine. Raztežaji na granitnem grebenu so lahko, malo bolj nerodno je na poledenelih odstavkih. Ta hrbet polagoma preide v ledeno rezino. Obstali smo na belem kuclju pred ravno, zelo ozko ledeno ramo, ki se po nekaj metrih požene strmo navzgor. Odkrila se nam je klasična slika Crast'Alve, res je videti kot »nebeška lestev«,

srebrni vrat izginja visoko v nebo. Jutranje sonce je dodelani lepoti darovalo še svoje z igro senc; takšni prizori so snov za sanje. Blišč Bianca je njegova izpostavljenost, to je rob piramide, ki so ji vetrovi z obeh strani oblikovali belo ovratnico.

Alpe premorejo nekaj vrhov, ki ne pomenijo skrajnih težav, niti ne zaležejo dosti, če jih nizamo v seznam težkih vzponov, so pa pojem popolnega doživljanja, ne težkega, zato pa uživaško lepega, bogatega z vsem, kar nam polni spomin z veselimi podobami in s svetlobo, ki ne zna zbledeti. Take gore usvarjajo legende. Kadarkoli jo doživljamo, se nam razdaja celostno; prvič in enako v ponovitvah. Zmeraj ostane legenda. Vendar pljusk živčnega utripa tudi legendam ni prizanesel. Mnoge so se razvrednotile v modne ture s procesijami obiskovalcev, zamudnim čakanjem pod težkimi mesti, predvsem pa z gorami odpadkov. Tako je na Matterhornu, na Bernini, nič drugače ni okrog Mont Blanca. Kako hitro se spreminjajo merila težavnosti! Kar je bilo pred vojno težko, je danes preprosto. Prvi povojni obisk slovenskih alpinistov v Centralne Alpe je bil ekspedicijsko organiziran z imenom odprava; z vodjo in zdravnikom. In kdo še dandanes registrira vsakoletne, vedno številnejše slovenske romarje na strehi Evrope?

Craat'Alva je tura velikega formata po starih merilih. Tako bi jo ocenil Kugy. Doživeti jo tistikrat je nekaj veljalo, dandanes pomeni vzpon čezenj izbruh sproščenosti; vse je preprosto in zaradi preproščane tudi lepo. Vendarle je Bianco primerno zahtevnejši od običajnih tur, zato se navkljub številnim obiskovalcem še vedno uspešno otepa vala, ki zadnja leta po alpskih vrhovih dobesedno vali množico zmerom bolj nemirnih popotnikov. Vsak si, zaenkrat, v Bianco še ne upa, čeprav je med alpinisti postal prava modna tura. Kljub temu je še obdržal čar legendarnosti. Plezanje po njem je podobno branju spominov plezalskih pionirjev. Oni so znali doživljati; pojem doživljanja je sestavljen iz drobnih dogodkov. Ko je bilo na zemlji več časa kot danes, so tem dogodkom znali vdihniti vsebino. Kako jim zavidamo! Zdaj vstopamo v triglavsko steno popoldne, zvečer že pijemo pivo v Vratih, potem pa v avto in domov. Hitro, hladno, profano. Samo petnajst let nazaj je enak podvig trajal skoraj tri dni. Saj veste: popoldanski vlak v Planico, peš v Vrata, zjutraj zgodaj v Steno, zvečer te je potem Čopov Joža potpeljal po rami, te vprašal, če boš kaj popil, s solzami tresoče prijel zarjavel klin, ki si ga našel in izbil, ker je bil štemplan s tistim znanim ČJ; petje je utihnilo pozno ponoči, ko se je zdanilo, pa spet peš na vlak.

Na belem kuciju so se kot čebele na kocki sladkorja nabirale naveze. Prehod čez ravno ramo je širok komaj za čevelj in izpostavljen na obe strani. Ne vem, kako bi bilo, če bi zapihal veter, s cepinom se ni kam opreti, levo in desno od stopala je vse prazno. Vendar je od daleč vsaka stvar videti težja; ko smo se tudi mi štirje zagnali čez ramo, ni bilo nič posebnega. V Bianco smo ta dan bili edini tujci; pred nami so se vzpenjale vodniške naveze, enako za nami. Vodniški klienti so bili pomilovanja vredni možakarji; kar so postorili, je bilo narobe v očeh mladih vodnikov, navitih s kondicijo in rutino. Ubogi stari gospodje; le kaj so imeli od ture, ko so poslušali le vpitje in kletve na svoj račun!

Strmina na ledenem vratu ni tako huda, kot smo pričakovali. Bolje bo, če rečemo, da je elegantna, vabljliva, dovolj napeta za uživanje v pogledih navzgor in navzdol. Plezalci lezejo istočasno, zdrsnili ne sme nobeden v navezi, v nasprotnem primeru oletita oba. Ledni greben niti ni tako dolg, v naših predstavah je bil precej daljši; zmotna slika je odsev spoštovanja do legende. Sproščeno plezanje je ta Bianco! Sanje v resničnosti, resničnost neverjetnega, neverjetnost popolnega, popolnost doživljanja. Mine tedaj, ko misliš, da se šele začne; s sleherno lepo rečjo je enako. Ime piramide, na katero stopiš na koncu nebeške lestve, na vrhu srebrne ovratnice, je Piz Bianco, po domače Piz Alv; nekaj manj kot štiri tisoč metrov. Do vrha Bernine drži še en greben, izrazito kopna plezarija, če ni novega snega; kraljica Engadina stoji na zaključku grebena z ogromno črno in trapezasto masko. Granit ji od blizu ne daje posebne lepote; kakšna bi bila videti, če bi nosila belo svežino našega apnenca?

Obraz Piz Bianca pozna le malo položnejših potez; navzdol do ledenika Morteratsch pade v skoraj navpični ledeni plošči. Naravnost po njej navzgor se zažene diretissima na Piz Bianco; nesporno najtežja smer v skupini Bernine. Ni še dolgo, ko so jo potegnili štirje Tirolci; opis in fotografije je posredoval Hannes Gasser. To je bilo tveganje v nemogoče. Ključno mesto je menda že spodaj pri vstopu pod tako imenovanimi »orglami«. To je značilni ledeniški odlom s previsnimi seraki, neutrudna ledena giljotina; njeno grmenje smo poslušali na Nevarni škrbini, odondod se smrtonosne orgle tudi dobro vidijo. Diretissima na Piz Bianco je živčna tekma z orglami. Takšno je totalno tveganje; zavest, da boš ušel svojemu koncu le, če boš ujel interval, ko si v gori večasih morajo oddahniti še objektivne sile, obmirujejo za hip, a ta hip nam potem podari še celo življenje. Tveganje je gonilo napredka. Le kdo bi znal zaustaviti silo, ki je neumiljena, neizprosna, neutrudna, vedno sveža; ki notranjost alpinistov, pustolovcev, iskancev, raziskovalcev prepleta z nemirom, strastjo in večnimi dvomi, ki se nekoliko umiri le tedaj, ko je človek v gibanju, v napetosti, pričakovanju, ko se boji in je v tem strahu srečen; energija, ki se na koncu srečne ture prelije v popolno do-

živetje pa kmalu zatem spet izbruhne še bolj silno, bolj zahtevno po novem koraku onkraj nemogočega; kdo se ji lahko upre?

Že med plezanjem po grebenu, še bolj pa na vrhu Piz Alve smo bili pozorni na grme-nje v dolini: pomenilo je topovske strele, naravnane na Bernino. Čemu? Švicar, ki je lezel pred nami, je povedal, da je to kanonada proti nevihti. Zanimivo. Plezali smo po soncu pod jasnim nebom, ki je segalo le do Bernine; grebeni levo in desno od nje so ustavljali črno fronto, ki se je z močnimi sunki zaganjala na našo, švicarsko stran. Po vsaki salvii se je res nekoliko razkadilo; pokalo je vsaka uro, dokler nismo vsi prilezli na vrh. Potem so topovi umolknili, sodra se je ulila že pol ure po zatišju. Ključno mesto Crast'Alve je granitna plezarija s Piz Bianca na Piz Bernino, sloviti berninski zob je to, Daint dal Bernina; neverjetno izpostavljen hrbet stolpičev z ogromnim zobom na koncu. Plezanje gor in dol po škrbini daruje prave »skalaške« užitke. Oprimki so odlični, klasično granitni pravimo, zračnost izredna. Izredna predvsem zato, ker si primoran gledati v praznino, ko plezaš navzdol. Kako lahko je uživati nad omamno globino, če se dobro držiš, dobro stojiš, dobro varuješ okoli granitnih turnov. Se vam je že kdaj storilo, da bi kar sedli? Gledali neskončno dolgo na verigo špikov okrog sebe, hlastajoče, kot bi bil to zadnji dan v življenju? Potem nemirno lovite s fotoaparatom motive, ki jih noče zmanjkati, tlačite v svoj spomin vsako malenkost; vse je vedno enkratno; strah vas je, da bi vam ta lepota ušla iz zavesti, da boste kdaj pozabili, kaj je navdihovalo dušo doživetju Bernine. Kdo ve, kdaj boste spet obiskali te strmine; če boste sploh še prišli semkaj. Ko smo zlezli z Berninskega zoba, je ostala še zadnja, nič več izpostavljena strmina; poleže se šele na vrhu Bernine. Prehodi so lahki, tokrat so bili nekoliko zasneženi, zadnje metre pod vrhom nikoli noče jenjati to skrotje, napetost je že davno popustila, vsak je komaj čakal, da se drn obesi na drugo stran.

Nesporen dokaz, da ste blizu vrha, so razmetane konzerve in drugi odpadki; tudi na Bernini je poskrbljeno za tovrstno, zmeraj bolj značilno označevanje alpskih vrhov. Črno nebo je obetalo nevihto, zato ni kazalo, da bi nekoliko posedeli na vrhu. Na laško stran smo se pognali po poti normalnega pristopa, ki je bila dobro uhojena. Normalni pristop na Piz Bernino pripelje po grebenu Spalla; to je ozek zasnežen raz, mestoma spoštljivo izpostavljen. Pravzaprav se mi je zdelo, da je zračen, pravo predstavo je zakrivala megla, ki se je vedno bolj gostila in črnila okolice. Sodra se je vsula, ko smo se spuščali čez navpične skalne skoke, ki so zavarovani z jeklenimi žicami. Med sneženjem smo skozi črno meglo pritipali do položnega ledenika po močno steptanih sledih naših predhodnikov. Ledeno pobočje, kjer smo obstali, je sedlo, na katerem se križajo dostopi iz Švice in Italije; naravnost dalje pa drže smeri na Bellavisto in Piz Palü.

Ta dan so se vsi obiskovalci zaradi sneženja odločali za sestop do italijanskega bivaka, ki sem ga v meglenem presledku za hip videl zelo blizu, potem je izginil v megli in nismo ga več iskali. Andrej in Mirko sta hotela, da bi še mi prespali na bivaku in drugo jutro sestopili na švicarsko stran. Ker je bilo šele zgodnje popoldne, smo se le zmenili, da je bolje, če pridemo čim dlje v dolino. Težave s snegom in meglo niso bile edine: Mirko je doživel še ledeni krst, ko je padel v ledeniško raz-poko; ujel se je na komolcih, ustrašil pa za nekaj let naprej in nazaj. Bili smo edini, ko smo zavili na levo in se spustili v dolino. Nisem vedel, kako dolgo bo snežilo, sledi so bile sveže, do večera jih ne bo zamedlo, sem sklepal. Če bi prespali v bivaku, so lahko drugo jutro sledi pod globokim svežim snegom. Torej hitro navzdol. Čakal nas je ledenik, ki v Zahodnih Alpah vliva strah in spoštovanje: Morteratsch. Kar sem bral o njem, so bile večidel prigode o nevarnih razpokah, o blodnjah in skokih čez več-metrске serake: O veliki iznajdljivosti pa instinktu, če hočeš najti dva edina prehoda čezenj: Skozi »luknjo« ali čez »trebuh«. Sloviti in nevarni »Buuch«.

Bili smo srečni, kajti uspelo nam je razvozlati labirint prehodov »čez trebuh«. Ni bilo lahko. Sneg s sodro je nižje doli prešel v dež; ni dovolj, da si premočen do kosti, v ledeni uganki Morteratscha so se zaradi dežja topili in podirali mostovi s sledovi in stopinjami, ki so kazale pot čez razpoke. Iskali smo nove prehode in se zato precej zamudili, da smo spet našli staro sled. Čuden je ta trebuh mortarški; pripelje te do nepričakovanih skokov, ustaviš se na robu velike razpoke, njen nasprotni rob leži nekaj metrov nižje; začneš prestopati na robu, mencaš, se hočeš pognati, pa noče iti; potem se le odločiš, zaženeš se navzdol, kar bo, pa bo, si rečeš in obstaneš zaplčen globoko spodaj v veliki luknji. In ko se ledenik sredi trebuhā nekoliko umiri, zagledaš široko gaz, si oddahneš, saj je tako konec najhujšega. Pa se začne znova: Morteratsch se prevesi v nov prelom, seraki so nepopustljivi, skrivni izhodi so napeta uganka, ki ne kaže popuščanja. Na drugi strani ledenika, na kopnem bregu smo ugledali stezo; kako je bila blizu in kako daleč še. Človeku je kar nerodno, ko ne more najti prehoda do nje, čeprav se mu zdi, da bi jo zgrabil z rokami.

Pa je le popustil Morteratsch. Ko stopiš na kopno stezo, imaš občutek, da te je ledeni objem milostno odložil na koncu svoje uganke, toda ne kot balzamirane ostanke, ki jih skriva več desetletij, ampak kot prijatelja, ki mu je prijazno pokazal izhod

skozi okamneli vihar ledenih razpok, pasti, odlomkov, dvomljivih mostov. Pošteno smo se oddahnili, ko smo počivali blizu kočje Boval. Mnogi se ledeniku Morteratsch rajši izognejo, zato morajo narediti velik ovinek po pobočjih pod Bellavisto. In koliko jih je ostalo v njem? Večna skrivnost pogrešanih.

Kočja Boval je bila velika skušnjava. Bi šli prenočit vanjo? Že njena podoba je vabljiva: skromna brunarica, vsi znaki so kazali na ta pravo gorniško »štimgungo«; posebej po večerji Tako je bilo nekadaj na Klemenškovi planini pa na Korošici, v Tamarju pri Mimi, v Vratih pri Tinci; bodi pozdravljen, kdor se spomni. Večerni dež je škropil v presledkih, že celo popoldne smo hodili premočeni, kaj čemo zdaj sušiti čunje v Bovalu. Zdržimo še finiš, smo sklenili, ko smo zagledali tablo, na kateri je stalo, da je do Pontresine še tri ure in pol. Lepa sprehajalna steza za nedeljske turiste je bila ta pot; dolga celo večnost; vsake pol ure je bila ista tabla: do Pontresine še tri ure...! Čudne norme imajo ti Švicarji ali pa se je nam že malo mračilo od utrujenosti. Do svojih avtomobilov v Pontresini smo se privlekli blizu polnoči. Po skoraj 21 urah vzpona in sestopa smo svoj spomin obogatili z novim spoznanjem; doživeli smo Crast-Alvo, legendo Bernine.

Op. p.: Čez Bianco greben so se 21. 8. 1974 povzpeli Janez Bizjak, Andrej Pušnik, Mirko Prosenč in Tomaž Kržišnik, vsi člani AO Trbovlje.

SEVERNA STENA LES DROITES

ZVONE ANDREJČIČ

Navidez mirno pripravljava s Cenetom opremo za jutrišnji vzpon, medtem ko globoko v sebi čutiva mešanico nemira in strahu, da nama besede zastajajo v grlu.

Pogledi nama uhajajo na nasprotno stran ledenika Argentière, nad katerim se neizprosno pne v višino 1100 m visoka ledena stena les Droites, ki sta jo pred dvajsetimi leti zmogla dva pogumna francoska alpinista v petih dneh in je vse do danes ohranila sloves ene najtežjih lednih tur v Alpah. Vsakdo, ki zmore preplezati to impozantno steno, si zapiše svoje ime v vrh svetovnega alpinizma. Najin strah pred to turo je bil popolnoma upravičen.

Ob enajstih zvečer naju buditka neusmiljeno predrami. Nebo je popolnoma jasno, le hladen veter piha po ledeniku nizdol. Morava na pot, nobenega izgovora nimava, da bi lahko še naprej poležavala v toplih spalnih vrečah. Opolnoči kreneva izpod previsnega bolvana, ki naju je udobno in varno prenočil.

Po ledeniku nama pa sveti mesec, medtem ko je severno steno zavila skrivnostna tema. Ob enih se že naveževa pod steno v soju čelnih svetilk, s katerimi bova plezala vse do sončnega vzhoda. Krajna poč je na srečo zasuta s plazovi, tako da ne predstavlja ovire, ko prestopiva v steno.

Lučka na prijateljevi čeladi se izgubi v temi, slišim le škrtanje derez in rezki zvok cepina, ki se zasaja v led. Ko mi prileti na glavo toča ledenih okruškov, vem, da si ureja stojišče in da mu bom moral kmalu slediti. Prvi metri so še nekoliko omahljivi, dokler se ne navadim stati le na konicah derez in loviti ravnotežje na ročaju cepina in kladiva. Kmalu se pojavijo tudi bolečine v stopalih, vendar tudi na te se morava navaditi, saj redno spremljajo vsako težko ledno plezarijo in se z njeno dolžino samo še stopnjujejo.

Tako izmenično napredujema v noč nekaj raztežajev visoko. Tedaj naletiva na prvo težjo oviro. Sto petdeset metrov dolga ledena »rampa« teče v levo navzgor, trgajo jo skoki, strmi do petinsedemdeset stopinj. Neučakano se spoprime s prvim. Le nekaj centimetrov debela plast trhlega ledu leži na gladki skalnati podlagi. Dereze mi spodrsujejo, kladivo in cepin odskakujeta, ko zadevata ob skalo. Srh me spreletava ob misli, da bi zdrsnil. Slišim, kako mi razbija srce. V tanko ledeno skorjo ni mogoče zavrtati dobrega klina. Napredujem skrajno previdno in počasi, centimeter za centimetrom. Ne vem, koliko časa sem potreboval do stojišča, toda zame so bili ti trenutki daljši kot vsa stena.

Naprej se »rampa« nekoliko položi. »Nadaljevanje je bolj užitno,« sporočim Cenetu. Hitro se pri meni, z odločnimi koraki zableza naprej. Po nekaj še zelo strmih raztežajih doseževa osrednje ledišče, »najpoložnejše« v steni. Čez skoraj vso steno se širi nekaj sto metrov visoko do prve skalne pregrade.

Medtem se je že popolnoma zdanilo. Monotono napredujeva po brezkončnem ledenem »prtu«. Povsem sva se že navadila na ritem, ki je sila preprost, a toliko bolj naporen: s stojišča dvajset metrov po konicah derez, odvijem klin, dvajset metrov do prijatelja, ki varuje, počitek, dvajset metrov po konicah, zavrtam klin, še dvajset metrov do stojišča, zavrtam dva klina in spet je na vrsti Cene, ki vse še enkrat ponovi. Pod skalno pregrado le s težavo odkrijeva nekaj kvadratnih decimetrov ravnega oziroma le malo bolj položnega prostora, da si lahko privoščiva kratek počitek.

Pred nama je pet raztežajev mešane plezarije – led in kopna skala. Sledi sila zamudno snemanje in natikanje derez. Enkrat sem moral celih petnajst metrov navzdol, ker sem iz skale prišel na poledenele plošče in si v nerodnem položaju nisem mogel natakiniti derez. To delo naju zamudi nekaj debelih ur. Dan se je nagnil k zatonu. Stojiva pod drugo pregrado. Pogled nanjo ni nič kaj prijeten. Do pefinsedemdeset stopinj strmi ledeni skoki se drug za drugim poganjajo v višino. Vendar se ne daja ugnati. Zagrizeno se brez besed drug za drugim poganjava v te strme ledene zapreke, ki se nama dozdevajo že skoraj brezkončne, stena še kar »raste« nad nama. Tako sva zaverovana v ta boj, da niti ne opaziva, kako se je medtem zmračilo. Ura kaže devet. Za nama je devetnajst ur plezanja. Morava se sprijazniti z bivakom v najhujši strmini. V led si izkleševa vsak svojo poličko. Na njej bova presedela noč. Priveževa se na ledne klíne, oblečeva si vestone in zlezeva v slonove noge. Opremo razobesiva na pomožne vrvice. Pred spanjem si privoščiva še skromno večerjo, skuha si ovomaltine, pojeva nekaj grizljajev sira in slanine in že se zazibljeva v globok spanec. Kljub neudobnemu položaju je utrujenost naredila svoje.

Prebudi naju mraz. Ko pomolim glavo iz vreče, me obsije jutranje sonce. Globoko pod nama je Argentièrski ledenik še v spokojni temi. Led je ponoči zmrznil, trd je kot kamen. Sonce je šlo takoj na svoje nikoli dokončano delo.

Pred nama je še približno tristo metrov stene. Ura je pol sedmih, ko dereze spet ugriznejo v led. Cene mora napeti vse svoje moči in znanje, da premaga izredno strm skok, ki naju še loči od nekoliko bolj položnega gornjega dela stene. Ko ob pol desetih stojiva na vrhu, sva srečna kakor otroka. Stiskava si roke in se zaveva, da naju je stena združila v večna prijatelja. Tudi to je nagrada za uspešno opravljeni vzpon.

Skuhava si limonado in že sestopava navzdol proti ledeniku Mer de glace, mimo številnih ledeniških razpok, ki zlovešče in potuhnjeno prežijo na svoje žrtve, v zeleno dolino Chamonixa.

Opomba: Les Droites – severna stena; smer Cornuau–Davaille. Višina stene 1100 m, naklonina od 55° do 75°, povprečna naklonina 59°. 25. vzpon prek stene opravila Cene Kramar (AO Kamnik) in Zvone Andrejčič (AO Lj.-matica), 28. do 29. 7. 1975 v 22 urah.

AIGUILLE VERTE

JANEZ SUŠTERSIC

Skoraj ravni Argentièrski ledenik se vleče pod nami. Iz njega rastejo stene, ki nas bodo jutri gostile. To niso stene, ki smo jih vajeni v Kamniških planinah, to je ena sama zavesa ledu, pripeta na osvetljene grebene tisoč metrov nad nami. In tu čez si bo treba utreti pot s sekanjem stopinj v led, nič kolikokrat bo treba prijeti za mrzlo skalo in zabiti klin.

Pet nas je. Vsi prvič v Centralnih Alpah. Komaj čakamo, da začnemo plezati, čeprav čakamo s strahom. Francelj, Matjaž in Rado so si že izbrali smer. Plezali bodo SV steno Les Courtes. Midva z Mirom pa se še nisva odločila. Že doma sva namočila Contaminovo v Aig. Verte. Sam sem mislil nanjo že pred letom. Toda takrat sva šla s prijateljem »pomotoma« v Švico. Pri dostopu po ledeniku sva ogledovala najino steno, pa nama razmere niso bile po volji. Kot se je kasneje izkazalo, je videz grdo varal. Odločila sva se za rezervno smer in to v desnem delu severne stene Les Courtes. Usoda pa je hotela drugače. Ko smo pripravljali večerjo pod Slovenskim balvanom nad Argentièrsko kočo, se oglasi strašen ropot iz stene nasproti nam. Kmalu uzremo vzrok tega hrupa. Velik plaz skal in ledu je drvel natanko po najini smeri v Les Courtes. V trenutku me mine veselje, da bi naslednji dan ril tam preko, saj mora biti strašno razrito. Je pa že bolje, da greva v Aig. Verte, tokrat čisto zares.

Gledam uro in čakam. Enakomerno dihanje prijateljev izdaja, da spijo. Mesec se je začel spuščati, naznanja, da je polnoč mimo.

»Miro, ura je ena.«

Hitro sva bila na nogah in začela sva pripravljati nočno kosilo ob lunini svečavi. Lučke na ledeniku so naju priganjale. Posloviva se od prijateljev in se mimo koče odftihotapiva na ledenik velikemu doživetju naproti. Prijazni spremljevalec ščip se kmalu skriva za stolpe les Droites in že grizeva kolena poševno pod steno Aig. Verte. Le škripanje snega in globoko dihanje moti tišino. Med razpokami se prebija pod Couturierov ozebnik. Pot nadaljujeva po skalnem stebru desno od ozebnika. Srečava deset Poljakov, ki gredo v ozebnik. Nekaj besed, čeprav v različnih jezikih, je bilo dovolj, da smo se razumeli. Izbrali smo si isto steno.

Treba je vstopiti. Od tu naprej ni več cincanja – samo navzgor drži še pot. Ob prvem ugašanju zvezd je brat prešel snežni most, ki je držal v steno, in prvič se je oglasila pesem kladiva. Prvi raztežaj v skali je bil kar dober za ogrevanje, že drugi pa je pokazal zobe. Najprej sem moral s cepinom odbiti pol metra snežnega previsa, da sem se lahko zravnil in da sem započil cepin v sneg nad previsom. S potegom sem bil hitro na strmem snežišču. Dva raztežaja skal in ledu naju pripeljeta na skalnat pomol na začetku ledne prečnice. Tu sva pričakala prihod sonca izza Chardonneta, ki je razširilo svojo toploto v najina telesa, včasih tudi preveč. Obetal se je lep dan. Šele desetino stene sva imela pod seboj. Štirje raztežaji ledne prečnice proti levi, potem okoli skalnega raza in prišla sva v kopen graben. Raztežaj v čudovitem granitu je bil še po opisu, od tu pa bi morala desno po rampi na greben, vendar me je lepo prehodna grapa zapeljala, da sem plezal po njej. Nekaj raztežajev je šlo lepo, brez težav. Zato pa je bilo potem večje garanje. Prišla sva pod previs. Sonce pa je tako prijetno grelo, da se je oglasil želodec in sledila je ceremonija prijetnega dela. Pobral sem vso kovačijo in se spravil v previsni kot. Po nekaj zabitih klinih mi je zmanjkalo navdih za napredovanje. Treba je bilo nazaj na stojišče. Tedaj sem se šele zavedel, da sva smer zgrešila. Očitno pa je že več alpinistov nasledil tej grapi, saj je bil na vsakem raztežaju klin in v njem zanka za spuščanje. Da bi se takoj vrnila, to pa spet ne. Bila sva predaleč, da bi se odrekla tej steni. Levo od kota sta se ponujali dve možnosti, previsni kamin in ledeni tobogan. Miro je v kaminu kmalu odnehal. Zdaj poskusim še sam izsiliti pot navzgor. Ledeni tobogan sem gledal brez pravega veselja. Tistega pol metra širokega ledu, navpično prislonega, še toliko ni bilo, da bi pošteno zavrtel klin. S tehniko in zvijačami sem se le prikopal v škrbino. Odprla se je pot naprej. Problem je bil rešen, le Miro je pobral železje iz ledu. Za pobeg iz kota sva rabila štiri ure. Med plezanjem sva pozabila na dogajanje okoli sebe. Po ledeniku navzgor so se priplazile megle, ki so kmalu ovile vso steno. Na obeh straneh so se oglašali plazovi. Midva sva bila na varnem, saj sva bila na velikem skalnem stebru, za Poljake pa sva upala, da so že na vrhu.

Spet sva v grapi, toda še vedno zunaj prave smeri. Lezem navzgor, dokler me ne zaustavijo gladke skale obmetane z ledom. Miro preči desno pod navpično zajedo, ki me spominja na spodnji del Rumene zajede v Koglu. Mimo gugajoče se luske se prebijem s tremi klini, kajti le rahel dotik bi jo lahko prevrnil na Mira v njeni vpadnici. Stojišče za eno nogo in dober klin mi dajeta varnost, ko Miro izbija kline in ruši skale. Do grebena, po katerem gre smer, imava še deset metrov prečnice po luski v navpični steni. Luska je ostra kot nož in za njo je prostora le za prste. V želji, da bi čimprej prišel na greben, sem se po rokah zagnal po njej. Utrujene roke so že hotele popustiti, ko je oprimek za koleno pomagal, da sem dosegel čez previs zagodene skale in se potegnil na greben. Po vseh štirih sem dosegel varovališče. V vetru in megli in s prijetno mislijo, da sva v pravi smeri, hitro napredujema po grebenu. Upala sva, da še pred nočjo prideva do zadnjih skal. Vendar je megla pospešila prihod teme. Bivak. Lepo doživetje, če je lepo vreme, suha obleka in topla spalna vreča. Vse to sva imela. V sneg sva izklopala luknjo, namestila granitne plošče za klopico in se spravila v spalne vreče. Kuhalnik je kmalu pel veselo pesem pod posodo z juho. Skozi odprtino v bivak-vreči se je pokazalo jasno nebo in vrh Aig. Verte. Videti je blizu in naju vabi dalje, toda ta del poti morava pustiti za jutri. Kmalu naju spet zagrne megla in nastopi noč. Čuje se le veter, ki udriha v najlon. Roke iščejo tople kottičke v vreči, stisneva se drug k drugemu. Nekajkrat se zbudim in prestavim bolečo zadnjo plat na drugo mesto.

Jutro. Veter še vedno podi megle. Z energičnim potegom odprem pot mrzlemu zraku v vrečo. Sledijo jutranja opravila: obuvanje zmrznjenih čevljev, navezovanje derez, navezovanje na vrv in prvi raztežaj. Danes morava čimprej priti v dolino, da prijateljev ne bo skrbelo. Začela sva nizati raztežaje po snegu in v megli nama je bil snežni raz za vodilo v smeri. Udiralo se je čez kolena in nekajkrat je šlo naprej le po kolenih in komolcih. Prišla sva do sledi Poljakov. Prav gotovo drže na vrh. Miro je premagal še en serak in prišel do skal, za katere sem vedel, da so tik pod vrhom. Naslednje varovališče je bilo na vrhu. Ura je bila deset dopoldne. Stisk rok v vetru

in megli. To ni zgolj čestitka k športnemu uspehu, to je zahvala za skupno doživetje in vzajemno zmagovanje v steni.

Zapustila sva ledeno piramido. Sledi so naju vodile po Whymperjevem kuloarju od klina do klina, dokler nisva po dvajsetih raztezajih prišla do krajne poči. Najprej je Miro romal po vrvi na ledenik Talèfre, nato moj nahrbtnik in na koncu še jaz. Sonce posveti iz megle in potem zagaziva v kašasti sneg. Voda doseže zadnji kotiček v čevlju. Pri koči Couvercle pospraviva mokro opremo v nahrbtnik. Ponujeno gostoljubje in pijačo odkloniva, saj se nama je mudilo v dolino.

V taboru so naju že čakali. Tudi njim je postalo lažje, ko smo bili vsi skupaj. Rado in Matjaž sta pobrala nahrbtnika in odšla štopat domov. Naju pa je čakala še ena dogodivščina.

Opomba: Severna stena Aiguille Verte po Contaminovi smeri; plezala Miro in Janez Šušteršič, 23. in 42. 7. 1975. Višina 1200 m. ocena IV+, čas plezanja 14 ur.

PIZ TUMA

ING. MATIJA TUMA

Neprijazno jutro se je obetalo, ko sva se z Evo odpravljala v gore – na Piz Tuma. Da, prav ste prebrali, Piz Tuma 2784 m stoji v opisu. Gora se res tako imenuje, seveda ne v čast slovenskemu planincu dr. H. Tumi; ime je menda dobila od latinske besede tumulus – grič, gomila in se v besedah tumba in tumma ohranila v retoromanskem jeziku do današnjih dni. Tako sem vsaj lahko prebral v vodiču SAC, v knjigi Bündner Oberland und Rheinwaldgebiet. Gora leži v pogorju Gotthard, skoro na meji med tremi jeziki – med retoromanskim, italijanskim in nemškim, skoro na meji med tremi kantoni: med Graubündenom, Ticinom in Urijem. Ni posebno visoka, prav gotovo tudi ne mnogo obiskovana, čeprav se samotnemu popotniku odpira z vrha čudovit razgled na jezero Lai da Tuma, iz katerega izvira Ren, na verigo gora severno in zahodno od njega.

Zlagala sva planinsko opremo v avto in mislila na tisto, na kar mislijo vsi, ki se odpravljajo v hribe: kakšno bo neki danes vreme? Bo lepo? Ko je bilo vse pripravljeno, sva še midva dobro razpoložena sedla v vozilo. Vesel, da je delovni teden za menoj, in zadovoljen, da se bom v hribih prezračil, sem se otroško veselil ture. Moja dobra volja je malo splahnela šele, ko sem moral vključiti brisalce stekla: iz megle je začelo rahlo pršeti. Pogovor je počasi zamrl in pod toplo streho sva se pogreznila v premišljevanje.

Premišljeval sem o vzponu na Piz Tuma ter si skušal priklicati v spomin čim natančnejši opis poti, premišljeval sem o imenu gore in misli so se mi ustavile ob mojem dedu dr. Henriku Tumi. Nisem ga nikoli poznal (saj letos poteka že 40 let od njegove smrti), vendar njegov duh v družini še vedno živi. Ustavil sem se ob tistem pravem tipu intelektualca v klasičnem pomenu besede, ki se je vedno zavedal svoje odgovornosti do naroda. Zavedal se je, da je kot intelektualec odgovoren predvsem za svojo besedo – njegova beseda je bila vedno beseda resnice, beseda v popolnem soglasju z njegovo mislijo. Kot pravi intelektualec je živel s svojo resnico ne glede na mišljenje okolice in ne glede na politično dogajanje. Zavedal se je, da je za svoja dejanja odgovoren edino le skupnosti, svojemu narodu, iz katerega je izšel. »Nikoli se nisem smatral za politika, marveč sem hotel biti in sem tudi bil učitelj,« je zapisal v knjigi Iz mojega življenja na strani 413.

Ne, on res ni bil pravi politik, kajti politik ostane na koncu le nekje »sofist«, ne čisto iskren, saj je njegova glavna naloga vplivati na množice. Ne tako dr. H. Tuma! On se je dosledno zavzemal za človeka, ki se je znašel v stiski in ki ni imel potrebne izobrazbe in ni našel prave besede, da bi se sam branil in si izbojeval pravico. Kot klasični intelektualec je ostajal vedno v ozadju, le redko nastopal kot duhovni vodja in nikoli kot mogočen politik, ki bi hotel drugim predpisovati, kako naj mislijo. Vedno se je trudil, da bi tudi mali človek začel samostojno misliti, da bi se tudi on zavedel svojega jaza.

Tuma je bil daleč od tistega tipa intelektualca, ki se je kot akademik s svojo nadarjenostjo, spretnostjo in diplomo dokopal do bolj ali manj uglednega položaja in ki samo gleda, da bi ta položaj ohranil. Daleč od intelektualca, ki bi brez razmišljanja podpiral vsak vladajoči politični sistem, da mu je le zagotavljal dobro in

ugledno mesto. Daleč od intelektualca, ki bi se bal kritike, daleč od intelektualca, ki ga razmere v politiki, gospodarstvu in kulturi ne bi zanimale. To je bil verjetno tudi eden od vzrokov, da ga takratna sredina ni razumela in da ga še danes povsem ne razume.

Privozil sem do ceste ob Vierwaldstättskem jezeru, do ovinkaste poti stisnjene med jezero na eni strani in navpično skalnato steno na drugi – podnevi in ponoči strah in trepet vseh voznikov. In res, kljub zgodnji jutranji uri se je v obeh smereh pomikala gosta vrsta vozil. Vozila iz vseh mogočih držav sem lahko našel. Največ seveda resnih Nemcev v »limuzinah zgornjega srednjega razreda« z natančno zloženo taboriško opremo na strehi avtomobila in ogromnim čolnom na prikolicici. Prestrašene Belgijce in Nizozemce, ki večina v svojem življenju še ni vozila po tako ovinkastih cestah, vendar vztrajne in z eno samo željo: vsaj enkrat doživeti čudo in se z lastnim avtom povzpeti na gorski prelaz. Seveda ni manjkalo večnih popotnikov Britancev, s prtljago razmetano križem po avtomobilu in s psom v zadnjem, še prostem kotičku vozila. Tudi Švedi in drugi Skandinavci so bili zastopani, večina v avtomobilih znamke volvo, za katere hudomušno pravijo, da so najhitrejši traktorji na svetu. Še celo kakšnega vedno nediscipliniranega Italijana je bilo mogoče najti! Verjetno je bil namenjen, da v Švici obiše sorodnike ali znanca, ki delajo v deželi kot »gastarbeiterji«. Slovenci smo za take ljudi našli pač bolj poetično besedo – zdomec!

Z Evo sva se vdano prepustila tej živi reki, ki se je na eni strani ceste valila h goram in morju ter k vsakdanjemu delu in skrbem na drugi strani. Dež iz megle je še vedno pršel, vendar sva z železnim optimizmom planincev verjela dobri vremenski napovedi. Povsem se je že zdanilo. Nisva bila nestrpna, saj sva z dolgo potjo računala, le najina dobra volja se je zaradi vztrajnega dežja izgubljala. No, končno je jezero na najini desni izginilo, cesta se je zravnala in razširila in znašla sva se v dolini Reussa, v kateri je ravno dovolj prostora za cesto in železnico. Hitro sva napredovala, saj se je vrsta avtomobilov krepko razredčila, in kmalu dosegla Göschenen. Dvotirna gotthardska železnica je izginila pod zemljo in dolina se je zažila in se skoro spremenila v sotesko. Krmilo je prevzela Eva, jaz pa sem se preselil na sovozačevo mesto in se na njem kolikor mogoče udobno namestil.

Stojimo na pragu nove dobe, je zapisal pred dobrimi 40 leti Tuma v svoji knjigi Pomen in razvoj alpinizma. »Vsa dosedanja civilizacija v državi, vsa dosedanja mestna hiperkultura človeku ne zadošča več. Išče višjo sintezo človekovega uma v stopnjevanju in zvezi čustvenosti z voljo in razumom... Alpinizem kot najnovejši kulturni pojav nosi vse znake stremljenja nastopajoče... (nove) dobe. Vsa mogočna čustvenost ljubezni do prirode daje alpinizmu široko podstavo, rine na vrh vsa mogočna energija nabrana v človeku posamezniku, dviga se kot voditeljica človeške čustvenosti« (stran 282). Tumove besede je razmah alpinizma v zadnjih 40 letih v precejšnji meri potrdil. Medtem so bili rešeni vsi »zadnji problemi Alp«, osvojena je bila Annapurna kot prva gora nad 8000 m, Mount Everest in po vrsti vsi osemtisočaki ter še nekaj manj privlačnih, »neosvojljivih« vrhov in sten.

Alpinizem pa se ni razvijal samo v svoji ekstremni obliki, pri kateri si plezalci najprej poiščejo ekstremno težke stene, da jih nato s kopico umetnih pripomočkov napravijo lažje, alpinizem je našel tudi povprečni državljan, ga prilagodil svojim željam in potrebam ter ga skromno imenoval planinstvo. Prav vsem pa gore dajejo več kot zgolj sprostitev v naravi – za to pač ni potrebno laziti v hribe, saj je lepo in nedotaknjeno prirodo mogoče najti tudi brez znoja in naporov. Ne, planinstvo pomeni današnjemu človeku vse kaj več! Francoski alpinist G. Rébuffat ga je v uvodu v svojo knjigo, *Glace, Neige et Roc* takole označil: Zmaga nad zemljo, zmaga nad samim seboj. Plačilo neba za trud. Podobno Tuma. Ne nazadnje je planinstvu pomagal do današnje širine prosti čas, ki ga imamo danes skoro vsi, ki ga pa naši prednamci – vsaj velika večina med njimi – niso imeli. Današnji rod je prvi v zgodovini človeštva, ki ima toliko prostega časa, da ga resnično lahko uporablja za uresničitev svojih želja, nagnjenj in interesov. V nasprotju z nami so namreč naši očetje in dedi morali z vso svojo energijo služiti vsakdanji kruh, da so preživeli sebe in svoje družine.

Slovenci smo s planinstvom in planinami še posebej tesno povezani, gore so nam še danes pojem za domovino, domoljubje, slovenstvo. Marsikdo bo oporekal, češ to je bilo res pred 50 in več leti, danes pa je tako mišljenje zastarelo in preživelo. Da temu le ni čisto tako, kažejo tudi številna slovenska društva v zamejstvu, še bolj pa v zdomstvu, ki nosijo imena naših gora, pa čeprav velika večina članstva le poredko zaide v hribe.

Pri Andermattu sva končno zapustila glavno prometno žilo in se obrnila na vzhod proti prelazu Oberalp. Lepa cesta je bila kot izumrla in v elegantnih serpentinah sva se brez težav vzpenjala proti prelazu. Zdaj levo, zdaj desno od naju so se vrstile vojaške utrdbe, kajti tu bo – tako pravijo Švicarji – njihova zastava vedno plapolala, četudi bodo vse doline in vse nižine že v sovražnikovih rokah.

Na prelaz Oberalp sva prisopihala, ko je gostilničar odpiral svojo restavracijo in se kot pravi Švicar pripravljal, da izobesi zastavo na drog pred svojo hišo. Vrv mu je zastala v rokah, ko naju je opazil. Očitno si je hotel v miru ogledati dva posebneža, ki sta se kljub dežju in megli začela preoblačiti v planinsko obleko. Nisva se zmenila za njegove začudene poglede, si preudarno navlekla nase vetrovke in pelerine, se pogrela s požirkom kave iz termoske in se odpravila na pot.

Izbrala sva si daljšo in zanimivejšo grebenko pot, najprej do Piz Nurschallas (po nemško Pazola-Stock) 2739 m, od tod na Piz Plauncaulta (Rossboden-Stock) 2835 m in Parlet 2767 m in končno do najinega cilja Piz Tuma 2784 m. Pot do grebena ni bila skoro nič zaznamovana – v skladu z načelom Švicarskega alpskega kluba: v naravi se moraš znajti sam, izbiraj si le take ture, katerim si kos. V megli sva pridno napenjala oči in skušala ugotoviti najkrajšo in najlažjo pot do najinega prvega cilja. Po najini samotni in od civilizacije odmaknjeni poti sva se kljub dežju z užitek vzpenjala. Vedela sva, da tura ni naporna, da ni pretirano dolga, da pot ni nevarna in da nama dež ne more do živega. Ali ste že kdaj doživeli nekaj podobnega? Nisva videla ne sonca ne okoliških gora, pa vendar sva se veselila vsakega koraka posebej. Bila sva čisto sama s seboj, sama s naravo, ki naju je obdajala. Barve so dobile svoj poseben čar, v mehkih pastelnih odtenkih so se stapljale z meglo, skale so se nenadoma kot mogočni nestvori pojavljale pred nama in zopet izginjale v nič. Tudi zvok najinih korakov se je izgubljal v megli in zdelo se nama je, da hodiva po mahu. Narava je mirno in spokojno vdihavala blagodejno mokroto.

Dosegla sva greben in kmalu za tem najin prvi vrh Piz Nurschallas. Dež je pojenjal in megle so se toliko razpršile, da sva si lahko ogledala prehojeno pot. Ugotovila sva, da sva lepo napredovala in da bova kljub slabemu vremenu hodila le toliko, kolikor stoji zapisano v vodiču. Nič pa nisva imela od lepega razgleda, ki ga je sicer obljubljal poetični opis poti. Kje bi bila lahko prelaza Gotthard in Furka, sva lahko samo slutila, prav tako sva si lahko samo predstavljala, kje naj bi ležala vedno bela gorska veriga Damma in kje naj bi ležali obe dolini Uršen in Tavetsch, prva še nemško govoreča in druga že delno retoromanska. Okrepčala sva se s toplo kavo in začela sestopati. Tiho in brez besed sva se spuščala po grebenu in upala, da pot ne bo predolga, saj sva vedela, da je naslednji hrib višji, kot pa je bil prvi.

Na misel mi je prišlo Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici, eno izmed središč slovenskega planinstva v tujini in eno izmed središč vsega slovenskega v Švici. Pomislil sem na tisto peščico preprostih, a bistrih slovenskih korenin, ki so sredi leta 1971 ustanovili to društvo in ga še danes s srcem in ljubeznijo uspešno vodijo. Spomnil sem se, s kakšnim veseljem se vsakokrat v domači družbi odpravijo v gore in s kakšno zagnanostjo se znajo spoprijeti z ledenimi štititisočaki. Spomnil sem se, v kako velikem številu so se člani društva odzvali vabilu in pomagali švicarskemu smučarskemu klubu v Unteribergu pri ravnanju in pripravljanju tekmovalnih stez! Da, Triglavani so si znali tudi med Švicarji ustvariti trdne prijateljske vezi! Nič manj ni društvo uspešno, kadar gre za druge slovenske akcije. Slovenski izseljenski veleslalom je nad vse priljubljena prireditev in poleg Slovencev iz Zahodne Evrope se ga radi udeležujejo tudi Švicarji in Slovenci iz domovine. Pa slovenske dopolnilne šole! Triglav je tudi na tem področju opravil pionirsko delo. Ali pa vsakoletno otroško srečanje v prijazni gorski vasi, pa vsakoletni slovenski planinski ples! Res, društvo Triglav se lahko pohvali, da je za slovensko srenjo v Švici napravilo precej več – kot pa samo nekaj izletov in tur v švicarske gore. Včasih se ne morem načuditi, kako spretni in dinamični so Slovenci v tujini, kako dobro se znajdejo v vsakem položaju in kako hitro in preudarno opravijo zastavljeno delo. Dr. Henrik Tuma je imel prav gotovo prav, ko je v svoji knjigi Iz mojega življenja zapisal: »Brez težav se da ugotoviti, da človek mnogo pridobi na močeh, ako se iz ozkega domačega kroga presadi v svetovno mesto. Kolika razlika je bila med domačini in Amerikanci, ki so se vrnili... Kolika razlika je bila vedno med obrtniki, ki so morali kot vandrovci po svetu iz kraja v kraj, in fistimi, ki so se držali doma! Prav velika hiba pri naši industriji je, da manjka vzgoji ta praktični moment« (stran 299). Vem, da zelo podobno misli tudi velika večina Slovencev, raztresenih po industrijskem svetu; vem pa tudi, da so tudi taki, ki se s tem mišljenjem ne strinjajo vedno.

Dosegla sva sedlo in zapustila stezo, ki se je obrnila nazaj v dolino. Tu se je najina tura prav za prav šele začela. Sklenila sva, da se bova držala grebena, kajti tako se nisva mogla izgubiti. Plezanje nama je bilo v užitek, saj ni bilo ne zračno, ne naporno. Včasih sva si lahko celo skozi meglo ogledala, kam sva namenjena. Ploščat vrh Piz Plauncaulta sva dosegla lepo ogreta in ne da bi s krajšim odmorom počastila najvišjo točko najine ture, sva se razposajeno zapodila navzdol. Kaj ne bi bila razposajena, saj sva zdajci zagledala skozi meglo prve sončne žarke. Greben se je namreč obrnil malo proti vzhodu in znašla sva se točno na vremenski ločnici. Južna stran Alp je ležala pokrita z gosto meglo, na severu pa so megle počasi zginevale. Pod seboj sva zagledala zelenomodro gladino jezera Lai da Tuma in globoko dolgi gorsko cesto, ki se je v lepih lokih spuščala v Val Tavetsch.

Na sedlu sva se s pogledom obrnila nazaj proti vrhu, ki sva ga ravnokar zapustila in nekaj trenutkov molče občudovala igro narave. Severna stran grebena se je kopala v soncu, južno stran pa je pokrivala bleščeča meglena odeja. Sever je rahlo pihal in v loku odnašal meglo na jug; meglena stena je bila tako ostra, kot bi jo nevidna roka odrezala z nožem. Tišino je zmotilo vreščanje ptičev, ki so se – kdo bi vedel od kod – pripodili nad najini glavi. Seveda, lačni so bili in bila sva daleč na okoli edina človeka. Ne, nisva jih razočarala; dobili so toliko kruha, da so se ga lahko do sitega najedli, midva sva se pa obrnila in se spet začela vzpenjati – to pot v soncu. Najin predzadnji vrh sva hitro dosegla. Končno se je pred nama prikazal najin cilj – Piz Tuma. Gora ni bila daleč in zdelo se nama je, da bi kamnitega možica na njenem vrhu lahko zagrabila z roko. Toda, ne tako hitro! Čakal naju je še spust po grebenu, nato pa še kratek, a strm vzpon. Plezala sva ravno toliko stran od grebena, da sva ostala v soncu – nekaj metrov na najini desni naju je vztrajno spremljala meglena zavesa. Kadilo se je iz najinih vlažnih oblek, midva pa sva vesela in poplačana za najin jutranji optimizem pobirala zadnje metre. Skale so bile lepo oblikovane, tako da plezanje ni bilo naporno. V pričakovanju, da bova kmalu sedela na vrhu, so nama noge in roke delale vedno hitreje. Možic pred nama je postajal večji in večji, strmina je popustila in ostalo nama je še nekaj skokov. Nepotprežljivo sva skakala od skale na skalo in pogledovala na kamnitega možica pred seboj. Končno sva dosegla vrh Piz Tuma – dva, ki se tudi piševa Tuma. Usedla sva se možicu v naročje in otročje dobro se nama je zdelo, čeprav je enakost imen samo slučajna. Toda bila sva na »najinem« vrhu! Razvezala sva nahrbtnika in ju začela prazniti. Zleknila sva se po skalah, saj sva se že čisto posušila, in se počutila »kot doma«. Nikogar pa ni bilo, da bi ga lahko »pogostila« na najinem vrhu, nikogar, ki bi z nama delil občutek domačnosti. Sonce naju je lepo grela, midva pa sva uživala v samotni in brezdelju. Kako dobro sta se v tem trenutku ujemale oba pojma! Sonce se je nagnilo čez poldan, ko sva se končno pobrala z »najine gore«, zapustila greben in se začela spuščati v dolino. Bila sva žejna in zaželela sva si vode. Z vodo, ki se je odcejala iz snežnih zaplat, se nisva mogla kaj prida odžejati, pač pa sva se po snegu z veseljem drsala navzdol. Snežne zaplate so na najino žalost kmalu izginile in okolica je postajala vedno bolj zelena in bujna. Skale so se šele pred kratkim znebile snega in narava je hitela, da popravi zamujeno. Izza skal so prešerno kukali prvi šopi resja, kmalu sva zagledala tudi prve cvetice. In glej čudo narave – tudi čebele, čeprav okrog 2400 m visoko, niso manjkale! Kar hitro sva dosegla jezero Lai da Tuma. Sklonila sva se in se napila garantirano čiste vode iz tistega Rena, ki se umazan in brez življenja izliva na Nizozemskem v morje. Napolnila sva še steklenico s kristalno čisto vodo iz »najinega jezera« ter se pripravila še na zadnji del – nazaj do prelaza Oberalp, nazaj do mesta, kjer sva parkirala najino kočijo. Po devetih urah hoje in plezanja sva dosegla izhodiščno točko. Gostilničarja, ki sva ga srečala zjutraj, ni bilo. Seveda ne – saj je moral streči gostom. Zdaj jih ima na pretek, privabilo mu jih je popoldansko sonce. Tudi midva sva zavila k njemu, da si priveževa dušo. Pa ne za dolgo! Iz prijazne izbe sva morala v avto, saj naju je čakala še dolga vožnja.

Nagrajeno v natečaju 1975

HUMOR

Če ne znaš slovensko

Reški planinci so pred leti prišli v neko gostilno v Kranjski gori. Zgovorna Ada je že pri vratih vprašala kar po primorsko: »A ča je za jest?«

Natakar je brž odgovoril:

»Čaje imamo tudi, kakršne želite. Ali hočete tudi žganje?«

Ada je mislila, da žganje pomeni prežganko, in je rekla:

»Dajte i žganje, samo nemojte staviti previše paprike u njega!«

Primerne osebe

K razgovoru o odsekih in komisijah v PD Vipava se je prijavil tudi dijak vipavske gimnazije, Čuk po priimku. Povedal je, da bosta odsek na šoli vodila on in sošolec Palk.

»Najbolj primerni osebi sta!« je veselo dejal prof. Črnilogar.

»Čuk vidi ponoči, palk (pajek po vipavsko) pa pleza celo po stropu, in si sam sproti spleta vrv.«

NOČNI ZIMSKI VZPON NA SNEŽNIK

NADA KOSTANJEVIC

Bilo je v decembru leta 1948. Takrat sem bila zaposlena v mestnem hotelskem podjetju na Sušaku. Bila so trda leta. Zaradi tega je naša država potrebovala mnogo lesa za izvoz. Ker se je bližal konec leta, plan je moral biti izvršen, mehanizacije še ni bilo, so mobilizirali po vseh pisarnah in tovarnah ljudi, da bi šli delat v gozd. Obetali so nam – za tiste čase – mnogo. En mesec boljše preskrbovalno karto, plačo v podjetju, pa še normo v gozdu. Morda niti ne zaradi zaslužka – bolj zaradi gozda in hribov sem se v brigado z veseljem javila. Z menoj se je prijavila sodelavka Beba, moja vrstnica. Prvi teden sva bili z Bebo razporejeni kot kuharici v enoto Mašune. Za ta kraj poprej nikoli nisem slišala, pozneje pa ga nisem več obiskala. V mrzlem zimskem jutru nas je kamion peljal po takrat še zelo »pretresljivih« jadranski magistrali do Novega Vinodolskega. Od tam nas je skozi zelo žalosten kras in puste kraje neslo proti Kapeli. Naselja pusta, revna, na samotnem griču hiša, ki se podira. »Glej,« mi pove Djevo, nogometaš, ki se je tudi javil v sečnjo, »to je slovita Kugina hiša.« Kateri Hrvat ne ve za to grozljivo pravljico, po kateri je pesnik Šenoa spesnil lepo pesem? Žena iz te revne kraške vasi je šla v Novi po nakupih. Doma je pustila edinega sina. Ko se je vračala, je ob kužnem znamenju – križu na vhodu v vas zagledala prikazen s koso na rami. Prikazen jo je poprosila, naj jo nese v vas. Peš priti ne more, krščen človek jo mora mimo križa nesti. Mlada žena je odklonila. Kuga je ženi rekla: »Če me neseš, bom vso vas pomorila, le tvojo hišo ohranila. Če me pušiš tu, me bo nesel kdo drug, bom samo tvojega sina umorila.« Žena se je ustrašila za edinca in nesla kugo v vas. Ker matere dolgo ni bilo nazaj, sinček ni ostal doma, temveč je šel k teti. Kuga je morila po vseh hišah in je umorila tudi dečka. Vsi vaščani so ušli iz izumrle vasi. Pravijo, da v tej ruševini straši nesrečna mati.

Končno smo pa prišli v gozdove. Ti so že skoraj v področju Samarskih sten (bolj znane so Bijejele stijene). Vendar je lepih skalnih oblik tam zelo mnogo. Začno se že pri Bitoraju in gredo naprej, tja v Velebit. Kraj je lep, a zelo divji. Kamion nas je raztovoril v majhnem gozdnem naselju. Ena stavba je bila logarska hiša, kjer sta živeli dve družini. Ekonom naju je z Bebo takoj opozoril, naj s to družino ne bi imeli nič opraviti, sama ne vem zakaj. Prizidek je bil velika lopa, ki bi morala biti za kuhinjo, v njej je bil kotel in nekaj najpotrebnejšega orodja, majhen prostor za pisarno in kamrica za ekonomat. Moški so imeli prostor v nasproti stoječem velikem hlevu. Dekletoma je bilo določeno bivališče v ekonomatu. Kamion je odropotal, za njim sta priropotala dva druga. Stresli so ven več ljudi, vseh skupaj je bilo nekaj manj kot 100 in z Bebo bi jima morali kuhati. Pomagal pa nam je star bolehen Italijan. Delo je bilo zelo naporno. Drv je bilo sicer dovolj, a le en kotel in nič štedilnika. Zato sva si zunaj pred kuhinjo postavljali majhna ognjišča. Kamioni so

Inventura

Reški planinci so nekoč šli na Klek. Ker so v Ogulinu na postaji morali čakati, da se zdani, prišli so namreč ponoči, jih je postajenačelnik popeljal v železničarsko zasilno prenočišče. Na lesenih, nekoliko nagnjenih pultih se je dalo kar lepo spati. Proti jutru pa so prišli pravi železničarji.

»A što rade ovi fiskulturnici ovde?« praša prvi.

»To su valjda nogometaši?« je ugibal drugi.

»Nisu, imajo sobom i drugarice!« je ugotovil tretji.

»Samo ako nam ne budu ostavili kakve buhe (bolhe)?« se je zbal četrti.

Ena od deklet ni imela dlake na jeziku: »Naći ćete ih prilikom inventure!«

Prava pot

Reški planinci so nekoč šli iz Zagreba na Sljeme. Niso prav vedeli za pot. Zdajci vzklikne Uroš: »Glejte, ta pot je prava!« Na neki podrti baraki so delavci napisali parola: »Radničko samoupravljanje – put u socijalizam«. Znajdljivi markacist je pred to narisal markacijo.

sicer pripeljali ljudi in tudi orodje, ne pa cigaret, vina in kruha. Fižola, koruznega zdroba, mleka v prahu, sladkorja, ješprenja, korenja, krompirja je bilo na pretek. Tudi slanine, masti in klobas. Posode nam ni bilo treba pomivati, ker je ni bilo. Vsak je namreč imel svojo menažko in žlico. Moški so šli zjutraj, z dnevom – nekaj pred sedmo uro – na delo. Že pred tem sva z Bebo (že ob 4 uri zjutraj) morale zakuriti, skuhati polento in mleko v prahu ali pa mlečno kavo. Jaz sem mešala polento v štiridesetlitrskem kotlu, Beba pa je hitela pripravljati mleko na majhnem provizoričnem ognjišču. Mešanje tako velike količine polente prav gotovo ni bilo prijetno. Ko smo še ob petrolejki razdelili zajtrk, sva se lotili kosila, in ko sva to raznosili, sva morali misliti na večerjo. Hrana je sicer bila zelo dobra, a sprva zelo enolična – ničesar svežega.

Potem sva bili premešeni na Platak! »Na Platak ne grem, se počutim slabo!« je nergala Beba. »Kaj pa ti, Nada?« »Platak mi je najljubši od vseh krajev na svetu!« sem dejala. Sicer sem se bala, kakšno družbo bom tam dobila, ko so tja poslali ženske z vseh delovišč. A sem bila zelo prijetno presenečena. Tu so delale v glavnem poročene žene, ki so bodisi imele že večje otroke, da so jih lahko pustile same doma, bodisi imele zdrave in še pri močeh starše. Večinoma so bile Sušačanke, dve ali tri Slavonke in nekaj Italijank. Moški so spali v bivši kasarni planinskega polka, žene pa v logarnici, v kateri je takrat prebivala družina logarja Korelca, Slovenca, ki se je poročil na Hrvaškem in na Platku preživel ves svoj vek. Dober, pošten človek z ženo, in hčerko, ki je vodila tu skromno gostišče. Žene smo imele na voljo dve sobi s pogradi, dosti slame in odej. Vsak dan je ena morala biti doma, da je počistila oba prostora, druge pa smo nosile metrska polena na cesto, in sicer s takih krajev, kamor se ni izplačala iti s konji.

Iste sorte tiči vkup letijo. Nekega dne je bil posebno jasen dan, mrzel, a brez snega. Hrepeneče sem izpred logarnice, kjer smo si privoščile kratek počitek, zrla proti Snežniku, ko me ogovorita dva mlada Rečana, Italijana. »Gledaš Snežnik, a ne, punčka? Saj se mi zdi da si tudi ti planinka, a ne?« »Seveda sem!« »Res, letos sem te videl s Tomičem na izletu...« Ko smo se vračali z delovišča, sem fanta zopet srečala. Kar naglo smo naredili načrt: Ob štirih popoldne, ko je delopust, ne bomo čakali na večerjo. Pregovorim naj še katero od deklet, in pojdemo kar ponoči na Snežnik. Saj je ščip in prav lepo vreme. Ko sem prišla v sobo, sem povedala ženskam svoj namen. A so se bale nočne poti in naporov, le mala Darija, Istrijanka, je bila takoj za to. »Prav, če želite, pa pojdite. Le glejte, da se zdrave vrnete, da boste jutri zopet delale,« je dejala šefinja Pjerina, Italijanka. »Večerjo vam že jaz prevzamem in spravim na peč.« Meni pa je povedala nekoliko tišje, in pokazala na Darijo: »Na to ovčko mi pazi. Sirota brez matere je, pa še tako mlada.« »Pazila jo bom, kot mlajšo sestro...« Ezio in Lino, naša tovariša, sta že nestrpno žvižgala pred vrati. Oba sta sicer že bila na Snežniku, a ga še od daleč nista tako dobro poznala kot jaz. Da se razumemo – gre za Snežnik, ki se uradno imenuje Hrvatski Sniježnik in ki mu celo Italijani niso dali vzdevek Monte Nevoso. Velikemu Snežniku na Reki pravijo Italijani Nevoso, Hrvatje pa Kranjski Snežnik.

Fantoma sem takoj povedala: »Dečki, nobenih bližnjic! Res je, da snega ni, in da je polna luna, a vendar je steza ponoči videti drugače kot podnevi, in se lahko najdemo tam, kjer najmanj želimo.«

»Prav, Nada, pa vodi ti.«

S Platka drži čez snežniško sedlo stara Frankopanska pot. Sicer je le za konje. Izročilo pravi celo, da je rimska. Pot teče tja do Lazca, a od nje se odcepi steza proti Snežniku. Ena nekoliko nižje, druga pa na sedlu. Takoj smo sklenili, da čez sedlo ne gremo, saj je tam nekd grmovje tako gosto, da se ne bi znašli. Javno, nihče med nami ni premogel nobene luči, baterij takrat ni bilo, petrolejk pa nam za tak divji pohod niso dali. A gozd je bil brez listja, malo iglavcev v njem in bilo je kot podnevi. Čeprav nismo vzeli prav nobene med številnimi bližnjicami, nas je mrzla noč priganjala, da smo kmalu bili pri stezi, ki drži pod Snežnik. Ta pa je zelo dobro vidna, posebno, ker so jo shodili bosenski konjički pri zidavi bivaka – predhodnika Doma na Snežniku. Kmalu smo iz gozda prišli med skalovje in nizko grmovje.

»Ooooh,« smo vzkliknili vsi. Na grmovju je od prejšnjih gostih meglá ostalo ivje, debelo in lesketajoče se kot kristal. Če je vetrček le malo potegnil, je zvončkljalo, res zvončkljalo. Ko smo prišli iz skalne soteske, se je pokazala strmina pod vrhom. Vrh se je jasno videl, pod njim kameli podobna skala. V bivaku je bila luč. Le kdo je mogel priti noter? V zavejni kotanji zagledamo na velik kol pribito posodo kaj čudne oblike. Snegomer! Nekaj časa je bil tam, pa so kasneje opustili merjenje snega na tem zelo odročnem kraju. Naglo smo se vzpenjali proti bivaku. Govorili smo na glas. Nisem se niti utegnila razgledati, skrbelo me je, kdo je udril v to majhno

stavbico, ki smo jo planinci s Sušaka s tako ljubeznijo znosili pod previsni vrh Snežnika. Zagledali smo tri bradate možakarje, ki nas prijazno pozdravijo. Moj prvi pogled ni veljal njim, temveč bivaku. Videla sem, da je tam vse v najlepšem redu. Možakarji povedo, da so tudi oni gozdni delavci, da delajo drva za svoj račun, v gozdu pod strmino. Eden me je na videz poznal, pa je takoj dodal, da se je s planinskim društvom domenil za prenočitev v bivaku. Ponujali so nam čaj, a ker smo vedeli, kako težko se vsaka kaplja vode sem prinese, smo se zahvalili.

Bila sem na Sniježniku šestokrat, v vseh letnih časih, a takega razgleda svoj živ dan ne prej ne potlej nisem doživela. V luninem svitu se je iskriko morje. Nad njim se je košatila Učka. Lučke učkarskih naselij so medlo migale v mesečini. Nanos in Snežnik, z roko bi ju dosegel. Še Julijce in Kamniške z belimi kapami smo videli, pa Gorski Kotar, Velebit, otoke. Nobenega oblaka ni bilo, nobenega vetrčka. Uživali smo lepoto trenutka. Prva se je oglasila Darija – še danes mi zvenijo v ušesih njene besede: »Mislila sem, da nikoli več ne bom srečna, ker sem majhna zgubila mater... a tukaj je tako lepo...«

Kdo ve, koliko časa smo prebili gor! Sestopali pa smo kar hitro, saj smo se bali, kaj nam poret šefi.

Kmalu smo bili v logarnici. Vse sodelavke so nas čakale zbudene. Fanta sta šla v kasarno, midve sva navdušeni pravili, kako lepo je bilo. »Punce, pa če bi eno dnino pustile, bi tudi me šle gor?« je predlagala Pjerina. Matejka je dodala: »Kuharico bomo prosile, naj nam pusti večerjo... Saj smo vse trde od prenašanja teh klad, in malo hoje brez bremena nam ne bi nobeni škodovalo...«

»Nada, ali boš hotela jutri spet z nami?« »Zakaj pa ne?« sem dejala veselo. Še dolgo v noč smo klepetale o Snežniku, kovale načrte, da bomo trem bradačem nesle čaj in mleko, pravile, kako in kaj bo. Končno nas je Pjerina opomnila, naj le zaspimo. »Jutri bo treba že po temi vstati, če hočemo normo pred izletom narediti.«

Zjutraj sem pogledala skozi okno. Snežilo je, kot bi berače trgali. Poskakale smo iz postelj. Še na delo nismo mislile. Okrog poldneva je bilo že meter snega krog in krog. Takrat je z muko priropotal snežni plug, za njim pa kamion, pa še in še. Domov naj gremo. Kdo nas bo zastoj hranil? Če se srečamo, se večkrat pomenimo, kako lepo je bilo takrat delati na Platku.

MIŠJA PRAVDA POD ORTLERJEM

DR. ALOJZIJ VADNAL

Planinska zveza Slovenije prireja letos poleti nad vse privlačen izlet v Ortlersko skupino: Ljubljana–Cevadale (3764 m)–Sulden–Ljubljana.

Tega pa ne bom zamudil. Na tiste kraje me vežejo prelepi spomini iz »dni mojih lepši polovice«.

Urednik Planinskega vestnika me je že večkrat podregal, naj vendar že tudi zanj kaj napišem. Doslej sem se vztrajno in uspešno branil, da sicer znam hoditi v gore, da pa ne znam tako lepo, kakor drugi, popisovati stopinj svojih gozdaric, razen morda, če bi od kod kaj prepisal.

Torej, ta je ta prava!

Poleti 1938 sva se prijateljem Zaretom Frantarjem, jezičnim dohtarjem iz Kamnika, prekolesarila cesto čez Stilsferski prelaz (2760 m). Ne trdim, da ni bilo lepo in zares garaško, saj sva rinila kolesi za roge iz Bormia (1217 m) v poletni pripeki do vrha debelih sedem ur; torej težavnostna stopnja +VII pri +36° C. Kapo dol!

Poti ne bom opisoval, ker jo je že davno poprej lepo popisal »maledetto sporco Tedesco« Janko Mlakar in zares ne vem, zakaj bi se moje neveščje pero smešilo pred njegovim. Posebno spodbuden je tisti njegov opis, kako se je ljubeznivi soprog plemeniti Henry de Tournville znebil svoje nad vse dražestne soproge zatopljene v občudovanje bleščočih ledenikov.

J. Mlakar omenja, da je bil to edini umor, ki se je v teh krajih pripetil skozi desetletja.

Cesta na Stilfsjerjoch (2760 m) s trafoiske strani

To mu moramo verjeti, še posebno, če se spomnimo, s kakšno zavzetostjo je nekoč tamkajšnja gosposka skrbela za pravno varnost vsega živega in mrtvega.

Že davno tega se je v tistih krajih zgodil »pravni primer«, ki bi lahko spominjal na Jurčičevo kozlovsko sodbo v Višnji gori; ta se je končala z grozovito sodbo: Ker se kozel ni z zeljem mastil, pa bi se rad mastil, ker je gledal čez plot, zato je bil po svoji senci tepen z devetimi udarci.

Da, primer bi lahko spominjal na grešnega Jurčičevega kozla, če se ne bi zares zgodil ali, kakor pravi F. Milčinski: Naj me blagovoli takoj koklja brcniti, če ni sledeča historija skoz in skoz resnična, od konca do kraja je posneta po uradnih spisih, skoraj bi lahko pritisnil pečat podnjo s ptičem, in povest ne bi bila povest, ampak – kapo dol! – javna listina in učena reč. Res in brez šale.

Historija pa je taka:

V tistih dobrih starih časih, ko so gonili pred sodnika ne samo žive ljudi ampak tudi mrliče in živali, so se pod Ortlerjem nezaslišno razmnožile poljske miši. Zaradi njihove požrešnosti so jih ogorčeni ljudje tožili sodniku in ohranil se je tale zapis:

Na dan sv. Uršule, v letu Gospodovem 1519 je stopil Simon Fliss iz Stilfsa pred Wilhelma von Hasslingena, sodnika in župana občine Glurns. V imenu prebivalcev Stilfsa je izjavil, da hoče zakonito vložiti tožbo proti tamkajšnjim poljskim mišim. Ker zahteva zakon, da mora imeti vsak obtoženec zagovornika, je Fliss zahteval, da ga sodnik imenuje; na ta način bi namreč izključil vsako možnost poznejše pritožbe zaradi nepravilnosti sodnega postopka. Na njegovo zahtevo je sodnik imenoval Hansa Grienebnerja iz Glurnsa za zagovornika miši; Simon Fliss pa je pooblastil odvetnika Miniga von Tartscha, da zastopa tožnike, prebivalce Stilfsa.

Pravda se je dolgo vlekla, zadnja razprava je bila šele l. 1520 v sredo po godu sv. Filipa in sv. Jakoba. Sodnik je bil Conrad Spersger, kapetan in poveljnik tamkajšnje čete. Poroto je sestavljalo deset članov.

Zastopajoč prebivalce Stilfsa je Minig von Tartsch pred sodnikom dokazal, da je k razpravi pozval Hansa von Grienebnerja, zagovornika požrešnih zverinic, ki jih poznamo pod imenom poljske miši. Imenovani Hans Grienebner se je pozivu odzval in izjavil, da nastopa kot zagovornik obtoženih miši.

Kot prvi je pričal Minig Waltsch iz Suldena. Kot priča je izjavil, da hodi že osemnajst let po stilfskih poljih in da je imel zato nič koliko priložnosti na lastne oči videti škodo, ki jo tam delajo obtožene poljske miši. Škoda je tolikšna, da kmetje ne pride-lajo skoro nič sena.

Priča Wiklas Stocker iz Stilfsa je izpovedal, da pomaga pri delu na občinskih pašnikih in da je videl, kako povzročajo te živali, ki jim ne ve imena, kmetom ogromno škodo. Ta se opazi zlasti ob košnji.

Vilas von Rainig živi sedaj nekje v okolici, prej pa je prebival prav v Stilfsu. Kot priča je potrdil pričevanje Wiklasa Stockerja in dodal, da je na lastne oči dostikrat videl tiste miši.

Vse priče so svoja pričevanja potrdile s prisego.

V obtožnici, ki jo je prebral Minig von Tartsch, se obtožujejo poljske miši zaradi povzročene škode. Če se bo to nadaljevalo, je dejal, in če se škodljive živali ne bodo odstranile, ne bodo mogli njegovi klienti plačati davkov in se bodo morali odseliti drugam.

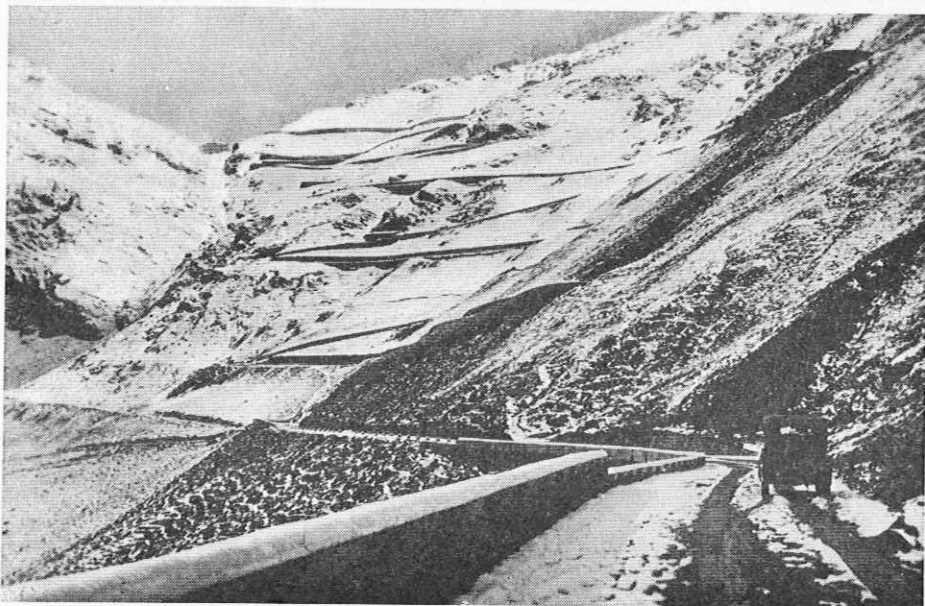
Zagovornik Hans Grienebner je miši branil takole: »Kot zagovornik obtoženih miši razumem obtožnico, toda poudarjam, da so moji klienti včasih tudi koristni n. pr. pri uničevanju škodljivih ličink in zato upam, da jim sodišče ne bo odreklo zaščite. Če bo pa sodišče miši obsodilo, ga rotim: naj poiščejo tožilci njegovim klientom kako prebivališče, kjer bi mogle nemoteno živeti. V tem primeru prosim slavno sodišče, da določi mišim osebne varuhe, da jih bodo pri preseljevanju varovali pred mačkami in psi. Če pa se izkaže, da bo imela katera od mojih klientinj mlade, ji je treba zagotoviti čas, da skoti svoje potomstvo in da ga odnese v novo prebivališče.«

Po zaslišanju prič, tožeče stranke in obrambe je izreklo sodišče sodbo: škodljive živali, ki jih poznamo pod imenom poljske miši, morajo v roku 14 dni zapustiti travnike, pašnike in njive občine Stilfs s tem, da se jim stalno zabrani povratek. Če pa bo imela katera od imenovanih živali mlade ali če je zaradi negodnosti nesoosobna za potovanje, se ji podaljša rok preselitve za nadaljnjih 14 dni; v tem času bo uživala zaščito sodišča. Vse tiste živali pa, ki so za potovanje sposobne, se morajo odseliti v roku 14 dni.

Zgodovinski viri ne povedo, kako so vzele miši sodbo na znanje in kako se je sodba izvršila. Povprašati bomo morali v Suldenu, kjer bomo prenočevali.

J. Jurčič: Izbrana dela, 1. knjiga; MK Ljubljana 1969. Kozlovska sodba v Višnji gori, str. 37; M. Milčinski: Cvetje in trnje. SKZ Ljubljana 1948. Gospodična Mici, str. 156; J. Mlakar: Iz mojega nahrbtnika. MK Ljubljana. Stilserjoch, str. 80-87; F. Nork: Sitten und Gebräuche der Deutschen. Stuttgart 1894; P. Tabori: Povjest ljudske gluposti. Naprijed, Zagreb 1973.

V ridah na zasneženi prelaz Stilfs s Trafoia

DVA ZIMSKA SPREHODA Z GORELJKA

DUŠAN WEBER

VIHAR NA VIŠEVNIKU

Zimskim počitnicam 1976 je bilo usojeno čudovito vreme. Gnil sem na Pokljuki in se prepeljal z žičnico gor dol, gor dol. Dovolj mi je bilo vsega skupaj. Z očetom sva se zato odločila, da greva naslednji dan na Viševnik. Zvečer je začelo pihati. Bo vsaj vreme držalo, sva sklepala. Pripravila sva si opremo in se zgodaj zjutraj odpeljala do Rudnega polja. Termometer nama je na Pokljuki nameril 15° pod ničlo, dovolj, da naju je krepko ščipal mraz.

V breg sva prtila ob vojaški žičnici, veter naju je neusmiljeno bičal s snegom. Slikaš, snameš rokavice, in že te neznansko zebe v prste, težko si jih nekoliko segreješ. Čim bolj sva se bližala Zlatim vodam, tem hušji so bili sunki vetra, da nama je jemalo dih. Stopinje nama je sproti zasipalo.

Bližala sva se grebenu, ki drži na vrh Viševnika. Tu je zaplesal svoj vražji ples strašen vihar. Komaj sva se držala pokoncu, obraz nama je ledenel, nič ni pomagala moja bunda, še manj očetova vetrovka, veter naju je prebadal, globoko sklonjena sva rila s cepini v strmino. Zanašalo naju je, kakor da sva omamljena. Nekajkrat me je divja sapa vrgla na tla: Vpijeva drug na drugega, si nekaj dopovedujeva, vendar bučanja ne prevpijeva.

Za veliko skalo počijeva, se stisneva, loviva sapo. Po zraku je švigala zledenela snežna srhlina, z grebena so frleli celi kosi požleda in padali čez naphane in naphane opasti. Kos ledu me je moral usekati v obraz, a šele doma sem videl nemilo sled robatega izstrelka.

Komaj sva prišla na vrh, že sva zdrknila v skalno zavetje. Malo sva duškala, poskušala fotografirati, kajti od nekod je skozi srditi vihar prodrlo sonce. Kljub vetru kakšna čudovita sprememba!

Šele pod grebenom se je veter nekoliko umiril. Ko sva pršla do Zlatih vod, nama je bilo lažje, vendar sva zares zahrepenela po topli sobi. Oče je imel nekoliko omrznjene prste, mene je močno skelela rana na obrazu. A kaj bi to! Z lepimi vtisi sva se vrnila v domek na Goreljku. Konec dober, vse dobro. Pa ne samo to. Doživela sva vihar na Viševniku, zdržala sva, čeprav nama je šlo dobesedno za nohte. Prav zato sva bila še bolj srečna, tisti čas zares zadovoljna s samim seboj. In to je nekaj vredno: Človek tega ne pozabi in uživa še, ko mu spomin obuja močno doživetje.

POZIMI NA DEBELO PEČ

Debela peč je najvzhodnejši dvatisočak v Julijskih Alpah. Škoda je bilo le to, da tja gor ni šel Gregor, s katerim sva se poznala že od prej. V soboto 27. decembra 1975 smo se odpeljali na Pokljuko in uživali na svežem zraku v prelepih razgledih vse tja do mraka. Okoli šestih zvečer smo še malo posmučali, bil je svetel zimski večer. Zvečer pa se nekaterim ni zdelo zaspati. Zoran, Mare in Janez so se neutrudno pogovarjali in so odnehali šele po polnoči. Tako se je dan začel zelo klavrno, saj smo vsi stali šele ob poldsedmih. Zavili smo na Rudno polje, potem na Javorniško planino in od tam proti lepim vrhovom nad Krmo. In že je zažarelo obzorje, v zimskem soncu so se lesketali nad nami Viševnik, Lipanca, Klek, Debela peč. Zaspana in zasanjana pokrajina se je spremenila v bleščečo kristalno pokrajino. Ker smo preveč strmeli v bajno lepo rajdo gora, smo malo zašli, vendar smo kmalu videli pravo pot in gazili na Lipansko planino. Ker to ni ravno lahko – vdiralo se je za poldrugo ped – smo se na čelu izmenjevali. Poldrugo uro je trajalo, da smo prišli do spominke plošče planincu, ki ga je leta 1951 odnesel plaz. Z daljnogledom smo opazovali na pobočju Lipance, kako je s snegom in s plazovi. S strmin je sneg že zgrmel v dolino, medtem ko je bilo videti pobočje med Lipanco in Mrežicami nekoliko napokano. Z Rudijem sva se spogledala. Vedela sva, da bo treba paziti, kajti v takem snegu je opreznost prva zapoved.

Sonce je že močno pripekalo, ko smo prišli do Blejske kočice na Lipanski planini. Začuda, kočica je bila odprta. Vendar jo je nekdo vzel v najem. Od kočice se je že vila gaz. Stopili smo vanjo, vendar se nam je vdiral do kolen. Nekdo pred nami torej že gara! Res smo visoko nad nami zagledali trojico, ki je v sipki sneg tkala svojo gaz. Skrbno so izbirali pot, vseskozi so šli po gozdu, nato po ruševju, ki je bilo pokrito s snegom. V zgornjem strmem delu je bil sneg globoko osrenjen. Kljub pripeki ni popustil ves dan. Prišli smo na razpotje, kjer se na levo odcepi pot čez Lipanska vrata v Krmo, desno pa na Debelo peč. Tu smo z daljnogledom odkrili trop gamsov pod Lipanco, bilo jih je kakih 20. Kmalu smo se ugrezali zopet do kolen. Na srečo je bilo že prehojeno, vendar ne toliko, da bi Zoran, Janez in Mare zdržali. Naveličali so se in tako sva z Rudijem sama rinila naprej. Sonce je žgalo, večkrat sva se ustavila in pogled nama je ušel proti Ljubljanski kotlini in »beli« Ljubljani. Morda bi se nama kdo tam doli smejal, češ, poglej dva norca! Midva pa sva se počutila izvrstno, pozabila na vse težave, prsi nama je razganjalo veselje nad naporom. Čas naju je priganjal, pot se je neznansko vleka in tudi žejalo naju je. Na Brdu, 2009 m, sva pustila nahrbtnika in smuč, vzela sva le palice in kamero. Trije, ki so gazili pred nama, so bili že na vrhu Debele peči. Še zelo daleč je bilo videti, vendar sva dokaj hitro prišla na koto 2015 m, na Debelo peč, srečna, vesela, opojena od čudovitih razgledov, od sonca. Pozdravila sva se z neznanimi prijatelji, ki so se že odpravljali. Težko je povedati, zakaj je človek tako srečen, če doseže cilj. Rekel bi: Čim težje ga je doseči, tem lepše ga doživiš.

Napotila sva se navzdol nato pa spet po strmem bregu navzgor na Brdo. Tu sva se pripravila na smučanje. Uh, kako je šlo! Kar preveč, kajti po sto metrih sva se oba kobacala iz pršiča. Imela sva kratke smučke 120, 130 cm, pa gojzerje, ne modno napravo, kakršna so danes vliiti »oklepniki«. Pravzaprav, zakaj se ne bi malo pobahal? Z Rudijem sva štela padce, Rudiju se jih je pisalo 8, meni le trije. Že sem hotel spraviti smuči, pa me je Rudi prepričal, da bo smuka niže doli lažja. Pod meno je bila že tista vražja strmina, s katero smo se že navzgor gredé trdo dajali. Kmalu me je spodneslo in že sem drčal navzdol. Pod seboj zagledam skale, bliže in bliže so. Kaj bo, me spreleti. In že letim po zraku, se obrnem, kajti vedel sem, da ne smem prileteti na glavo. Res sem srečno padel na hrbet, se dričal po ledu, zaviranje s smučmi mi ni prijal. No, končno sem se sredi strmine nekako le ustavil, zajel sapo, si pogledal roke, tu pa tam je tekla kri, a hujšega ni bilo, le s smučanjem je bilo konec. Kmalu sta se na vrhu pojavila tudi Rudi in Zoran, ki sta smučala bolj desno proti Blejski koči, kmalu za njima sem prišel še jaz, nazadnje pa sta na smučeh pridrsala še Janez in Mare. Z Mrežic sta prismočala še dva gorska reševalca, naključje je poskrbelo celo za strokovno pomoč. K sreči je nismo potrebovali. Okoli treh smo se vsi zbrali na Pokljuki in se znašli v vsakdanjem živžavu. Ko zagledaš tisto dolgo kačo ljudi, ki čakajo na vlečnici, se ti kar milo stori po prostranih samotnih smučiščih, kjer si z goro v vsej njeni lepoti sam. Doživetje Debele peč je šlo z nami in nam je še nekaj dni sladilo vsakdanost v naši ljubi »beli« Ljubljani. Ta prilastek naj ji kar ostane, če tudi vemo, da ga pravzaprav ne zasluži več. Za nas je zmerom lepa, bela Ljubljana.

PREGLED SLOVENSКИH VEZNIH POTI – TRANSVERZAL

ING. BOZO JORDAN

1. SLOVENSKA PLANINSKA TRANSVERZALA OD MARIBORA DO KOPRA

Njeno rojstvo pripisujemo prvemu avgustu 1953. Opis poti je bil izdan šele leta 1958: PO SLOVENSКИH GORAH (ev. št. 11), 1964: VODNIKA PO SLOVENSКИH GORAH (ev. št. 15), 1969: VODNIK PA SLOVENSКИH GORAH (ev. št. 24), zadnja četrta izdaja 1974: VODNIK PO SLOVENSКИ PLANINSKI POTI (ev. št. 44) je sedaj v prodaji. PZS je založila tudi nov DNEVNIK S SLOVENSKE POTI, ki ga prodajajo vsa PD PZS. Ta izdaja ima okenca za vsak žig posebej (78 transverzala, 18 + 43 razširjena pot, 5 prostih).

2. ZASAVSKA PLANINSKA POT OD KUMROVCA DO KUMA

To je bila druga taka pot in prva v Zasavju. Odprta leta 1958. Opis glej 1, ev. št. 11 in 24. Pot ima od začetka svoj DNEVNIK, 14 obveznih točk. Dnevnik se naroči pri: Zasavski meddruštveni odbor planinskih društev Zagorje, 61410 ZAGORJE (PV 1961 – 345, 1964 – 416, 1965 – 510).

3. POT XIV. DIVIZIJE

V počastitev 40. obletnice KPJ in SKOJ je PD Celje priredilo 27. in 28. aprila 1959 pohod po poti XIV. divizije od Sedlarjevega do Celjske koč. Na Menini je bilo sklenjeno (31. 5. 1959), da se ta zgodovinska pot pohoda XIV. divizije vsako leto ponovi in markira. Nima posebnega dnevnika in značke. (PV 1959 – 600, 1960 – 322, 1964 – 414, 1960 – 369).

4. LJUBLJANSKA MLADINSKA POT

Pot je bila prvič markirana leta 1965. Ob njeni 10-letnici je MDO ljubljanskih PD izdal VODNIK IN POPOTNI DNEVNIK. Ima 20 obveznih točk. VODNIK IN POPOTNI DNEVNIK se dobi pri PD LJUBLJANA MATICA, Miklošičeva 17, 61000 Ljubljana (PV 1964 – 414).

5. GORENJSKA PLANINSKA PARTIZANSKA POT

Pobudo zanjo je dal OO ZZB za Gorenjsko že leta 1960, dokončana je bila že leta 1964. Prve značke so bile podeljene 19. 1. 1968. VODIČ je izdalo PD Kraj, 4. 7. 1974. Ima 46 točk. Dnevnik in Vodič se naroči pri PD Kranj, 64000 Kranj. (PV 1962 – 83, 1968 – 325, 1969 – 430)

6. TRDINOVA POT

Trdinova planinsko-turistična pot je bila otvorena 21. maja 1967 pri domu Vinka Paderšiča pri Gospodični na Gorjancih. Ima 15 točk. VODNIK in IZKAZNICA se lahko naročata pri PD Novo mesto, Jerebova 2, 68000 Novo mesto ali DOLENJSKA TURISTIČNA ZVEZA, Cesta komandanta Staneta 30, 68000 Novo mesto. (PV 1967 – 373)

7. POMURSKA POT

Prizadevanje za pot segajo v leto 1957. Odprta je bila oktobra 1967 pri Bukovniškem jezeru. Pot je krožna, dolga 220 km in ima 32 žigov. Dnevnik s Pomurske poti se dobi: PD MURSK9 SOBOTA, Mladinska 22, 69000 MURSKA SOBOTA (PV 1968 – 67)

8. MLADINSKA TRANSVERZALA – JEZERSKO

Je internega značaja. Obsega 15 vrhov in ima 18 kontrol. Vložka ni več na zalogi. Bil je ročno delo (sporočeno 19. 1. 1976); (PV 1967 – 466) PD JEZERSKO, 64206 Zgornje Jezersko.

9. RAZŠIRJENA SLOVENSKA POT

Pred njo je obvezna slov. pl. transverzala (otvoritev okt. 1966 ali 1968?). Opis in pogoje ev. št. 44. Ima posebno značko.

10. KOROŠKA MLADINSKA PLANINSKA TRANSVERZALA

Odprta 16. junija 1968 v Ribnici na Pohorju. (Tabla na bufetu pri cerkvi, tam je tudi spomenik Stanetu Severju, ki je tu končal svojo umetniško in življenjsko pot.) Ima 21 obveznih točk. Dnevnik se dobi pri ObZTK, strokovni odbor za planinstvo, Ravne na Koroškem, 62390 Ravne na Koroškem. (PV 1968 – 340, kratek opis!)

11. STAJERSKO-ZAGORSKA KROZNA POT

Sklep o izdelavi poti sega v leto 1967. Pot je odprlo PD Rogaška Slatina 21. julija 1968 na Knežcu v počastitev dneva vstaje. Ima 12 kontrolnih točk, povezuje Slovenijo in Hrvaško. Dnevnik se naroči: PD ROGAŠKA SLATINA (tov. Komerički, Steklarna) 63250 Rogaška Slatina (PV 1968 – 374, 1973 – 158, 1975 – 359).

12. POT ČEZ KOZJAK

Otvoritev je bila ob 50. obletnici ustanovitve mariborske podružnice SPD, 25. maja 1969. Pot ima posebej opis: POT ČEZ KOZJAK in posebej dnevnik, ima 15 žigov.

Vodnik in dnevnik se naroči pri PD MARIBOR. MATICA, Ul. Vita Kraigherja 2, 62000 Maribor.

13. POT PRIJATELJSTVA

To je mednarodna transverzala – prva v območju naših Alp. Pot je bila odprta 7. avgusta 1972 na vrhu Prisojnika. DNEVNIK VZPONOV se dobi pri PZS, 61001 Ljubljana, pp 214 (PV 1972 – 530, 533, 1975 – 75).

14. SAVINJSKA POT

Otvoritev 15. 10. 1972 na Homu. Poteka po domačem ozemlju. 26 kontrolnih točk, slovesne podelitve značk. Ima od vsega začetka VODNIK in DNEVNIK. Vodnik se dobi pri MDO pri PD Zabukovica, 63302 GRIZE (PV 1973 – 146, 1974 – 208, 1975 – 101, 1976 – 41).

15. LOŠKA PLANINSKA POT

Pot je bila odprta 25. 3. 1973 v Škofji Loki. Ima 32 žigov. Dnevnik je bil izdan ob otvoritvi in se dobi pri PD ŠKOFJA LOKA, 64220 Škofja Loka (PV 1973 – 330).

16. BADJUROVA KROZNA POT

Interna otvoritev 23. 12. 1973, uradna 30. 6. 1974 na Jančah. Ima 18 obveznih točk, Vodnik in Dnevnik, ki se dobi pri PD LITIJA Jože Gretič, Valvazorjev trg 12, 61270 LITIJA (PV 1975 – 96).

17. MLADINSKO SINDIKALNA TRANSVERZALA

Prva etapa transverzale se je začela 1. oktobra 1974. Ima 10 kontrolnih točk. Prva slovesna podelitvena podelitev značk je bila 26. 12. 1975. Informacije se dobe: Feralit, Leon Pader, 63310 ZALEC in še pri 4 drugih podjetjih. (PV 1975 – 685).

18. SALESKA PLANINSKA POT

Kot piše v Vodniku je to 18. transverzala v Sloveniji. Otvoritev je bila 10. 10. 1974 ob 16. uri pod lipo na prvi točki. Ima 21 kontrolnih točk. Pot ima Vodnik in Dnevnik, dobi se pri PD Velenje, 63320 Velenje.

V letu 1975 so nastale tele nove poti (ni dokončano):

PLANINSKA POT OSVOBODITVE PO GORAH JUGOSLAVIJE

Triglav in Raduha, otvoritev 4. jul. 1975 na Fruški gori.

SOLČAVSKA PLANINSKA POT PO GORAH OKOLI SOLČAVE

Ima poseben DNEVNIK, ki se dobi pri PD SOLČAVA, 63335 SOLČAVA Novi tednik 21. avgusta 1975, št. 33 Vrvež na Solčavskem. PV 1975 – 686. Delni popis poti bo v PV 1976.

Planinska pot prijateljstva SNEŽNIK-SNEŽNIK, začeta 5. julija 1974, odprta 6. julija 1975. Ima trenutno dva žiga, ostalo v delu, 12 ur hoje, oznaka »S«. Povezuje Slovenijo in Hrvaško, torej druga taka. (PD Ilirska Bistrica, št. 11/76, dva kratka zapisa Planinarsko društvo »PLATAK«, oba vjesti članstvu, Rijeka, XII 1975, str. 4, 5, 6, 9 in 10.)

Ni znano, kaj je s transverzalo »KRANJSKI VRHOVI«, ki naj bi bila odprta 4. julija 1975.

Tržačani so odprli »Vertikalo SPD TRST« (Vodnik.

BOHINJSKA PLANINSKA TRANSVERZALA je v delu.

Ne pozabimo na TRANSVERZALO KURIRJEV IN VEZISTOV SLOVENIJE, TV in EVROPSKA PESPOL št. 6.

Ta zbirka gotovo ni popolna. Pripombe in pomoč hvaležno sprejemam na naslov:

ing. Božo Jordan
63311 Šempeter v Savinjski dolini

DRUŠTVENE NOVICE

ZASTAVA ŽE RAZVITA JE

K trojnemu slavlju SPD Gorica

Zamejsko SPD Gorica zavzema v »tempu di marcia« hrib in dol, osvaja mlada srca, pomlaja zastarela, odmeri in odtehta doseženi gorski vzpon in ga potem ovekoveči na slavlju. Ta silni zagon mu gotovo pospešuje odporni duh pa še ugled v zamejstvu. Kakorkoli – nemirno to planinsko društvo nas je spet vzdignilo in nas zbralo v Gregorčičevi dvorani v Gorici, ki je vsa po planinstvu zadišala. Bilo je 20 decembra 1975. Naj se avtorju zamuda s tem zapisom dobrohotno oprusti!

V uvodno uverturo je moški pevski zbor Prosветnega društva Jezero iz Doberdoba odpel dve pesmi »Bori« (Alojz Srebotnjak) in Završki fantje (Emil Adamič) pod taktirko prof. Silvana Križmančiča.

Napovedovalec Vlado Klemše je gladko pojasnjeval program. Predsednica SPD Gorica Jožica Smetova, vzradoščena nad veliko udeležbo, je prisrčno pozdravila goste in planinska društva z zastopniki: jugoslovanskega generalnega konzula Ivana Renka, podkonzula Lojzeta Kanteta iz Trsta, PZS (Tone Bučer, Tine Orel, Rado Lavrič), PD Nova Gorica (Florijan Hvala in dr. Jože Andlovic), PD Tolmin

(Jože Medvešček) in sekcijo Anhovo (Štefan Keber), PD Trst (Ugo Margon), PD Ilirska Bistrica (Evgen Strancer), Meddruštveni odbor primorskih PD (Janko Fili), PD Bohinjska Bistrica (Janez Lapanja in prof. Franc Mazi), PD Jesenice (Jaka Čop), PD Javornik (Marijan Beg), PD PTT Maribor (Bruno Fras), PD TAM Maribor (Vlado Riemelj), PD Železničar Celje (Anton Florijančič), Beneško PD Čedad (Jože Kukovac), Združenje slovenskih športnih društev v Italiji (prof. Aldo Rupel), Slovensko kulturno gospodarsko zvezo (Edmund Košuta), PD Mengeš (Andrej Tomelj). Opravičili so se dr. Marijan Brecelj, predsednik skupščine SRS, PD Ravne, PD Mozirje, PD Radovljica.

Razvitje prapora. Bila je to glavna slovesnost, za SPD Gorica zgodovinski dogodek. Predsednica Smetova se je prisrčno zahvalila pianinskim društvom in ustanovam za pozornost in razumevanje, za trakove, za zlate in srebrne žebličke in jih je tudi imenovala. Darovanih je bilo že 35 zlatih, 7 srebrnih žebličkov.

V tem slovesnem trenutku je zanosno izročila prapor zastavonoši Ivo Bordonu in ga vidno ginjena zaprisegla: »Ivo! Izročam ti v varstvo prapor, simbol SPD Gorica, varuj ga kot punčico svojega očesa. Ostani zvest SPD!«

Levo predsednica Jožica Smet, desno Ivo Bordon

Zatem so pripeli trakove na prapor Tone Bučer za PZS, Florijan Hvala za PD Nova Gorica, poobl. Tone Bučer za PD Trbovlje, poobl. Jožica Smet za PD Ravne, poobl. Tone Bučer za PD Prevalje, poobl. Jožica Smet za PD Celje, Edmund Košuta za Slovensko kulturno gospodarsko zvezo Trst-Gorica.

Po tem obredu so gostje čestitali slavljencu SPD Gorica; med temi je prof. Tine Orel v kratkem nagovoru poudarjal za sluge goriških planincev za vseslovensko in jugoslovansko planinstvo: Valentina Staniča, dr. Henrika Tume, dr. Klementa Juga in drugih. Po svojih zastopnikih je bila zbrana vsa Slovenija: Primorci, Gorenjci, Notranjci, Štajerci, zastopnik M. Sobote, tu so bili tudi Tržačani. Mnogi so imeli s seboj spominke darove: knjige, umetniške slike, plakete.

Starosta »Juventus fervida« Ludvik Zorzut je poklonil za arhiv trideset let stare, ne zastarele verzje »Z Ukvanske planine« (1948) in »Na Kuclju« (1946) in jih dopolnil z najnovejšimi stihii »Še smo tu« (v odlomku):

Da vzamemo že od svetá slovó?
Ne, ne, ni kar takó,
da bi kar šli za rakom, za kapjo?
Urbi et orbi
razglasimo dol z Goriškega gradú:
Še smo tu!

Piščali piskajo iz polnih pljuč,
imamo v žepu že nebeški ključ.
O, z deklicami še splezamo v planine,
po njih cedijo se nam stare sline.
Zavriskamo na vrhu – juhuhu!
Še smo tu!

Najprej le brez miru in brez strahu,
(morda zletimo še na Makalú)
še ena kaplja v čaši je na dnu:
Še smo tu!

Tridesetletnica narodne osvoboditve. V prazniškem letu si je še SPD Gorica dala duška s posebno proslavo in se je njegova glasnica Smetova spomnila borcev, posebej padlih planincev, ki so, sinovi malega naroda, darovali toliko mladih življenj. Po enominutnem molku je Katjuša Ozbat deklamirala »Slovensko pesem«. Pevci Doberdobci so počastili spomin padlih s tremi borbenimi pesmimi Delavski pozdrav, Vstajenje Primorske (Rado Simoniti), Pesem XIV. divizije (Radovan Gobec) ob spremljavi godbenega krožka »Kraški odmevi« iz Doberdoba.

Obnova SPD Gorica leta 1945. Miloš Tabaj je z recitacijo predočil »Planine ob meji« (Ludvik Zorzut), nakar je predsednica Jožica Smetova poročala o razvoju in dejavnosti SPD Gorica v dobi njegovega prepورا od 1945 dalje (Goriška podružnica SPD je bila ustanovljena leta 1911), to je v času izza premirja po vojni v coni A in v coni B in v naslednjih letih

do leta 1975 pod italijansko vladavino. Daljše poročilo govori o društvenih izletih takrat še s tovarnjaki, o visokogorskih vzponih v Zahodne Julijce, v Karnijske Alpe, v Dolomite, o obiskih v Beneško Slovenijo, Kanalsko (Trbiško) dolino, po Videmskem sporazumu za mali obmejni promet o družinskih izletih, posebej o smučarskih tečajih v Trnovskem gozdu, o domoznanskih predavanjih z diapozitivi, o družabnih večerih (martinovanju z dvesto udeleženci), o prisrčnih stikih s PZS in z vsemi slovenskimi planinskimi društvi. Izšla je jubilejna publikacija »SPD Gorica 1911–1971«. Dosežen je bil velik uspeh, da se je CAI Gorizia (Italij. alp. klub) le približal našemu SPD in so zdaj med njima prijateljski odnosi. Vseh članov SPD je 540, včlanjeno pri Slov. kulturni gospodarski zvezi in pri Združenju slovenskih športnih društev v Italiji.

Za konec je moški pevski zbor iz Doberdoba dovršeno zapel finale uspelega praznika s tremi pesmicami in z njimi vžgal nabito polno dvoranico: »Oprezno dekle« v priredbi Aleksandra Vodopivca, »Urca sedem je odbila« v priredbi Danila Bučarja in »Na Vipavskem« (uglasbil Rado Simoniti na besedilo briškega rojaka). Še smo tu!

Ludvik Zorzut

OBČNI ZBOR PD KAMNIK

Planinsko društvo Kamnik je imelo svoj redni občni zbor 20. 2. 76.

V polni dvorani kina »Dom« v Kamniku so se poleg članov zbrali tudi podpredsednik Skupščine občine Kamnik, predstavniki PZS, MDO Ljubljana in sosednjih planinskih društev.

Na zboru so bila podana bogata številna poročila odsekov društva, ki je v minulem obdobju doživelo svoj prepored na delovnem in organizacijskem področju. Posebno bogato je poročilo mladih planincev šole Stranje (gl. str. 266), medtem ko naj bi v letu 1976 delo z mladimi planinci zaživelo na vseh šolah na področju PD Kamnik.

Na zboru so planinci sprejeli svoj delovni načrt in investicijski program vzdrževanja planinskih domov, žičnice na Kokrsko sedlo in planinskih poti, društvena pravila so usklajena s pripombami občinske konference SZDL, niso pa sprejeli pripombe, naj bi planinsko premoženje (nepremičnine) ob prenehanju društva prešlo v last Krajevne skupnosti. Planinsko premoženje je skupno premoženje slovenskega planinstva, objekti v gorah so namenjeni vsem obiskovalcem gora, upravljajo in oskrbujejo pa to premoženje lahko le planinska društva združena v Planinski zvezi Slovenije, so menili na občnem zboru.

Marian Oblak

OBČNI ZBOR PD PTT MARIBOR

V soboto 14. 2. 1976 so v PD PTT Maribor imeli občni zbor, na katerem so podelili prizadevnim planincem priznanje Planinske zveze Slovenije: eno zlato, štiri srebrne in devet bronastih priznanj. Devet članov je v preteklem letu uspešno opravilo izpit za mladinske vodnike. Nagradili so jih z značkami. Več članov je prejelo značke za prehojeno transverzavno pot NOV, eden celo že drugič. Marljivi planinci PD PTT Maribor (600 članov) dosegajo lepe rezultate. So med drugim republiški prvaki v orientaciji. Pobratili so se s PD PTT Tuzla. To med planinci PTT ni težko, je pa tudi potrebno in hvaljevredno. Vežejo nas planine in delo. Tesno sodelujemo tudi s PD PTT Ljubljana.

Marija Andrašič

ŠMARNOGORCI SO ZBOROVALI

Navada je, da objavljamo v naše planinsko glasilo tudi dejavnosti iz društev, še zlasti redno poročamo o občnih zborih. Lansko leto je nehote izpadlo poročilo planincev izpod Šmarne gore in bi morda kdo pomislil, da je z njihovim delom kaj narobe. Vendar ni nič takega. Dejavnost se širi in bogati, tako kot je to značilno za vso našo organizacijo. To med drugim potrjuje zelo uspešen redni letni občni zbor dne 20. decembra 1975.

Šmarnogorski planinci smo se zbrali v gasilskem domu v Tacnu. Dvorana je bila polna, prek sto pionirjev, mladincev in članov je poslušalo poročila in sprejemalo program za prihodnje leto. Najprej so v petnajstminutnem programu nastopili pionirski planinci iz osnovne šole Tineta Rožanca s prisrčnim kulturnim programom. Zapeli in povedali so nekaj planinskih pesmi in počastili spomin pok. Joža Copa. Sledila so poročila. Najobsežnejše je bilo predsednikovo. Ugotovil je, da je upravni odbor posvečal organizacijski in vzgojni dejavnosti veliko časa. Tako se je število članstva ohranilo na lanski ravni. V primerjavi s stanjem članstva ob ustanovitvi društva pa je število manjše, odpadli so namreč predvsem podporni člani, ostali pa so vsi tisti, ki so več ali manj redno plačali članarino v društveni pisarni. Zelo verjetno pa je, da bo članstvo narasčalo, zlasti število najmlajših. Pokazalo pa se je že zdaj, da prihaja med nas vedno več takih planincev, ki redno zahajajo v gore. Tako je v društvu vedno manjši problem organizirati kakršnokoli akcijo. Skratka, društvene vrste se krepijo zlasti kvaliteto. Upravni odbor se je vedno mesečno sestajal s povprečno 90% udeležbo. Prizadeval si je, da je dal vsaki akciji vzgojni poudarek. Sicer pa so bile društvene dejavnosti izletni, društveni letni tabor v Logarski dolini, markiranje potov Šmarne gore in Grmade, popolna obnova poti čez Plemenice na Triglav, izdajanje društvenega glasila Viharnik, društvena kronika, urejanje knjižnice, predavanje, propagandno delo, udeležba na raznih pohodih, zborih, tečajih in seminarjih (po poteh partizanske Jelovice 10 udeležencev, parti-zanske Ljubljane 15 udeležencev, tabor ljubljanskih planincev na Govejku 20 udeležencev, pohod športnikov občine Šiška 12 udeležencev, tečaj za mladinske vodnike 4 udeleženci). Predavanja in izletni so bili realizirani 90%, s povprečno udeležbo 23, skupaj pa 15 izletov in predavanj s 352 udeleženci (predavanja so bila tri). Na taboru je sodelovalo 31 udeležencev in nekaj prehodnih planincev (za dan ali dva). Omenili bi še vsakotedenska srečanja v društvenem prostoru v Vikričah. Na koncu se je predsednik zahvalil vsem članom društva, zlasti pa članom upravnega odbora, ki so opravljali naslednje naloge: Jure Kalan je bil podpredsednik in predstavnik društva v meddruštvenem odboru, Danica Jamnik je opravljala tajiške posle, Alojz Igljčar je bil blagajnik, Marko Sešek je vršil dežurno službo in vodil markaciste ter društveni tabor, Pavle Šušteršič si je prizadeval pri propagandi, Janez Brvar pri varstvu narave, Vilma Merjasec je delala pri vzgoji in urejevala Viharnik, Marija Nemanič je vodila kroniko in knjižnico, Zdenka Grajzar je bila uspešna mentorica pionirjev planincev, Lojze Papež je bil društveni gospodar, Stefan Marenčič pa je skrbel za tehnično opremo. V nadzornem odboru so bili Jože Jutrovč, Feliks Zelovec in Martin Linke.

Sledila so poročila markacistov. Podal ga je Marko Sešek, ki je med drugim omenil osrednjo akcijo – ureditev poti čez Plemenice, za kar so porabili 192 ur efektivnega dela, ter stodvajset starih tisočakov izključno za material. Celotno markacijsko delo je bilo opravljeno prostovoljno. Morda bi bilo prav, ko bi v poročilu bilo malo več omenjenega o urejanju potov Šmarne gore, kar bi moralo biti primarna društvena akcija, čeprav se je na tem področju do zdaj ukvarjal več ali manj le en član, največ pa dva.

Poročilo pionirske sekcije je podala Zdenka Grajzarjeva, ki je bila sicer tudi delovna predsednica občnega zbora. Sekcija je štela 42 pionirjev, redno so se sestajali vsak teden in skupno opravili sedem izletov.

Omenimo še poročilo propagande, kulturno literarnega področja, tabora, blagajnika in nadzornega odbora. Blagajnik Alojz Igljčar-Marko je

ugotovil, da je društvo skupaj prejelo okoli petnajst tisočakov, kar je v primerjavi s prejšnjimi leti (pred ustanovitvijo TTKS) veliko bolje, vendar v primerjavi z drugimi športi še vedno nepravilno razdeljeno. Razmisлити bi bilo potrebno tudi o bolj pravični razdelitvi sredstev med samimi planinskimi društvi v občini ter hkrati doseči, da bi se ta denar namensko trošil za akcije, predvsem vzgojne in ne za kaj drugega. Osnovno merilo delitve bi morale biti akcije – kvaliteta, pomen in množičnost le teh ne pa število članstva v društvu.

Po poročilih je sledila razprava in razrešnica staremu odboru. Izvoljen je bil nov izvršni odbor, izvoljenih je bilo nekaj novih članov, tako da bo odbor štel dvajset članov in nadzorni odbor. Sledila je obrazložitev načelnega programa dejavnosti, sprejete tega programa ter podelitev znakov in priznanj. Metoda Kalan in Pavle Šušteršič sta prehodila slovensko planinsko pot št. 1. Marija Nemanič in Jože Jutrač pa sta uspešno opravila zimski del tečaja za mladinske vodnike. Občni zbor je sprejel nova društvena pravila v duhu nove ustave. Tov. Roman Robas je pokazal pot zadnje odprave na Makalu, nato pa je še Marko Sešek obudil spomine na prehojene ture in društveni tabor. Zaključek je bil v zgodnjih jutranjih urah ob »frajtonarici« in domačih pesmih.

Vsem navzočim bo ta večer ostal v prijetnem spominu. Hvaležni so za pozdravne in vzpodbudne besede nekaterih gostov, zlasti pa pozdravnega pisma častnega člana društva prof. Vilka Mazija, ki mu vsi šmarnogorski planinci želimo trdnega zdravia in da bi se še večkrat povzpel po svoji poti na Goro.

M. M.

PLANINSKO DRUŠTVO V LOČAH

Iz dneva v dan, ko hodimo v službo, v šolo ali smo doma, povsod nas obdaja narava. Narava že, samo kakšna? Večkrat premišljujemo, zakaj je taka, kdo je kriv, kako bi se rešili pred nesnago... Nekje vendar mora biti še prostor, ki je še čist, prost, kjer se lahko sprostimo, poveselimo, razgibamo. Potrebna je samo dobra volja, nahrbtnik, nekaj opreme in že se lahko znajdeš v planinskem svetu.

Toda kako priti v planine? Najbolje je, da se vpišeš v kako planinsko društvo. Kajti danes je v Sloveniji in tudi drugod že veliko takšnih društev. Eno izmed njih je PD Loče pri Poljčanah. 23. septembra 1970 je bila v Ločah ustanovljena planinska skupina, ki je delovala v okviru MO PD Poljčane. Ustanovitelji in potem tudi neumorni vodja je bil Franček Mali, ki je prejel že dolgo časa delovati pri PD Poljčane. Takoj po ustanovitvi, je tov. Mali začel s treningom orientacije in s svojimi varovanci dosegal lepe uspehe. Poleg orientacije so prirejali številne izlete in predavanja.

Tako je skupina delovala v okviru MO PD Poljčane in s finančno pomočjo OŠ Loča. Število članov se je iz leta v leto večalo. Leto 1974 je bilo 150 članov, mladincev in pionirjev, sedaj pa jih je okoli 250.

Samostojno PD Loče je bilo ustanovljeno 17. maja 1974. PD Loče je bilo še vedno povezano s PD Poljčane in z njimi so prirejali tudi skupne izlete, ki so potem zajeli še člane PD Slov. Konjice, v zadnjem času pa še društvi Vitanje in Rogaska Slatina. Vsi člani so se zavedali, da delo PD ni samo v tem, da hodijo na izlete in predavanja, ampak, da je treba v naravi tudi nekaj storiti. Sklenili so, da bodo markirali pot iz Boča do Loč in nadalje do Žižke kartuzije. To nalogo so prevzeli člani MO PD Loče, ki je bil ustanovljen 27. marca 1975. Društvo se je udeležilo tudi drugih akcij na primer krosa »Dela« v Ljubljani, akcije HODIMO, akcije VSI NA KOLO ZA ZDRAVO TELO, itd. V letu 1975/76 so v Ločah organizirali planinsko šolo, ki jo je obiskovalo 50 slušateljev in od tega jih je preizkušnjo znanja opravilo 42. Nekateri pa so že prej naredili planinsko šolo v Poljčanah. Tako je v vrstah PD Loče precej o planinstvu poučenih članov. Društvo deluje iz leta v leto uspešneje in rezultati so se tudi že pokazali. Kljub temu niso zadovoljni, želijo vedno več in bolje. Tako se je porodila tudi želja o izgradnji lastne brunarice na loškem območju.

Upravni odbor organizira velikokrat tudi predavanja, to predvsem v zimskem času, ko ni izletov. Tako je bilo predavanje o 5. JAHO (bilo je 80 poslušalcev), letos je bilo predavanje o 6. JAHO na Makalu (110 poslušalcev), ob čudovitih diapozitivih je zanimivo predaval član odprave tov. Viktor Groselj. Bilo je še zanimivo predavanje o lepotah Durmitorja (100 poslušalcev), predaval je znani alpinist Ivan Sturm, poleg tega pa še druga predavanja o naših lepih gorah – Triglavu, Jalovcu, Grintavcu, Stolu...

Vidne rezultate so dosegli na tekmovanjih:

- leta 1974 – pokal Jelovice na Stolu:
- 1. mesto mladincev,
- 2. mesto pionirjev;
- republiško prvenstvo na Smolniku na Pohorju:
- 2. mesto mladincev,
- 2. mesto pionirjev;
- leta 1975 – pokal Kozjak na Tujzlovem vrhu:
- 2. mesto mladincev,
- 2. mesto pionirjev;
- republiško prvenstvo na Vojskem nad Idrijo:
- 3. mesto pionirjev.

Poleg tega pa še več prvih mest na manjših tekmovanjih. PD Loče letos praznuje 6-letnico obstoja.

Anja Cenc

PODELJENE BRONASTE ZNAČKE ITC TRANSVERZALE

V petek, 26. decembra 1975, so bile v prostorih Kovinotehne Celje podeljene prve bronaste značke mladinsko sindikalne transverzale ITC. Predsednik komisije za izvedbo ITC transverzale Ivo Bračun je podelil 56 spominskih značk udeležencem pohoda, dve znački sta pa dodeljeni tudi ponesrečencema Dušanu Gorkiču in Bredi Pogorelc, ki zaradi nesreče nista mogla transverzale zaključiti. Ob tej priložnosti je v prostorih Kovinotehne bila organizirana tudi razstava slik s pohoda po transverzali in objavljenih člankov o teh pohodih. Podelitev spominskih značk je istočasno bila tudi proslava Dneva JLA, saj je akcijo za organiziranje pohoda po transverzali začel aktiv ZRVS v Ferralitu. Prvim trem, ki so prehodili transverzalo, so tudi podeljene praktične nagrade. Transverzala je bila razpisana v oktobru 1974 in že novembra sta jo končala dva udeleženca. Prvi je transverzalo prehodil Franjo Povalc iz Kovinotehne, ki jo je zaključil že 24. 11. 1974, takoj za njim pa Stanko Sintič iz Ferralita, ki jo je zaključil 29. 11. 1974, tretja je to pot prehodila Ivanka Zupanc iz Kovinotehne in jo zaključila 22. 4. 1975.

S pohodi po transverzali so se udeleženci vključili tudi v akcijo, ki jo organizira Partizan Slovenije za srebrni in zlati čevljiček in je tokrat bilo tudi podeljeno 18 srebrnih ter 5 zlatih čevljičkov. Ker so nekateri med tem časom opravili še nekatere druge transverzale, so ob tej priložnosti tudi podeljene spominske značke za prehojeno Trimčkovno planinsko pot Antonu Grosu iz Ferralita in spominska značka Savinjske planinske poti Ivanu Godcu iz Ferralita, ki je to prehodil v rekordnem času.

Transverzalne značke so bile podeljene po OZD: Ferralit Zalec 12 nosilcev knjižic z 21 udeleženci. Libela Celje 7 nosilcev knjižic z 16 udeleženci. Kovinotehna Celje 5 nosilcev knjižic z 10 udeleženci.

KIG Ig pri Ljubljani 2 nosilca knjižic z 2 udeležencema.

Poleg udeležencev iz ITC je transverzalo prehodilo sedem udeležencev iz Zagreba. Med udeleženci iz Zagreba je zelo zanimiva osebnost dr. Josip Korlaet, ki je obhodil vse transverzale in je ob tej priložnosti prinesel pokazat celotno zbirko spominskih znakov s teh planinskih poti. Akcijo po transverzali ITC za srebrno značko se bo še naprej nadaljevala in bo naslednja podelitev značk ob Dnevu mladosti 25. maja letos.

I. J.

OBČNI ZBOR PD GORJE

PD Gorje pri Bledu je imelo svoj 46. redni letni občni zbor v soboto 13. marca 1976 v Gorjah. Iz poročil in razprave je izhajala skupna ugovovite, da nova samoupravljajka ustava SFRJ in SRS ter zakon o društvi vzpodbujajo vse

širšo društveno dejavnost. Delegatske oblike dela so zaživele v krajevnih skupnostih, to omogoča rešitev mnogoterih zadev tudi za planinsko društvo v Gorjah. Udeleženci zbora so pozorno poslušali besedilo društvenih pravil, ki so jih v razpravi dopolnili in nato soglasno sprejeli.

V sproščeni razpravi so govorili o dosedanjih vlaganjih v planinski dom Planiko, ki je v preteklem letu dobila novo kritino, pripravljen in sprejet je bil tudi triletni sanacijski program doma iz lastnih sredstev in iz sredstev, ki so po družbenem dogovoru predvidena za sanacijo visokogorskih postojank. Planinski dom na Doliču je dobil v preteklem letu nov rezervoar za vodo, tako bo dom lažje oskrbovali in zagotavljati obiskovalcem udobnejše bivanje. V letu 1976 bodo v stari del doma na Doliču vgrajena nova vrata in okna, ki so že vskladiščena na postojanki. Iz poročila o obisku postojank Planike in Doliča je razvidno, da je v prvem primeru 48% od vpisanih obiskovalcev tudi prenočevalo, v drugem pa 61%. Največ nočitev odpade na čas med 10. julijem in 31. avgustom, zato so udeleženci predlagali, da bi skupinske obiske Triglava izvedli v času pred 10. julijem, oziroma v mesecu septembru pa celo v oktobru. S tem bi podaljšali sezono, obiskovalcem pa bi družva, ki oskrbujejo planinske domove, lahko zagotavljale prijetnejše bivanje.

Društvu primanjkuje vodniškega kadra, zato so se odločili, da bodo načrtno pošiljali kandidate v tečaje, ki jih za vzgojo teh kadrov prireja Planinska zveza Slovenije.

Vprašanje stalnih društvenih prostorov v Gorjah pa bodo tudi rešili v letu 1976, vsaj tako je bilo možno sklepati iz razprave o tem vprašanju, v kateri so sodelovali predstavniki krajevne skupnosti, telesno kulturne in kulturne skupnosti – potrebno bo najti le nekaj skupnih sredstev za opremo prostorov.

Društvo bo še v naprej vodil dolgoletni predsednik Matija Klinar. V imenu PZS je zbor pozdravil in sodeloval v razpravi Marjan Oblak, predsednik MDO Ljubljanskega področja in predsednik PD Ljubljana-matica.

M. Oblak

V SPOMIN GOLOBARSKIM JUNAKOM (Ob 33-letnici)

V osrčju te planine, partizani smo življenje darovali, za življenje domovine.

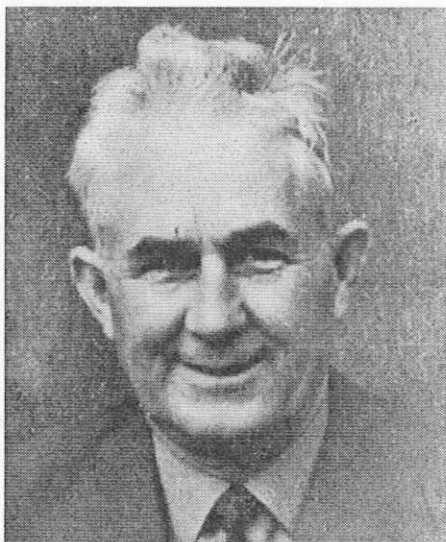
Tak napis blesti na veliki bronasti plošči, okrog katere se leskeče 42 svetlih zvezdic, ki pomenijo 42 ugaslih mladih življenj borcev VI. udarne brigade Ivana Gradnika, ki so po izdajstvu padli na planini Golobar na Bovškem 26. 4. 1943 v težkem in neenakem boju z 2000 do zob oboroženih fašističnih italijanskih okupatorjev. To planino je napojila kri mladih borcev-planincev prav na tisti dan, ko so se iz tolminskih, kobariških in bovških hribov in planin zbirale na planini Golobar posamezne raztresene partizanske skupine, da ustanovijo brigado Ivana Gradnika. Ta dan je brigada doživela svoj silovit ognjeni krst. Mesec dni kasneje se je hudo maščevala nad sovražnikom v boju na Kolovratu za golobarske žrtve.

Ivan Kurinčič

MAKS MEDJA NA RAZGLEDNEM POČIVALU

Nekje visoko na strelhasti polici nad prepadi Podrte gore, v robah Skrlatice, v steburu Triglava, tokavah in zajedah Razorja ali nad previsom Prisojnika se je za hip ustavil čas: na strmi življenjski poti Maksa Medje se je zapisal 70-letni jubilej. Kdor ga pomni iz mladih let, se vprašuje: Kaj mu je res preteklo pol stoletja delavnega življenja?

Maks Medja, jeseniški kovinar, se je rodil na Jesenicah 11. oktobra 1906. V soju plavžev, martinovk in elektropeči, v hrumenju valjarn in drugih velikih strojev, v prahu in dimu v dolini med Mežakljo in Golico je zgodaj začutil življenjsko potrebo po soncu in svežem zraku. To pa je mlad

Maks Medja

človek dobil v neposredni in daljni okolici železarskih Jesenic.

Po ustanovitvi TK Skala 1. februarja 1921 v Ljubljani so za gore vneti ljudje na Jesenicah leta 1924 ustanovili samostojno podružnico TK Skala za Bohinj in Jesenice. Maks je kot mladinec postal prvi človek te planinske organizacije. Bil je dolga leta najboljši med dobrimi v Dolini pod gorami, gonilna sila v pionirskih in mladinskih sekcijah, v alpinističnem odseku in še prav posebej prvi mož pri številnih najtežjih in najbolj odgovornih reševalnih akcijah.

Gore so ga šolale in kalile. Kar je znal, je posredoval mlajšim plezalcem in gorskim reševalcem. Bil je predavatelj, mentor, učitelj, vodja plezalnih šol in taborov in gorsko reševalnih vežb. Vzgojil in izšolal je generacije požrtvovalnih plezalcev, ki so danes v vrhu slovenskega in jugoslovanskega alpinizma, obenem pa dobri aktivisti našega množičnega planinstva.

Maks Medja je prehodil in preplezal vse domače gore. Spoznal je tudi velik del tujih gor: Dolomite, Tatre in Centralne Alpe. Maks je znal vselej prav odločiti. Ni poznal malodušja, delal je z veseljem in zvesto iz desetletja v desetletje. Ni poznal izgovorov, nikoli se ni plašil naporov, težav, žuljev, znoja. Njegovo tovarištvo je bilo v resnici vsem za zgled. Malo je takih ljudi med nami. Želim mu, da bi doživel v svojih ljubljenih gorah še mnogo lepih tur in prijateljskih srečanj, zdrav, veder in dober kot kruh, kot je vselej bil. Za svoje delo je prejel visoka državna in planinska priznanja in odklikovanja. Naj omenimo vsaj nekatera dejanja, s katerimi se je zapisal v zgodovino slovenskega alpinizma z neizbrisnimi črkami.

U. Z.

TRIMCKOVA PLANINSKA POT

TKS Zalec je letos skupno s PD pripravilo rekreacijsko TRIMCKOVO PLANINSKO POT že drugič (glej PV 1975-504) za vse občane, ki so željni planinske rekreacije in posebne planinske značke TRIMCKA. Enako kot lani je tudi letos obveznih šest točk, ki so na Dobroveljski planoti. Gozdnata Dobroveljska planota praznuje letos petintrideseto obletnico prve partizanske frontalne bitke na Creti (PV 1959, str. 541, Stane Terčak, Na Dobroveljskih smreke cveto). Pod gozdom stoji planinski dom 1. štajerskega bataljona (PD Vransko), na vsej planoti je precej obeležij NOB in zato »je treba Dobrovlje v celoti doživeti«.

Zigi so na posameznih točkah Savinjske poti. Z Letuša se povzpemo na Bezovec do lvske

koče, z Vranskega ali Mozirja po E 6 YU do planinskega doma na Creti, od tu na najvišja vrhova Dobrovelji Tolsti vrh in Sentjoški vrh (Krašica) 1077 m, dalje preko Lipe na Smolnik 1002 m (Predkoviča) do zadnje postojanke, lvskega doma na Orehoviči. Od tu pa v dolino Bolske na Vransko, kjer so ugodne avtobusne zveze proti Celju in Ljubljani. Kartončki za dokaz prehojene poti so že razposlani. PD na območju občine Zalec in delovnim organizacijam.

B. Jordan

UMRL JE PREDSEDNIK EVROPSKE POPOTNIŠKE ZVEZE DR. GEORG FAHRBACH

Dne 12. februarja 1976 je umrl v Stuttgartu star tridesetletni let dr. Georg Fahrbach, predsednik, idejni pobudnik in organizator Evropske popotniške zveze. Ta šteje danes trideset velikih organizacij (med njimi je tudi Planinska zveza Slovenije) s skupnim številom 1.300.000 članov. Da se je mogla zaradi medsebojnega sodelovanja povezati ta velika množica ljubiteljev narave in zagovornikov oddiha v naravi, je predvsem zaslug pokojnega dr. Georga Fahrbacha. Sodoben svet postaja ob razvoju gospodarstva in tehnike vse manjši, ograjevanje narodov in zapiranje v lastne meje pa lahko povzroča neskladja in protislovja. Ideja dr. Georga Fahrbacha, ki jo je poudaril pred dobrimi desetimi leti »Odprimo meje, pojdemo drug do drugega peš, kajti le tako se bomo medseboj najbolj spoznali in se naučili spoštovati in ceniti drug drugega« je kaj kmalu našla velik odziv v Evropi. Krog organizacij, ki pristopajo k Evropski popotniški zvezi, je vse večji. Uresničeno je bilo tudi sodelovanje z mnogimi organizacijami, ki še niso članice zveze, zlasti iz vzhodne Evrope.

Svojo zunanjo potrditev je dobilo povezovanje evropskih popotnikov z ustanovitvijo šestih evropskih pešpoti. Njihov prvi in najbolj vneti pobudnik je bil prav dr. Georg Fahrbach. Vzpostavitev šestih evropskih pešpoti ni kljub njihovi dolžini seveda nikakršen tehnični dosežek, kot so denimo, velike evropske avtomobilske prometnice, pomeni pa velik moralen uspeh pri povezovanju človeka z naravo in njegovem vračanju v bolj naravne okvire življenja. Še posebno pa so evropske pešpoti pomembne pri duhovnem in človeškem povezovanju evropskih narodov. Vsi, ki smo sodelovali dne 22. junija 1975 pri otvoritvi evropskih pešpoti E4 in E6 na avstrijskem Seeburgu, smo občutili, da je to velik dan našega predsednika. Bil je

Dr. Georg Fahrbach

do dna duše srečen, da so njegove ideje našle rodovitna tla in obrodile tako topljive sadove. Pri tem je še posebej cenil jugoslovanski prispevek pri mednarodnem sodelovanju. Pogrešali ga bodo tako na Schwarzwald, v Nemčiji, kjer je znano njegovo ime že mnoga desetletja in drugje v Evropi, kjer smo ga spoznali in vzljubili zaradi njegove človeške topline in prijetne spodbudnosti v zadnjih letih. V pismu, ki sem ga prejel od njega dne 19. januarja, je sicer potožil nad svojim zdravjem, a je bil še optimist glede našega spomladanskega delovnega srečanja. Žal bo potekalo delo komisije za evropska pešpota brez njegove osebne udeležbe, čeprav bosta njegova ideja in spomin nanj vedno med nami.

ing. Milan Ciglar

POROČILO O DELU MLADIH PLANINCEV SOLE STRANJE

Podobno kot že nekaj let nazaj je bilo tudi v času od prejšnjega občnega zbora do danes delo mladih planincev šole Stranje dokaj razgibano. Tej mladini bi rada odprla srca, da bi znala naravo opazovati in doživljati. V ta namen jim s toplo besedo, raznimi slikami in predvajanjem diafilmov, ki so na šoli na razpolago, prikazujem lepote narave. V veliko pomoč so nam bila doslej kvalitetna predavanja, ki nam jih je omogočalo društvo. Taka predavanja so nujna in bi morala biti obvezna za učence vseh šol. Otrok doživlja naravo najbolj neposredno na organiziranih izletih. Hadijo v koloni, da ne bi tlačili trave, cvetje opazujejo in se ga zavestno odrekajo, počistijo prostor, kjer so počivali, uče se tovarištva in skupno premagujejo napore.

Na nedeljo, 27. aprila, je 51 mladih planincev odšlo iz Stranj, skozi Bistričico, Zakal na Senturško goro. Pot je kar dolga, a prijetna.

17. maja pa je avtobus nabit z 81 planinci hitel po Tuhinjski dolini do Kozjaka. Čudovit je bil pogled na cvetoče sadno drevje, ovito v rožnat soj. Od tam smo nadaljevali pot do gostišča Kekec, kjer so si otroci dali duška na gugalnici, s plezanjem po kozolcu in z ranjanjem po senožeht. Od tam smo šli še na Šipek k spomeniku VI. udarne Šlandrove brigade. Ob povratku je iz mladih grl donela pesem sreče in je bila vožnja kar prekratka.

19. junija sem učencem razdelila dnevnik »Pionir planincev«, kamor si vpisujejo izlete in tako tekmujejo za bronasti, srebrni in zahtevni zlati znak – pionir planinec. Hkrati sem navdušenim planinčkom razdelila 130 našitk – oboje nam je društvo poklonilo, za kar se v imenu učencev toplo zahvaljujem. Čakamo pa še na 80 dnevnikov, ki nam jih je društvo obljubilo.

29. junija smo imeli izlet na Čemšeniško planino nad Izlakami, ki je pravi biser Zasavskih hribov. V juliju je bil za planince višjih razredov dvo-dnevni izlet na Kokrsko sedlo in Grintavec. Tokrat pa je muhasto vreme preprečilo večjo udeležbo.

11. oktobra je bil prav tako za višje razrede dvo-dnevni izlet na Kamniško sedlo.

25. oktobra so se trije naši šolarji udeležili »Pohoda po poteh II. grupe odredov«, ki ga je organiziralo MO Kamnik.

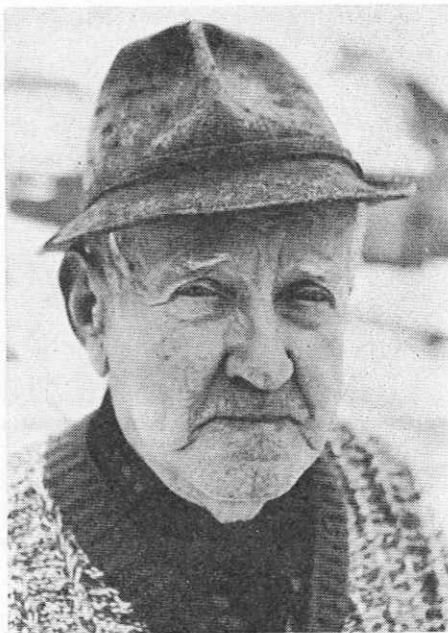
Zimski čas je namenjen poravnavi članarine, novim članom in predavanjem. Po zadnjih podatkih je 170 učencev vključenih v planinsko skupino. Vsaj 20 pa jih je junija končalo obvezno šolanje, te naj skuša mladinski odsek pritegniti k sebi.

Marija Golob, mentor

JOŽE POLJANEC – 80-LETNIK

Prvega marca 1976 je naš Joža Poljanec, najstarejši aktivni planinec iz Črne na Koroškem, slavil svoj 80. rojstni dan. Leta 1945 je prišel v Zerjav in se vključil v planinsko dejavnost. Skupaj z ženo Pavlo je leta 1951 prevzel v oskrbo planinski dom na Smrekovcu in ga uspešno vodil vse do leta 1960. Ko je končal gospodarjenje na Smrekovcu, se je naselil v Črni in ostal naprej zelo delaven član našega društva.

Rad zahaja v hribe, goji prijateljstvo med nami in kljub svojim osemdesetim letom še aktivno dela v upravnem odboru.

Jože Poljanec

Zivo se še spominjam lanskega leta, ko smo imeli delovne akcije za obnovo naše koče na Smrekovcu. Že smo zapeljali prve samokolnice peska, da bi pripravili malto, ko se je naš Joža oglašil: Kaj pa jaz? Tudi njemu smo dali delo, vendar primerno za njegova leta. Jože je v svojem življenju vedno rad pomagal, kolikor je le mogel.

Za njegov jubilej mu vsi člani upravnega odbora in vsi ljubitelji gora iskreno čestitamo. Naj bi zdrav še dolgo ostal med nami kot zgled solidnega, treznega, delavnega, doslednega in domoljubnega človeka.

Julko Naglič

OBCNI ZBOR PD LENART

14. februarja 1976 je bil drugo občni zbor PD Lenart. Minilo je torej leto dni, leto, ko se že vsaj delno lahko ocenjuje dejavnost društva. Zbralo se je veliko število ljubiteljev gora. Organizirali so 24 izletov in 8 predavanj. Skupno je bilo 520 udeležencev. Poskrbeli so za izobraževanje kadrov. Dva člana sta opravila tečaj za MV za letne razmere, dva pa tečaj varstva narave. Slednja dva že pripravljata tečaj, ki se ga bodo lahko udeležili vsi, katere zanima varstvo narave. Po podanih poročilih se je razvila živahna razprava. Nakazanih je bilo nekaj problemov, kot je obveščanje in organizacija planinstva na šolah v občini, kjer še skupin ni.

Društvo se je vključilo v Pomurski meddruštveni odbor, ki si je zadal nalogo, da uredi transverzalnno pot po Slov. goricah. Kljub vključitvi v ta meddruštveni odbor pa obstoji želja, da bi društvo aktivno sodelovalo tudi z mariborskim odborom. Društvo je na meji obeh, zato je prav, da se delo čim bolj poveže.

Po enem letu se je pokazala potreba po ustanovitvi odsekov in sicer: za varstvo narave, markacijskega, propagandnega in izobraževalnega. Izvoljeni so bili načelniki. Dokončno izoblikovani pa bodo odseki na prvi seji UO. Pri društvu že deluje orientacijska skupina. Planinsko društvo je aktivno sodelovalo z občinsko konferenco ZMS Lenart. Skupno so organizirali množične akcije. Na občnem zboru je bil sprejet delovni program za prihodnje leto. Program je bogat, vsi pa želijo, da ga čim bolj izpolnijo.

E. Senekovič

OBČNI ZBOR PD VIATOR

Mlado in prizadevno PD VIATOR nas je povabilo na svoj občni zbor na Rašico, kjer se je zbralo kar 75 planincev. Zbor je bil 7. 2. ob 16. uri. Zbor je odprl predsednik PD VIATOR tovariš Zvone Kosmač, ki je pozdravil vse navzoče, kakor tudi predstavnik PZS Toneta Sazonova. Navzoč je bil tudi generalni direktor VIATORJA ing. Jakofčič, seveda navdušeno pozdravljen. Med nami pa je bil tudi tov. Slavko Krušnik, ki je že trikrat prehodil slovensko transverzalo. Na dan zбора je prejel še značko Zasavske planinske transverzale. Iz predsednikovega poročila je bilo razvidno, da društvo šteje 248 članov, a je na tem, da pridobi še več članov. V letošnji sezoni so napravili 19 izletov. Nad Bohinjem imajo svojo prvo planjsko postojanko, nekdanjo sirano na Planini pri Jezeru. V letošnjem letu bo treba še mnogo napraviti za njeno ureditev. PD VIATOR se je pridružil 30 planincev-mladincev iz KS Dravlje, ki prirejajo pogostoma izlete, izmed katerih je bil najvažnejši na Planino pri Jezeru, kjer bodo pozneje izvedli skupno akcijo za čiščenje naravne-

ga okolja, oz. varstva narave. Izlet je vodil tov. Brane Grudnik, spremljevalca sta bila Tone Grabeljšek in Jože Kristan. Mladinska sekcija Dravelj je markirala že prej planinsko pot na Toško čelo. Obenem skrbi za varstvo narave. Navdušena za to skrb je Gorská straža, ki bo imela poseben tečaj GS. Pri razpravi se je oglasil tudi tov. Skočir, ki je čestital društvu v imenu PD Radeče pri Zidanem mostu, kjer ima to društvo v oskrbi planinsko postojanko Lovrenc pod Vel. Kozjem. Priporočal je, naj bi PD VIATOR pripravilo propagandni izlet v slovenske kraje naše lepe Koroške, naj bi se društva ljubljane bolj povezovale med seboj, člani pa naj bi se naročili na plan. glasilo Planinski Vestnik. Generalni direktor VIATORJA tov. Jakofčič je podprl delovanje planincev moralno in po možnostih tudi finančno, predvsem pri ureditvi prve planinske postojanke na Planini pri Jezeru. Ta bo mnogo pripomogla za razvoj planinstva v Bohinju. Delovne akcije za Dom na Planini se je udeležilo kar 50 oseb. Izvoljen je bil nov upravni in nadzorni odbor, kjer je ponovno na čelu tov. Zvone Kosmač.

Stanko Skočir

ALPINISTIČNE NOVICE

VSAK DRUGI DAN NESREČA

Namreč v gorah in to v Avstriji. 150 težkih nesreč so ob koncu sezone 1975 zabeležili avstrijski kronisti. V treh mesecih je v avstrijskih Alpah izgubilo življenje 65 inozemskih in domačih turistov, je sporočil »Avstrijski kuratorij zoper nevarnosti v gorah«. Največkrat je bil vzrok ledenik, največkrat pri sestopu, ko se rado zgodi, da pojava koncentracija in pritisne utrujenost. K temu pridejo še bližnjice – bodisi na ledenikih bodisi v kopnem svetu. »Rezati« bi smeli normalno pot samo dobro obuti, izurjeni in opremljeni planinci.

T. O.

USPEH NA KANCU (KANGCENDZONGA, 8438 m)

Spričo našega Makaluja, ki je v svetu požel mnogo priznanj in strokovnih pohval, je zanimivo vedeti, v čem vidijo Nemci svoj uspeh na Kangcendzongi, ki so ji spričo svojih prizadevanj s to mogočno goro že pred desetletji dali deminutivni vzdevek – Kanč. Günter Sturm je o zadnji nemško-avstrijski ekspediciji izdal knjigo z gornjim naslovom, ki je v obeh deželah dobila vzdevek priložnika za odprave, češ da je bila ekspedicija gledana po svoji strategiji, oskrbi in opremlitvi. Devet članov od enajstih je doseglo vrh, zdravnik dr. Roman Zink pa je opravil doslej najtemeljitejšje medicinske raziskave glede višinske bolezni. Pripravil se je na to že doma. Omenjajo tudi vzorni komplet ekspedicijske in »trekking-apoteke«. Prvi dve nemški ekspediciji sta zabeleženi v letu 1929 in 1931, torej v prvem desetletju evropskega ekspedicionizma. (OBZ 1975/11)

T. O.

ČOGOLISA (7654 m) z JUGA

Glavni, jugozahodni vrh Čogolise so 2. in 4. avgusta 1975 dosegli štiri Avstrijci, člani »gornje-avstrijske ekspedicije v Karakorum 1975«. Hermann Buhl se je leta 1957 na tej gori ponesrečil, ko sta se s Kurtom Diembergerjem vracala z jugozahodne vrha iste gore. Na vrh sta skušala priti s severa, z ledenika Baltoro, pri sestopu pa se je odkrnjila dva in Buhl je v njej našel svoj grob.

Čogolisa ima dvajset skoraj enako visokih vrhov, pravzaprav je vsak od njih nekakšno vrhno oglišče trapezaste gore, med njima je 900 m dolga zgornja premica orjaškega trapeza. Jugovzhodno

oglišče je kakih 30 m niže od jugozahodnega. Nanj so leto po Buhlovi nesreči prišli Japonci. Južna stran je bila do leta 1975 popolnoma neznaná. G. O. Dyhrenfurth je dvomil, če je vzpon z južne strani sploh mogoč. Avstrijce je zamikala priložnost, da v tem delu Kašmirja organizirajo odpravo, ki je še imela značaj odkrivanja v nedotaknjemem svetu. 31. maja 1975 so odšli iz Linza, potem ko so se nekaj mesecev pripravljali in – ne nazadnje – borili za dovoljenje Pakistana. Potovali so iz Nemčije s kamioni, jeeipi in z letalom. Mimo Ravalpindija in Skarduja so tako dosegli Khapalu v Baltistanu, izhodišče za ekspedicijo. Z 62 nosači so v 11 dneh po dolinah Hushe, Saltoro in Kondus prišli na ledenik Kaberi. Pri sotočju rečic Kondus in Kaberi so se jim nosači uprli in tako so morali bazo postaviti že na višini 4200 m, 20 km od Čogolise, na spodnjem robu ledenika Kaberi. To je povzročalo ekspediciji izjemne težave, kajti do vstopa v južno pobočje gore je bilo veliko predaleč. Vendar so v enem tednu postavili tri taborje, tabor 3 že na višini 5600 m, medtem ko je bil tabor 1 v višini 4500 m, tabor 2 pa na višini 5000 m, oba še na ledeniku. S tabora 3 so odkrili smer pristopa. Ključna težava je bil ledeni slap nad ledenikom Kaberi, 600 m visok, nad tem pa 1000 visoki, povprečno 50° nagnjeni zaledeneli bok gore. Seže za tem je sledilo sedlo (6700 m), s katerega se je zdel pristop na vrh možen. Sam vodja ekspedicije E. Kolbmüller iz Linza je pri premagovanju opasti v lednem slapu zdrsnil kakih 30 m, vendar ga je Pressl v navezi obdržal. Samo tu so napeli 200 m vrvi, trajalo pa je tri tedne, da so ta del stene zmogli, ker so imeli slabo vreme, snežilo je in nastopale so težave s preskrbo. Do tabora 4 (6700 m) na sedlu so pripeli 1300 m vrvi in si na ta način izkrcili pot na vrh. Od 29. julija do 6. avgusta jim je šlo vreme na roke, tako da so na vrh prišli štiri člani odprave.

Kolbmüller poroča v OBZ 1975/11, da so se z gore umaknili v enem tednu. 13. avgusta so iz baze nastopili pot proti domu in 20. septembra prispeli v Linz. Sedemčlanska mala odprava je s tem opravila veliko delo. Zmaga moštva, pravi Kolbmüller. Vsak je moral od sebe dati vse, kajti od 4200 m dalje so se morali zanesti samo nase in garati že tam, kjer ni bilo »nabene slave«. Kolbmüller sodi, da so take miniekspedicije še upravičene in da jih ne gre primerjati s spektaklom (Messner/Habele) na Hidden Peaku. Sodi tudi, da so – če ni denarja – bolj upravičene, kakor velike »mednarodne« odprave, ki so se izkazale kot problematične.

T. O.

VARSTVO NARAVE

USTANOVA PAUL GETTY

Paul Getty je po vsem svetu znan kot eden od naftnih magnatov. Njegovo premoženje cenijo na več milijard dolarjev. Leta 1974 je Getty namenil 50 000 dolarjev za odlikovanje tistih osebnosti, ki so zaslužni za ohranitev zdravega okolja. Ustanova ima stalno žirijo: princ Bernhard Holandski, Julian Huxley in prof. Grzimek. Ustanova poteka iz roke, ki uravnava orjaški veleok sicer dragocene tekočine, brez katere si utripa sodobnega življenja ne moremo zamisliti, po drugi strani pa tudi ogroža človeka in naravo.

T. O.

JAPONSKI NARODNI PARK

Japonska ima 27 nacionalnih parkov, poleg njih še 40 »navideznih« (quasi) narodnih parkov in še 200 regionalnih podobnih ustanov. Spričo izredno razvite industrije in prenaseljenosti je to še vedno malo, kajti japonska pokrajina je za organizacijo parkov kot nalašč: povsod je blizu morje, neštevili so otoki in otočki, velike so gozdne površine, 12 vulkanov je še vedno aktivnih, poleg teh pa še vrsta zanimivih, edinstvenih narodnih pojavov itd.

Organizacijo nacionalnih parkov pa močno ovira privatno lastništvo, država mora večkrat kapitulirati pred samovoljo veleposesnikov, težave so tudi s parcelami za gradnjo množične rekreacije. Zato imajo nacionalni parki v glavnem videz naravnih parkov, posebno obmorski predeli, za katere vlada mednarodni interes. V pokrajinah z aktivnimi vulkani zavira ureditev nacionalnih parkov tudi znanost.

Kljub temu imajo Japonci kaj pokazati: Na otoku Kiusu, na priliko, narodni park Aso. Ima pa po aktivnem vulkanu Aso. Otok ima 370 000 ha površine, zavarovano področje meri 31 000 ha, strogo zaščitene sveta pa je komaj 1000 ha. Zrelo vulkana Aso se šteje za največje na Zemlji: stalno spreminja obliko, ima celo vrsto stranskih, notranjih žrel, vsako leto pa bruha tudi žarečo lavo. Nič manj mogočen ni vulkan na otoku Sakurajima blizu Kagošime, stalno v akciji. Kadar pa močno bruha, okolica doživi močne potrese. Vse na okoli se razprostirajo velika polja lave. Mnogo je gejzirjev, žveplениh virov in drugih vulkanskih pojavov, ki jih uporabljajo kot vir energije in za balneološko zdravljenje.

Na otoku Hokkaido se širijo pragozdovi in prehajajo v najbolj gojene gozdove, ti pa v večno zeleni obmorski drevesni pas, kjer rastejo edinstvena drevesa, med drugim 1000 do 5000 let stari eksemplari kriptomerij, 50 m visoki, s premerom 2 m. Ta pas varuje narodni park Ise-Sima. Zal ima obmorski pas poleg avtohtonih dreves tudi mnoge uvožene subtropske rastline npr. agave in opuncije. Divjačina je malo – spričo velike naseljenosti še vedno nazaduje. Na Hokkaidu še žive črni medved, jelen, srna, japonska opica in vever, med ptici žerjav, jastreb in fazan.

Blizu Tokia je narodni park Fuji-Hakone-Izu, 122 000 ha. Med drugim je v parku zelo dobro urejen informacijski center, ki obiskovalca oskrbi z informacijami o geologiji, geomorfologiji, vulkanizmu, vegetaciji in favni tega področja.

Kar se tiče kulturnih spomenikov, je Japonska ena od redkih dežel, ki lahko pokažejo tisočletja stara spomeniško dediščino, posebej še v starih cesarskih mestih v Nara, Kioto, Kamakura in Nikko. V Nari imajo 16 m visok bronast kip Buddhe iz 8. stoletja, verjetno najstarejšo leseno zgradbo na svetu – tempelj Horinji, petnadstropno pagodo Kofukuji iz leta 730 in velik mestni park, v katerega zahajajo tudi jeleni iz bližnjih gozdov. Japonski vrtovi so sploh izraz japonske kulture in japonskega načina življenja. So popolnoma drugačni kot evropski, tako po uporabi mrtvega gradiva kot po flori, ki vrtu daje lice. Po navadi je vrt miniaturna pokrajina, v kateri Japonec živi. Oblikujejo ga s kamnom, vodo in z rastjem. V hortikulturi in v vsej metodiki varstva narave se Evropa od Japonske lahko marsikaj nauči. Tako nekako končuje svoje obširno poročilo o japonskih

problemih varstva narave ugledni G. Olschovy, ekološki strokovnjak, v Naturschutz und Naturparke 1975/4. četrtletje. Olschovy je na Japonskem imel dve predavanji, ki sta obe obravnavali dve najaktualnejši temi sodobnega gospodarjenja s prostorom: Pokrajina in industrija; Pokrajinska ekologija – osnova planiranja. Spetoma je Olschovy obiskal še dva zanimiva otoka: Tajvan (Formoza) in Bali (v Indoneziji), zanimiva po svoji naravi in kulturi. Prof. dr. Gerhard Olschovy vodi nemški zvezni zavod varstva narave.

T. O.

NARODNI PARK SCHLERN

Južna Tirolska je ustanovila sorazmerno velik narodni park Schlern, imenovan po gori, značilni za Južno Tirolsko. V parku ne bo nobenih turističnih naprav ne bivališč ne žičnic in ne liftov. Park obsega 6386 ha. V njem stojijo samo pastirski stani, nobeno stalno bivališče ne bo postavljen. Iz »Natursh. u. Np. 1975/6/79.

T. O.

SOTESKA TURDA NA SEDMOGRASKEM (ROMUNIJA) ZAVAROVANA

Izhodišče za pokrajinske in kulturne zanimivosti na Sedmograškem je mesto Cluj. Tu so kraška pogorja Trascau, Belloara, Scarisoara, Bedeleu in Bihor – med najbolj zanimive pojave spada ledena jama Scarisoara, med najlepše pokrajinske redkosti pa soteska Turda (romansko Cheile Turzii), 8 km od mesta Turda. Že od daleč se s ceste vidi globoka zarez v obliki črke V. Dolga je komaj 3 km, na obeh straneh so do 300 m visoke stene, vmes trate, bogate s cvetjem, po dnu pa žubori potok Hasdate. Sotesko so poznali že Rimljani in imeli tam kamnolom. Jame v stenah hranijo bogato arheološko gradivo, bile so naseljene v davnini, skozi tisočletja so se vanje zatekali tudi begunci, kadar so v nižinah besnele vojske.

Turdo so zdaj Romuni zaščitili. Površina zaščitene področja znaša 104 ha. Flora je tudi zelo bogata, 997 vrst raste in cvete samo tu, četrtina vseh rastlinskih osebkov, kar jih premore Romunija. Med drugimi raste tu tudi poseben česen, allium obligium, ki so ga doslej zasledili samo še v Turkestanu. Favna je ogrožena, volkovom še vedno nastavlajo strahinje, ki redči tudi velike ptice roparice. Leta 1965 so morali ugotoviti, da sta v Karpatih izumrli kar dve vrsti jastrebov, orlov pa so našli le še 15 do 20 parov.

T. O.

RAZOCARANJE NAD NARODNIM PARKOM

V »Naturschutz und Nat. parke« 1975/79 beremo, da je uprava narodnega parka »Bavarski gozd« po petletnem obstoju parka razočarana nad to ustanovo: »Zal ugotavljamo, da smo v parku zasledili manj varstva narave, več pa uničevanja.« Komentar: V narodnem parku je treba predvsem uveljaviti red in režim, dobro premišljene ukrepe, s katerimi se obvlada množica obiskovalcev.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Tone Škarja, STENE MOJEGA ŽIVLJENJA, Obzorja, Maribor 1975

Pravzaprav se mora uredništvo PV opravičiti, ker se o knjigi Toneta Škarje »Stene mojega življenja« v planinskem glasilu doslej še ni nič zapisalo. Objavljeni sta bili celo dve recenziji. Danes priobčujemo o njej besedo arh. Vlasta Kopača, alpinista in planinskega leposlovca.

Knjiga pomeni snovno in oblikovno obogatitev slovenske planinske literature. Tone Škarja se je kot eden naših najvidnejših alpinistov zadnjih dveh desetletij prepričljivo uveljavil tudi s svojim literarnim in predavateljskim delom pri PV in RTV. S svojim alpinističnim dosežkom od Kogla do Kangabačena predstavlja srečno, samo v sebi zaključeno osebnost, ki je upravičena in obenem tudi dolžna, da predloži o sebi tudi literarni obračun. Prepričan sem, da je z njim za naše planinsko leposlovje in kulturo opravlil prav tako pomembno delo kakor s svojimi alpinističnimi dejanji za slovenski alpinizem.

Človeku je usojeno, da ni z ničemer do kraja zadovoljen. To potrjuje zgodovina. Zato je tako pomembno, da se velika dejanja shranijo v knjigi in za vselej govore – predvsem znanecem, kajti nam so kolikor toliko znana, zanje vemo, v nekem smislu smo jih doživljali vsaj kot sodobniki, če se že nismo tudi čustveno povezovali z njimi. Res je in ostane alpinistično dejanje po O. E. Meyerju »najboljše spoznanje«, vendar je človek tak, da o dejanju rad razmišlja, grebe za njegovim navdihom, išče idejo ali teorijo zanj. Gre tudi za vlogo, ki jo tako dejanje pomeni za posameznika, za širšo skupnost, ne nazadnje za narod, ki se tudi s takimi dejanji, kot je alpinistika, izraža, uveljavlja in predstavlja. Tone Škarja govori o svojih dejanjih v gorah tako, da nam o teh velikih duhovnih osnovah alpinizma pravzaprav ni treba razmišljati. Prav v tem je prepričljivost in očarljivost njegovega dnevnika in njegovega intimnega odnosa do gora in dejanja v njih. Ne vprašajte, zakaj vsa ta drzna, tvegana dejanja. Za plezalca tega »zakaj« prav za prav ni, nanj odgovarja z vedno novimi dejanji. Za plezalca tega »zakaj« prav za prav ni, nanj v zaključnem poglavju Škarjeve knjige vsebujejo vrsto dragocenih ugotovitev, spoznanj in izkušenj.

Sicer pa je vsa knjiga v resnici osvežujoče doživetje. Izpoved je, ki je morala na dan. Prepustimo besedo o njej recenzentu Kopaču.

Uredništvo

Konec lanskega leta je pri mariborski založbi »Obzorja« v zbirki »Domače in tuje gore« izšla knjiga alpinista, gorskega reševalca in himalajca Toneta Škarje »Stene mojega življenja«, ki po daljšem času spet prinaša v našo planinsko literaturo svežega duha.

Avtor jo je napisal po zapiskih iz plezalnega dnevnika, kamor je sproti, še na počivališču ali neposredno po turi, zapisoval svoje vtise, doživetja in razmišljanja. Knjiga je odkrita izpoved plezalca, ki so ga gorska brezpotja začela že v zgodnji mladosti priklepati nase in jim je kasneje kot alpinist posvetil precejšen del svojega življenja. Odlikuje jo živ, skoraj »dnevniški« stil, dinamična pripoved in svež izraz z iskro humorja, rezultat avtorjevega zapisovanja vtisov in dogajanj sproti, ko je bilo pravkar doživeto še živo vtisnjeno v njegovo zavest; obenem pa je ta pripoved tudi odsev njegovega osebnega odnosa do življenja, do gorskega sveta in tovarišev v navezi. V vsem tekstu čutimo avtorjevo iskanje novih, še neznanih psihičnih vrednot ob dejanjih, kakršne porajajo le izjemne situacije in izredne okoliščine v steni, kjer se na ostri meji mogočega in nemogočega stikata življenje in smrt.

Avtor in njegovi plezalski tovariši sodijo v generacijo, ki je začela preizkušati svoje plezalske zmogljivosti sredi šestdesetih let, ko je zaon prve poveljne alpinistične generacije, potem ko je dosegel svoj vrh, že začel pojemati. Škarjev plezalski opus,

ki je v dvajsetih letih plezalskega udejstvovanja v domačih in tujih gorah, lahko rečemo, izreden, dokazuje, da je kot alpinist živel intenzivno. In takšna je tudi pripoved v njegovi knjigi – živahna in ferrayevsko iskrena.

O hrepenenju po brezpotjih v stenah, »kamor še ni segla človeška roka«, je avtor zapisal: »To naše hrepenenje po dejanjih v steni je bilo sprva podobno nekakšni romantiki, saj smo sprejemali steno kot nasprotnika, živega seveda, se s tem nasprotnikom pogovarjali in zato stena ni bila le tehnični problem. Seveda sem to mladostno poskočnost v bistvu ohranil do današnjih dni, saj se kaže v prizadevanju, da bi obdržal igrivost tudi v doživljajih, v spominih pa tudi, kolikor se mi pač to posreči – v opisu teh doživljajev.« In naprej: »Morda bo vsebina teh mojih alpinističnih dejanj zanimiva predvsem za tiste, ki skrivnosti teh brezpotij v stenah še niso prav začeli razvozlavati. Vendar pa moram reči, da bi z njimi, s temi dejanja mislim, mogel le težko kakor koli pomagati pri takih odločitvah.«

Za alpiniste, pa tudi za druge bralce, je še posebej zanimivo avtorjevo esejistično razmišljanje v postscriptumu, na koncu knjige. Marijan Krišelj, redaktor knjige, je spremno besedo zaključil: »V vsem tem je zajeta tista silna teža doživetja, ki ji bodo prav gotovo brez sape prislunili zlasti tisti, ki so se s skalo že srečali, se z njo srečujejo, si šele iščejo smisla takega ravnjanja in odgovorov na številna zastav-

ljena vprašanja, ki jih rodi navpična skal-na izjemnost.«

Nekatera poglavja so po svoji literarni kvaliteti vidnejši, sem sodi nedvomno opis avtorjevega samotnega vzpona v snegu po Kaptánskem grabnu (dobrih deset let po vojni so ga preimenovali v Bosovo grapo) čez Blek in Brano in po Šiji navzdol v Sedlo.

Izredni so opisi težkih plezarij v ledu francoskih Alp, kakršnih naše naveze dotlej niso poznale. Zanimivo je podano – zlasti za plezalce in domačo rabo – iskanje »izgubljene« smeri Gregorin–Tarter v Koglu, ki še zmeraj – letos že 39 let – čaka svoje prve ponovitve v celoti.

Čprav je avtor v petnajstih poglavjih objavil le del zapiskov iz svojega plezalnega dnevnika, je to dovolj, da se bralci seznanijo s prizadevanji in doživetji kamniških alpinističnih navez v zadnjih dvajsetih letih, obenem pa tudi spoznajo avtorjevo človeško podobo in njegov literarni izraz.

Vlasto Kopač

EVGEN LOVŠIN, ROD IN MLADOST OTONA ŽUPANČIČA, MLADINSKA KNJIGA, LJUBLJANA 1975

Evgena Lovšina bralci PV dobro poznajo s strani našega glasila, poznajo pa ga tudi kot gospodarskega strokovnjaka, javnega delavca, planinca in alpinista, skratka kot izredno vsestransko delovno osebnost. Poleg vseh drugih sposobnosti ga odlikuje občutek za kulturo, posebej za literaturo in njeno vrednost za življenje naroda, še posebej malega naroda, kakršen je naš. Delo, ki ga je na tem področju opravil za planinstvo, to je za opredelitev in ocenitev planinskega integrala in kulturnopolitični zgodovini našega naroda, je neprecenljivo.

Bralci našega glasila so bili tudi o nastajanju Lovšinove knjige o Otonu Župančiču že obveščeni. Sporočil nam je avtor sam v Planinskem Vestniku 1974, v katerem je objavil članek »Oton Župančič in narava, posebej njen gorski svet«. Konec leta 1975 je Lovšinova knjiga o Otonu Župančiču izšla in razveselila ljubitelje literature, častilce pesnika, mojstra slovenske pesniške besede, ljubitelje Bele Krajine in vsega, kar je v zvezi z veličino in vrednotami, ki nam jih pesnik kot človek in poet predstavlja. Knjiga je mikaven in obenem tehten kulturni dogodek.

V uvodni besedi to precizno utemeljuje ugledni slavist dr. Joža Mahnič, Lovšinova uvodna beseda pa ponovno odkriva njegovo širino duha in globoko razumevanje vsega človeškega. Oboje se kaže v vsej knjigi v vsakem poglavju. Avtor zna

oživljati gradivo, knjiga ni dolgočasno grmadenje dejstev in podatkov. Lovšin je spreten pisec, verziran stilist. Njegov slog, pravi dr. Joža Mahnič, prehaja od treznega ugotavljanja k čustveni vznosenosti. To knjigi daje poseben mik in na široko odpira pot k bralcem. Nikomur ne bo žal za čas, ki ga bo knjigi posvetil. Vsako poglavje nam odkriva nova dejstva in riše podobo pesnikove osebnosti s potezami, ki so nam bile doslej manj znane ali neznane.

Evgen Lovšin je s knjigo o Župančiču opravil veliko delo, za katero mu moramo biti hvaležni. Morda je bil kot pesnikov sorodnik edini človek, ki je mogel narediti to in tako delo tako uspešno in temeljito, s pravo mero in izborom

A komaj je pero odložil, že ga vidimo, Evgena Lovšina, planinca, plezalca, planinskega zgodovinarja in planinskega leposlovca spet pri delovni mizi, kako se sklanja nad načrti za novo planinsko delo, posvečeno 200 letnici prvega vzpona na Triglav, ki mu je tudi planinec in smučar Oton Župančič namenil preneka-tero lepo misel in žlahtno besedo.

T. O.

NAŠA PLANINSKA ZALOŽBA

Res je v gorah še polno snega, vendar se človeku ob lepem vremenu kaj hitro zbudi želja po gorah, po njihovih grebenih in cvetnih poljih. Nastajajo načrti za poletje. Zelo dobro bi bilo, če bi med takšne naše načrte vpletli tudi malo duhovne prave, se pravi, da bi se za hojo v gore pripravili. Vemo, da so gore lepe, da jih imamo radi, o gorah samih, o njihovem statičnem življenju, o sami naravi v gorskem svetu pa ne vemo kaj dosti. In prav knjižica NARAVA V GORSKEM SVETU nam v svojih poglavjih: Odnosi v naravi (ekologija), Pisana cvetna odeja (rastlinstvo), Živali – naši prijatelji (živalstvo) ter Varstvo gorske narave pripoveduje o bogastvu te žive narave, polne presenečenj. Govori o stvarih, ki si jih ponavadi sami ne znamo razložiti, predvsem pa o tem, da čuvajmo lepote naših gora in kaj sploh pomeni v našem času varstvo narave in okolja.

Pa tudi o hoji in plezanju v gorah, posebno pa o plazovih je dobro kaj več vedeti. Zato sta pri Planinski založbi izšli dve knjižici: HOJA IN PLEZANJE V GORAH (Tine Mihelič in Tone Skarja) ter PLAZOVI (Albert Gayl, prevedel Pavle Šegula). Prva knjižica z besedami in skicami razlaga planincu o hoji po najrazličnejšem gorskem svetu, o plezanju v kopni steni, o hoji in plezanju v snegu in ledu, pa tudi o opremljenosti. »Plazovi« pa govore o snegu in plazovih in o gorski reševalni službi v boju s plazovi ter o prvi pomoči pri nesrečah v plazovih.

Obe knjižici sta v prodaji po knjigarnah in pri Planinski zvezi Slovenije; cena prve 40 din, druge 40 din, tretje 25 din.

D. P.

RAZGLED PO SVETU

NESREČA V GRAND PILIER D'ANGLE

Štirje vrhunski švicarski plezalci so se v zadnjih dneh dec. 1974 lotili zimske ture po smeri Cécchinel-Nominé v tistem delu Mt. Blanca, kjer so že uspeli tudi naše naveze (gl. PV 1975). Švicarji so morali bivakirati, naslednji dan popoldne 23. 12. pa so ugotovili, da je H. P. Kasper močno izčrpan. Pripravili so se za drugi bivak, da bi se plezalec spočil. 24. 12. zjutraj so videli, da je s Kasperjem še slabše. Morali so ukrepati: dva sta šla po grebenu Peuterey po pomoč. Zajelo ju je slabo vreme in šele opoldne sta prišla do col de Voza, odkoder sta oddala alarmni signal. Za helikoptersko akcijo je slabo kazalo. Italijani so alarm sporočili Francozom in «alouette 3» francoske zandarmerije je poletela 27. 12. proti Italiji. Pri tem je pilot opazil rdeči šotor švicarske naveze in samotnega plezalca na grebenu Peuterey. Takoj je aparat ustavil v lebdenje, spustil vrv in z vretenom vzdignil Švicarja. Bil je Humberger, ki je 24. 12. ostal sam pri Kasperju. Kasper ni preživel. 26. 12. je izdihnil, vzrok je bil najverjetneje pljučni edem. Kmalú nato se je spet vzdignil vihar, toda francoski pilot je Humbergerja pravočasno odnesel na varno. Vsekakor čast pilotu!

T. O.

NOVI VZPONI V MT. BLANCU

Gervasuttijev ozebnik v Mt. Blanc du Tacul je konec leta 1974 v treh urah preplezal vodnik Daniel Monaci, čigar ime v zadnjem času močno odmeva. To je bil šesti zimski vzpon in peti solo vzpon po tem znamenitem ozebniku. Dober teden za Monacijem je – že v letu 1975 – ponovil solo vzpon neki angleški alpinist, dan za njim pa Francoz J. Jourjon. V istem času je prvi zimski vzpon zabeležil Hudičev ozebnik (couloir du Diabie). Zmogel ga je Marc Matard v 2 urah. To je bil drugi solo vzpon in tretji zimski. Prvenstveni zimski vzpon v severni steni Dent du Requin sta 22.–24. 12. 1974 opravila vodnika W. Cecchinel in C. Jager. Izstopila sta v slabem vremenu, zato sta se v direktnem sestopu spustila na ledenik Envers du Plan. – V Mt. Blancu se vsako leto pojavijo tudi poljske naveze. V letu 1974 so Poljaki preplezali južno steno Aig. du Fou in britansko smer v severni steni Aig. Sans Nom. – Vsako leto so na delu tudi najboljše angleške naveze. J. Bolton in D. Robinson sta 2.–5. jan. 1975 preplezala severno steno les Droites. Pravzaprav je bila to prvenstvena zimska, kajti Švicarji so leta 1971 napeli fiksne vrvi skoraj do vrha in steno zmagali v himalajskem stilu. »Prava« prvenstvena zimska pripada angleški navezi, ki je plezala v eni potezi, v alpskem stilu, brez fiksnih vrvi. – Šest dni za angleško navezo sta bila tu že vodnika R. Chére in vodniški aspirant D. Monaci. Preplezala sta severno steno ves čas na prednjih zobeh derez, le varovališče sta izsekala. Imela sta najprej dober sneg, nato dober led, v drugi polovici stene pa je bil led krhek, skale pa zelo poželjene.

T. O.

NEMSKI TURIZEM PLANIRA

Nemška turistična zveza se je resno lotila naloge, kako Nemčijo spremeniti v turistično mikavnejšo deželo. Svoje načrte utemeljuje predvsem z gospodarstvom: dragocene devize, ki se danes z nemškimi turisti razlivaajo po vsem planetu, naj bi v večji meri ostale doma, saj to požre skoraj ves devizni presežek. 18,4 milijard DM znašajo nemške turistične devize, trikrat več pa zapravijo tuji gostje v Nemčiji. V letu 1975 je bilo v Nemčiji 8% manj tujih gostov kot v letu 1974 in to upadanje Nemce skrbi. Turistične organizacije so že začele z delom. Iz »Natusch. und Np.« 1975/79.

T. O.

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK (1. 1.–15. 3. 1976)

po 20 din:

Ljudmila Juvanec – Ljubljana, Hinko Briščik – Zadar.

po 40 din:

Minka Mali – Ljubljana.

po 50 din:

Dominik Koci – Ljubljana, Janko Martinovič – Beograd, Radovan Cvetkovič – Valjevo.

po 100 din:

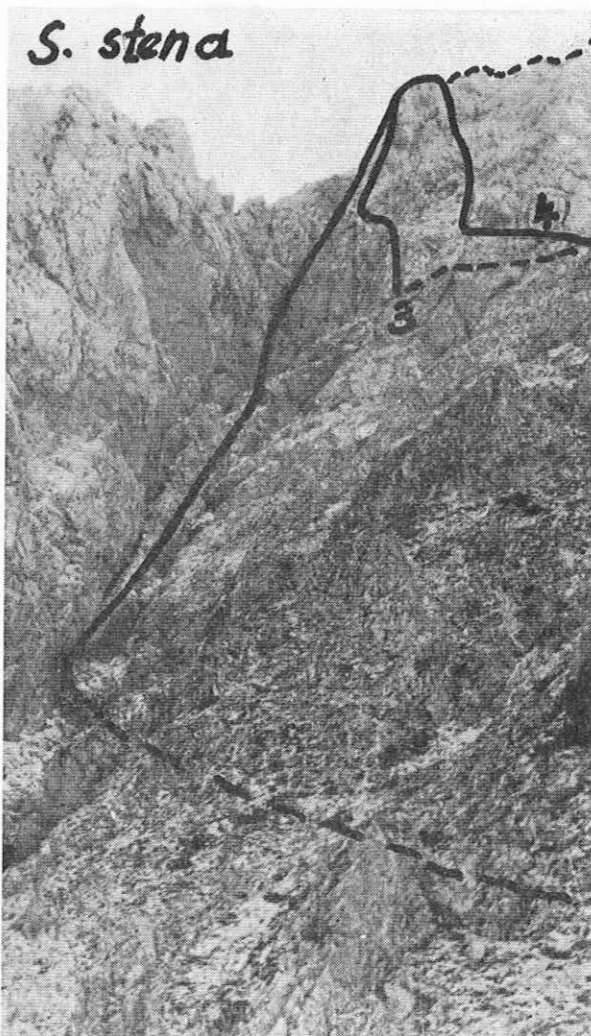
Mr. Nevina Prevec – Ljubljana, Tone Skrajnar – Ljubljana, Ferdo Schweizer – Ljubljana, Francka Merhar – Ljubljana-Sentvid.

Honorar so odstopili za prispevek PV:

Stane Mesar – Trzin, 150 din; Marjan Pirc – Idrija, 119,90 din; Milan Cilensšek – Maribor, 180 din; dr. Franc Bernat – Ljubljana, 60 din.
Skupaj: 1 139,90 din.

F. Župančič

Severna stena Storžiča, gl. PV 1976/4 str. 224

Na podlagi 3. točke 379 člena ustave Socialistične republike Slovenije izdaja Predsedstvo Socialistične republike Slovenije

U K A Z

o razglasitvi zakona o določitvi zavarovanega območja za reko Sočo s pritoki

Razglša se zakon o določitvi zavarovanega območja za reko Sočo s pritoki, ki ga je sprejela Skupščina Socialistične republike Slovenije na seji Zbora združenega dela dne 10. marca 1976 in na seji Zbora občin dne 10. marca 1976.

Št. P 0100-102/76

Ljubljana, dne 10. marca 1976.

Predsednik

Sergej Kraigher l. r.

Z A K O N

o določitvi zavarovanega območja za reko Sočo s pritoki

1. člen

S tem zakonom se določa zavarovano območje za reko Sočo s pritoki z namenom, da se zavarujejo voda in poglavitne značilnosti vodnega režima ter tako ohranijo biološke lastnosti voda in naravno okolje na tem območju.

2. člen

Zavarovano območje iz prejšnjega člena zajema strugo ter vodna in priobalna zemljišča reke Soče in njenih pritokov na odseku od izvira Soče oziroma njenih pritokov do vtoka reke Idrijce pri Mostu na Soči.

Meje priobalnih zemljišč iz prejšnjega odstavka predpiše občinska skupščina z odlokom: meje se označijo na karti v merilu 1 : 10 000, ki je sestavni del odloka.

3. člen

Na zavarovanem območju je prepovedana gradnja in rekonstrukcija vodnogospodarskih objektov ali naprav ter gradnja in rekonstrukcija drugih objektov in naprav, ki lahko vplivajo na spremembo vodnega režima ali kakovost vode.

Prav tako je na zavarovanem območju prepovedano tudi vsako drugo dejanje ali opustitev dejanja, ki utegne spremeniti vodni režim ali kakovost vode, zlasti pa:

- rudarska, minerska in druga podobna dela ter drugi podobni prostorski posegi;
- golosečnja na zavarovanem območju in sečnja posameznih dreves na vodnih in priobalnih zemljiščih;
- dela, zaradi katerih se lahko pojavi ali poveča erozija oziroma plazenje tal;
- izpuščanje, spravlanje in pretakanje vodi nevarnih in škodljivih snovi, kot so strupene snovi, nafta in njeni derivati ter druge podobne snovi;
- odlaganje in izpuščanje odpadnih in odpadnih materialov, smeti ter drugih podobnih snovi;
- izpuščanje vode s takšno temperaturo, ki bi lahko škodila vodnemu rastlinstvu in živalstvu;
- odzemanje mivke, peska, proda in kamna;
- odzemanje posameznih vrst rastlinstva in živalstva iz struge reke oziroma njenih pritokov, razen tistih, katerih pridobivanje urejajo posebni predpisi;
- vnašanje živalskih in rastlinskih vrst, ki sicer ne žive v strugi ter vodnih in priobalnih zemljiščih reke Soče.

4. člen

Ne glede na prepovedi iz prejšnjega člena lahko pristojni republiški upravni organ izjemoma izda ob pogojih, s katerimi se zavaruje vodni režim po predpisih o vodah, lokacijsko dovoljenje, vodnogospodarsko soglasje oziroma gradbeno dovoljenje za gradnjo posameznih objektov in naprav širšega regionalnega pomena na zavarovanem območju po predhodnem mnenju Izvršnega sveta Skupščine občine Tolmin, republiškega komiteja za varstvo okolja in republiškega upravnega organa, pod čigar pristojnost spada objekt ali naprava. Za

gradnjo umetnih jezer za energetske izrabo se lahko izda lokacijsko dovoljenje, vodnogospodarsko soglasje oziroma gradbeno dovoljenje na zavarovanem območju samo nizvodno Trnovega in če je taka gradnja določena z urbanističnim programom občine Tolmin.

Ce je potrebna sanacijska sečnja ali če je za vodni režim koristen odvzem mivke, peska, proda ali kamna ali odlaganje odpadnih, vodi neškodljivih materialov, na določenih mestih, lahko pristojni upravni organ skupščine občine dovoli tak poseg v zavarovano območje.

Prepoved iz prejšnjega člena se ne nanaša na gradnjo in rekonstrukcijo vodnogospodarskih objektov in naprav drugih objektov, katerih namen je zavarovanje brežin in struge pred hudourniki, erozijo in plazenjem hribin, ter za vzdrževanje takih že obstoječih objektov in naprav.

5. člen

Skupščina občine Tolmin, območna vodna skupnost Soče, zveza vodnih skupnosti Slovenije in republiški sekretariat za urbanizem pripravijo do 31. decembra 1976 sanacijski program za celotno zavarovano območje, določijo rok za izvršitev potrebnih sanacijskih del in način financiranja teh del.

6. člen

Kršitve tega zakona se obravnavajo po določbah 64. in 67. člena zakona o vodah (Uradni list SRS, št. 16/74) ter po določbah tega zakona.

7. člen

Organizacija združenega dela ali druga pravna oseba, ki na zavarovanem območju poškoduje vodni vir ali kakovost vode ali spremeni naravni izgled struge z rudarskimi, minerskimi in drugimi podobnimi deli ali z drugimi prostorskimi posegi se kaznuje za gospodarski prestopok z denarno kaznijo do 500 000 dinarjev.

Za dejanje iz prejšnjega odstavka se kaznuje za gospodarski prestopok odgovorna oseba organizacije združenega dela ali druge pravne osebe z denarno kaznijo do 5000 dinarjev.

8. člen

Z denarno kaznijo do 30 000 dinarjev se kaznuje za prekršek organizacija združenega dela ali druga pravna oseba:

1. če na zavarovanem območju brez dovoljenja pristojnega organa ali v nasprotju z dovoljenjem po drugem odstavku 4. člena tega zakona odvzema mivko, pesek, prod ali kamen;
2. če odlaga ali izpušča odkopne in odpadne materiale, smeti ter druge podobne snovi ali če odlaga odkopne vodi neškodljive materiale brez dovoljenja pristojnega organa ali v nasprotju z dovoljenjem po drugem odstavku 4. člena tega zakona;
3. če opravlja dela, zaradi katerih se pojavi ali poveča erozija oziroma plazenje tal;
4. če odvzema posamezne vrste rastlinstva ali živalstva iz struge reke ali njenih pritokov v nasprotju z določbami predzadnje alineje 3. člena tega zakona;
5. če vnaša živalske in rastlinske vrste v nasprotju z določbami zadnje alineje 3. člena tega zakona. Za dejanje iz prejšnjega odstavka se kaznuje za prekršek odgovorna oseba organizacije združenega dela ali druge družbene pravne osebe z denarno kaznijo do 5000 dinarjev.

9. člen

Z denarno kaznijo do 5000 dinarjev se kaznuje za prekršek posameznik za dejanje iz prvega odstavka 7. in 8. člena tega zakona.

10. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Št. 324-8/78

Ljubljana, dne 10. marca 1976.

Skupščina

Socialistične republike Slovenije

Predsednik

Marijan Breclj l. r.

cepini, kladiva, klini, karabini, dereze —
vse, kar potrebujete za uspešne vzpone

nahrbtniki v pastelnih barvah različnih velikosti
izredno lahki

alpinistične vrvi vrhunske kvalitete vseh debelin
in v primernih dolžinah

v specializiranih prodajalnah

 Slovenijašport

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

PROIZVAJA:

Kalcijev karbid
Ferosilicij 45%, 75%, 90%
Ferokrom carbure
Ferokrom affine
Ferokrom suraffine
Silikokrom
Kisik plinasti in tekoči
Dušik plinasti in tekoči
Acetilen
Komprimirani zrak
Ventili za komprimirane pline
Normalni korund
Plemeniti korund beli
Plemeniti korund ročnati

Črni korund
Karborund — črni
Karborund — zeleni
Taljeni magnezit
Nabijalne mase — ognjeodporne
Cementi ognjeodporni
Sintetične žlindre
Mineralna gnojila:
mešana, kompleksna,
mikrofos in rufos za kmetijstvo
Specijalna gnojila: tekoča, trdna,
granulirana in organska
Sredstva za varstvo rastlin in
pomožna sredstva za kmetijstvo in vrtnarstvo

TOVARNA DUŠIKA RUŠE, Ruše

telefon: (062) 76-108, teleks: 033112, brzojav: AZOT MARIBOR

